

politic' ZATVORENIK

GODINA XIII. - LIPANJ 2003. CIJENA 15 KN

BROJ 135

12

EKSKLUSIVNO

STR. 20 - 21

Šokantna ispjovijest Zdenka Zavadlava (79), bivšeg zamjenika načelnika OZNA-e za područje Maribora, o masovnim likvidacijama Hrvata 1945. u Sloveniji

NAREĐENO NAM JE DA UBIJAMO!

Razgovara Mladen Genc

Snimili Željko Hajdinjak i Dubravko Barabuš

Zdenko Zavadlav (79), zamjenik načelnika OZNA-a za šire područje Maribora u vrijeme kad je u tom dijelu Slovenije bilo izvršeno više masovnih ubojstava sudionika Kriznog puta i Bleiburga, u svojoj ispjovisti za Jutarnji list otkriva da je i osobno organizirao masovne likvidacije kod Areha na Pohorju. S hrvatskim "oznašem" Zavadlavom ovih smrta razgovarali u njegovu stanu u Bleiburskoj ulici u Ljubljani, a povod je najvjerojatnije otkriće stolnicu u masovnoj grobnici kod Borca, za koje su sugovoreći vrđi da pripadaju Hrvatima.

Što je bio bivši pripadnik OZNA-e značeći o novoskrivenom masovnom stratušu kod Borca?

- Na tom su mjestu u svibnju 1945., nakon što je rat već bio završen, pouhijani Hrvati koji su uspijeli pobijeti iz kolona Kriznog puta, ali su poslike utvrdili i predani 3. armiji Jugoslavenske vojske.

* Kako tadašnji zamjenik načelnika OZNA-e za šire područje Maribora, kamo pripada u Bor, niste bili uključeni u te likvidacije?

- Mi iz slovenske OZNA-e u KNOJ-u ubijali smo slovenske domobrane, a kada bismo uhravili Hrvate, predavali smo ih 3. armiji. Ta je baš u dvoru Bor bio zapovjedništvo 3. armije, a u dvoru Bor je bio i komandir, doista nakon oslobođenja. U rovinovačkoj dvorci ubijali su hrvatske domobrane, ustaša i crne, djece, starce... To su uglađenom hlijelijudi koji su se probili prema austrijskoj granici, a nisu bili uključeni u Kržni put. Oni je ubijeno nekoliko tisuća ljudi.

Uloga Sime Dubajća

* No, i vas, odnosno slovensku OZNA-u i KNOJ teret je za ubijanje ne samo Slovaca, nego i Hrvata, Nijemaca, Srba...?

* Isključujem da je to bilo u tom poslijeratnom košmaru. Ali van moran odati jednu tačku, da je u tom razdoblju, međusobno uvedena uvek rafuma o bratstvu i jedinstvu, pa smo imali dogovor da svakakva ubija svoje. Mi Sloveni erjmo, a Hrvati i Srbi ne. Premašen, na Kočevskom rogu mi smo bili svrženi slovenske domobrane, a Srbi predviđeni Simeon Dubajćem pobili su veću grupu nedicevaca i ljoticevaca.

* A kdo je onda na Kočevskom rogu pobio Hrvate?

- Bića je skupina na čelu s Simonom Dubajćem. Inače, naša podjela za masovne egzekucije izgledala je ovako: 1. armija pokrivala je područje Celja, 2. armija područje Gorenjske, 3. armija Bleiburg, a 4. armija Kočevski rog.

* Imate li snagu javno progovoriti o po-

Tko je Zdenko Zavadlav - skojevac, partizan, obavještajac, IB-ovac

Zdenko Zavadlav rodjen je 1924. u Šoštanju. Njegov otac i majka bili su emigranti iz Italije (otac iz Gorizije, a majka iz Trsta). I otac mu je politički djelovao po član Komunističke partije. Zavadlav je kao mladić 1942. godine otisao u partizane, a prije toga su ga Talijani kao skojevca zatvarali u Goriziji, Trstu i Rimu. Odmah nakon dolaska u partizane ušao je u tzv. VOS (Slovenski sigurnosno obavještajna služba, opa.). Prvo je radio na otkrivanju petokolona, a potom u oblasti pomociću prog odjeka OZNA-e za Stajersku. Od svibnja 1945. do kolovoza iste godine bio je referent u OZNA-e za Maribor, a nakon toga do svibnja 1946. zamjenik šefu mariborskog OZNA-e. Potom je imenovan zamjenikom načelnika OZNA-e za šire mariborsko područje.

(M. G.)

koljniku koje je tako tadašnji visoki dužnosnik OZNA-e osobno organizirali i u njima sudjelovali?

- Ja sam o tome već govorio, pa su me nazivali i prijetili mi, a na mene je u mnogu stvari pucano iz kalasnijnika i jedva sam preživio. No, kako god taj dio našeg povijesti bio ružan, odustao sam o tome govoriti. Star sam i nije me briga vise za ono što bi mi se moglo dogoditi. Neka se istišu.

Uloga su pite konjak

* Rat je već bio završen, kako ste mogli masovno ubijati ljudi, a to bez sednica?

- Naredila je stigla s vrha, a zna se gdje je bio vrh. Rečeno je: "Neprijatelja ubijati bez sude, sude je revolucija još traje!"

* Kakva revolucija?

- Reki su nam da je rat bio prva faza revolucije, a ono poslike rata druga faza.

* Jeste li se ikada zabrinuli zbog ono-

Mi smo već tada vodili računa o bratstvu i jedinstvu, pa smo imali dogovor da svakog ubiju svoje, a Hrvati i Srbi svoje. Primjerice, na Kočevskom rogu mi smo pobili svoje slovenske domobrane, a Srbi predviđeni Simom Dubajćem pobili su veću grupu nedicevaca i ljoticevaca

grupe ih je poslije zakapala. I ta mala djelovačka je uvelike učinila. Sjajno je to bilo se nastavilo. Tada sam se prvi put u životu zaštitio - kamo smo to otili s našim skojevstvom, partizanstvom i kakvo je to oslobodjene? A onda opt korjak iz boce. Krojevići su ubijali hiljade na već poprilično pjanu.

* Vi osobno niste ubijali?

- Ne. Rekao sam već da po svojoj funkciji u OZNA-e bio organizator i nadzornik svega.

Okrutne partizanke na konjima

* Vi ste putu ste isticali da je Slovenija najveće groblje Hrvata pobijenih u svibnju 1945. Kolika je stvarno ta brojka prema kojima je učinjeno?

- Smatram da je u Hrvatskoj bio broj

puta groblja Hrvata, a učinjeno je 150 tisuća

Hrvata koji su vratiči iz Bleiburga. Po mno-

gu se vjeruje da je to preko 47 tisuća ljudi bio

približno točan, ali ako se odnesi samo na po-

vrstnike iz Bleiburga. Žrtava je, naime, sigurno

najmanje dvstrukovno više ako se bleiburska

prebroj i izveži iz kolona Kržnog puta.

* U mariborski logor, gdje ste stolova-

li, slijevale su kolone s tisućama zaro-

biljenika. Jesu li tamo ostajali ili ste ih

odmah izručivali 3. armiji?

Šokantna ispjovijed o smaknućima Hrvata u Sloveniji

Velika Britanija i razaranje Bosne i Hercegovine

Životinjska farma dr. Ive Goldsteina

Krvavi ulazak partizana u Drniš

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Jure Knežović

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežović

OVAJ BROJ UREDITO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, fax: 01/46 15 439

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kad Volksbank d.d. Zagreb

Devizni račun: **416446-7101 S.W.I.F.T.**
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/>

OD PAPE IVANA VIII. DO IVANA PAVLA II.

Slabost velikih leži u njihovoј vjeri da pobjedom svoje zamisli stoje na početku svega, a malih da im pobrkaju zadovoljštinu makar načinili opću štetu. Kad je konačno skinut jaram jugoslavenstva i 30. svibnja proglašen Danom hrvatske državnosti, radovanja nisu bila samo službena, nego obiteljska i pučka slavlja. Slaveći tako tih radosnih dana, u društvu se našao i priatelj Madžar, koji je htio znati što to mi tako kićeno i ushićeno slavimo. Čuvši da je dan hrvatske državnosti 30. svibnja 1990. začuđeno priupita: pa jeste li vi ona Hrvatska o kojoj smo mi učili da je davno prije naše Madžarske postojala? Jesmo, bio je ponosan odgovor. E, nešto s vama nije u redu, kad prihvaćate da ona stara Hrvatska nije bila vaša država, ukori nas priatelj iz duge zajedničke povijesti. Predsjednik Tuđman ulagao je silne napore, a svi smo bili svjedoci klipova koje mu je međunarodna zajednica podmetala, kad je bilo odlučivano hoće li Ujedinjeni narodi priznati Hrvatsku ili ne. Čak su nam i mentora nametnuli. Međunarodno priznanje naporan je zadatak i u povijesti svakog naroda kamen zaglavni. Ni Poglavnik, ni predsjednik Tuđman nisu se sjetili davnoga 7. lipnja ljeta Gospodnjega 879., kada je papa Ivan VIII. pismeno potvrdio hrvatskomu knezu Branimiru međunarodno priznanje hrvatske države i pripadnost kršćanskoj Europi. A to je najstariji povjesni dokaz naše međunarodno priznate državnosti i pripadnosti, ravan sadašnjem priznanju Ujedinjenih naroda i to je trebao i treba biti dan hrvatske državnosti! Toga se nisu sjetili ni oni saborski nesretnici koji su prije ulagali svu svoju snagu da spriječe uvođenje kune, a potom da zbrišu tragove predsjednika Tuđmana i njegove stranke, pa se danas ne zna je li dan hrvatske državnosti 25. lipnja, 8. listopada, a neki čak misle da je 22. lipnja, iako je to dan boljševičkih kvislinga i prvih Hitlerovih kolaboratera. Danas, odmaknuti od povijesnih zbivanja, trebali bismo konačno odrediti da u budućnosti dan hrvatske državnosti zauvijek bude, za našu povijest najznačajniji datum: 7. lipnja.

Jure KNEZOVIĆ
*predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

BRATSTVO I JEDINSTVO

Nekoliko dana prije kraja 2002. ugledni i dobro obaviješteni *Frankfurter Allgemeine Zeitung* objavio je članak pod naslovom "Hrvatska na balkanskoj političkoj šahovnici" koji je u Hrvatskoj, poobičaju, ostao nezapaženim. Možda i zbog toga što je list skeptičan prema skorome hrvatskom ulasku u Europsku uniju, ali vjerojatno još više zbog toga što se u spomenutom članku podsjeća na to da se u Zagrebu širi teza o planu obnove Jugoslavije, u kojem prednjači službeni London. Činjenice su neumoljive: "Neke države članice EU ulogu Srbije u stabiliziranju Balkana drže središnjom. Radi toga se bojazan da će Hrvatska postati žrtvom na šahovnici balkanske politike ne smije odbaciti bez razmišljanja".

Ono što FAZ vidi, u Hrvatskoj se pokušava prikriti, mahom verbalnim akrobacijama o "individualnom pristupu" i slatkorječivim frazama europskih činovnika. No, u stvarnosti se usporedno događaju drugačiji procesi. Pojam "regija zapadni Balkan" vrlo brzo iz zemljopisnoga prerasta u politički, a vodeće medejske kuće već ga navode s velikim početnim slovom. Hrvatska postaje zavičajnom odrednicom, a mi svi građanima neke nove zlokobne "Regije". Dramatično narušavanje hrvatskog suvereniteta ogleda se i u sve otvorenijim izljevima protuhrvatstva. Brojnost primjera i njihova prostorna raspršenost svjedoče kako se ne radi o pukim ekscesima.

U siječnju 2003. na brdu iznad Tribunja zavihorila se zastava tada još postojeće SR Jugoslavije. U veljači je u Vukovaru nastavljen rat grafitima i letcima: Hrvatice su proglašene "kurvama sa štajge", a Hrvati nazvani "kerovima". A "kerove pored tarabe" imate pravo ubiti, rekao je 1991. u Bobotu jedan srpski političar. Te "kerove" danas u Vukovaru pozdravljaju pop Đujić i Ratko Mladić, najavljujući im da će se pokajati što su se vratili u svoj grad: "Od ustaša bit će paprikaš". U ožujku je oskvrnut spomenik Anti Starčeviću u zagrebačkoj Mesničkoj ulici, a početkom travnja su kninske Hrvate Molotovljevim koktelima napali dvadesetogodišnjak iz Knina i šest godina stariji srpskopravoslavni svećenik, državljanin Bosne i Hercegovine. Nekoliko dana kasnije objavljeni su rezultati razpita o raspoloženju pripadnika srpske nacionalne manjine u Zagrebu. Ti tzv. urbani Srbi, koje opskurni ribari ljudskih duša hoće smatrati kvascem novovjekog bratstva i jedinstva, pokazali su što misle i o bratstvu, i o Domovinskem ratu, a i o Hrvatskoj. Samo 13 posto njih smatra Srbe odgovornima za rat, a četrdeset posto Hrvatsku ne drži svojom domovinom. Štoviše, čak 27,6 posto svojom domovinom i dalje smatra Srbiju. Dokazi o stravičnim dimenzijama velikosrpske agresije, svjedočenja o podmetnutim eksplozijama i fingiranim prijetnjama, pa čak i sudski iskazi o širenju teških droga među Hrvatima koje je organizirano iz beogradskoga političkog vrha uz pomoć hrvatskih i nehrvatskih kriminalaca i razbojnika, na taj sloj naših susjeda ne ostavlja dovoljno dubok dojam. A očito je da dubok dojam ne ostavlja ni na hrvatsku javnost.

Dok Hrvati tepaju "Regiji" i kukaju za Zokom Đindićem, beogradski spletari nastavljaju tradicionalnom politikom. SANU organizira predavanja o Velikoj Srbiji u kojima se najavljuje kako je proces globalizacije prigoda da srpski narod "odlučno pristupi izmjeni nametnutih mu rješenja, svjestan da je osnovni, nedjeljivi i nacionalni interes Srba teritorijalno, političko, duhovno i kulturno ujedinjenje srpskog naroda na svim teritorijima koje vjekovima nastanjuje, u okviru vlastite nacionalne države." "Pravoslavlje", središnje glasio Srpske pravoslavne crkve, bosanskohercegovačke katolike proglašava Srbima, a srpski povjesničari podhranjuju mit o ubijenih 1,6 milijuna Srba u Drugome svjetskom ratu i ustrijau u tvrdnji o 700.000 srpskih jasenovačkih žrtava. U isto se vrijeme hrvatska politička vrhuška brutalno obračunava sa svakim izrazom hrvatske državotvorne misli, nazivajući je zaostalom, primitivnom i natražnom...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

NAREĐENO NAM JE DA UBIJAMO	4
MINISTRICA PRAVOSUDA O KAŽNJAVANJU PARTIZANSKIH ZLOČINA	8
JOŠ NEMA ISPRIKE NI KAJANJA	10
PRVA LIPANSKA NEDJELJA U MACELJU	12
<i>Jure Knežović</i>	
VELIKA BRITANIJA I RAZBIJANJE BOSNE i HERCEGOVINE (I.)	14
STVAR JE JASNA	18
<i>Blaž Piljuh</i>	
SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA INTER-ASSO ODRŽANA U HRVATSKOJ	19
<i>Jure Knežović</i>	
HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA	21
<i>Ivan Gabelica</i>	
VAPAJ ZA POMOĆ	30
<i>Josip Poljak</i>	
TRIDESET GODINA OD "HRVATSKOG SKANDALA" U AUSTRALIJI	33
IMA LI PREŽIVJELIH IZ LOGORA DARUVAR?	35
<i>Franjo Talan</i>	
POLJIČKE ŽRTVE	38
<i>Vjekoslav Matijević</i>	
KRVAVI ULAZAK PARTIZANA U DRNIŠKI KRAJ	39
<i>Frane-Mate Ramljak</i>	
RATNI PUT PAVLA JAPUNČIĆA	43
<i>Ivan Vukić</i>	
PREDĆIRILMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (27.)	45
<i>Mato Marčinko</i>	

FOND SOLIDARNOSTI ZA MINISTRA ČAČIĆA

S vidnom je sućuti saborska zastupnica i predsjednica Hrvatske narodne stranke, gospođa **Vesna Pusić**, zabrinutoj hrvatskoj javnosti priopćila kako je ministar **Radimir Čačić** (čije ime, kako je navodno objašnjavao Amerikancima, znači "work" & "peace" udrobljeno) osiromašio otkad sudjeluje u vlasti. Blago narodu koji ima tako samoprijegorne ministre! I upravo iz zahvalnosti, zabrinuti za gladna usta Čačićeve dječice, otvorili smo fond solidarnosti za ministra javnih radova, obnove i graditeljstva. Pomoć molimo doznačiti pod zaporkom "Fuj!"

(M, P) .

GRANIĆ I MESIĆ – DUBOKO GRLO

Javna tajna, da je u doba **Tuđma-nove** vladavine njegov skrušeni i umiljati ministar **dr. Mate Granić** bio onaj koji je medijima krišom do-stavljao kompromitirajuće doku-mente, od kojih su neki imali status državne tajne nedavno je potvrđena u novinama. Granić je dokumente "di-lao" na Mirogoju, moleći tobože Očenaš i "meditirajući". Zauzvrat je dobio visok stupanj poštede i kolumnu u zagrebačkom tjednom *Re-volverblattu*.

Da je slično radio i **Mesić**, nedavno je, 17. svibnja 2003. u *Jutarnjem listu* objavio urednik *Globusa* **Davor Butković**: "Stipu Mesića upoznao sam krajem 1991., dok je još bio predsjednik Jugoslavije. Od tada sam ga intervjuirao barem dvadeset puta. Globusov urednik **Marko Grčić** i ja izredigirali (sic!) smo famoznu Mesićevu knjigu o padu SFRJ (moram se pohvaliti da sam ja smislio naslov u prvom mlicu, zbog kojeg je kasnije Tuđman bio bijesan na Mesića).

S Mesićem sam bio u toliko dobrim odnosima da mi je, kao što sam nedavno već bio napisao, baš on osobno, još dok je 1993. bio predsjednik Sabora, uručio dokumente o ubojstvu obitelji **Zec** i o zločinima što su ih učinile postrojbe pod zapovjedništvom ondašnjeg HDZ-ova zastupnika **Tomislava Merčepa**. I danas smatram da je tada postupio iznimno hrabro i društveno odgovorno, neovisno o motivima koje valja tražiti u zadnjoj rundi borbe za vlast u HDZ-u...

Međutim, u intervjuima i u povremenom druženju s Mesićem došle su do izražaja i njegove krajnje lošeznačajke, poput neloyalnosti, neozbiljnosti i površnosti.

Mesić je, primjerice, na jednoj zajedničkoj večeri u Esplanadi usred predsjedničke kampanje 1992., ozbiljno uživao zezajući se na Tuđmanov račun, budući da je Globus baš tada bio otkrio kako je pokojni predsjednik pod sumnjivim okolnostima otkupio vilu u Nazorovoj. Mesić je u to vrijeme bio najbliži Tuđmanov suradnik.

Nikada niste mogli biti sigurni je li vam Mesić dao točnu informaciju, ili je o nečemu govorio napamet te je mogao mijenjati svoje političke stavove, ne iz dana u dan, nego iz rečenice u rečenicu, pogotovo ako ih nije imao čime argumentirati.

Naposljetku, Mesić nije, kao što smo često znali komentirati u uredništvu Globusa, imao nikakvu stvarnu supstancu. S njim niste mogli napraviti intervju u kojem biste ozbiljno diskutirali o političkim koncepcijama, jer su njegovi ozbiljni politički odgovori završavali, u najboljem slučaju, na trećoj rečenici. Za takve smo se, ozbiljne projekte, u prvoj polovici devedesetih služili **Jožom Manolićem**, koji je od svakog bitnog političkog pitanja mogao sačiniti utemeljeni esej. Uza sve ovo, Mesić, nažalost, nije bio rao društvo u kojem se kreće, što mu se u predsjedničkoj kampanji, kada je dopustio da ga financiraju poduzetnici s posve sumnjivim backgroundom, moglo razbiti o glavu..."

ŽIVOTINJSKA FARMA IVE GOLDSTEINA

U "Magazinu" (br. 244/VI.), jednom prilogu zagrebačkoga "Jutarnjeg lista" (br. 1790/VI.) od 3. svibnja 2003. oglasio se jedini živući sveznadar u Europi, imenom dr. Ivo Goldstein. Pita se doktor: "Čujem Sanadera kako govori da 'nećemo dozvoliti reviziju događaja iz Domovinskog rata'. Kani li on osnovati 'komitete istine' po uzoru na staljinistička vremena?"

Goldsteinovo istinoljublje ne bi čudilo, da on nije jedan od najzagrivenijih boraca protiv tzv. revisionizma, tj. pokušaja da se svi događaji i interpretacije, a pogotovo oni koji su obilježeni ideološkim etiketama (poput zbijanja iz Drugoga svjetskog rata) podvrgnu znanstvenom preispitivanju. Tamo, naime, Gold-

RAZGOVOR S IVOM GOLDSTEINOM, AUTOROM 'HRVATSKE POVIJESTI'

NASTAVAK SANADRINE 57

ravgovor BRANIMIRLAZARIN

I Zagreb je proši tjedan promovirao nova knjiga povjesničara Iva Goldsteina "Hrvatska povijest" koja je obuhvatila hrvatski period od 1945. do danas. U njoj je autor posjetio više od 100 mjesto u Hrvatskoj i u svijetu, a njegov knjižni i saustavni otvoren opisavanja hrvatske vladavine događaju su po sebi jer institucionaliziraju drugačiji, moderniji i čupljivi oblik historiografije.

* U uvođenju razgovora za ovaj intervju predstavlja se da se posidioči historičar što vam, neizvjesno, stvara nova ideološka podjela. Kako uopće tko je i poduzimajući "postiskanje" poslije historiografija?

Možda je ovo u većoj mjeri riječ o zapadnoj dojaci i poziciji koja bi mogla tečrati znanstveno fundirano dijiskupi - ustaljeno, nisu ja jedini historičari koji za sebe misle da nisu opterećeni ideološkim. No, uopće je, kada se u pitanju je postavljajući se na mjesto i je preživjeli pet autorstvinih ili totalitarnih medija (Austro-Ugarska, monarhička Jugoslavija, NDH, socijalistička Jugoslavija, neovisna Hrvatska pod Titoševim režimom). Svakodnevnica nije doživljavala povijest i historiju kao kulturnu vrednost. I polje

izražaja ne mogu imati i povijest. Banović takođe. Delikatnije o domovinskoj povijesti je apolitично neprimenjivo, i to iz razloga zato što ne odgovara istini i zato što o povijesnim događajima nema i ne smije presvetiti policijski. U totalitarnim društvinama se mogu nametati povijesne istine, ali one nestaju i propaču ih sustava. Neli da Čućen Iva

* Velo "Hrvatska povijest" nastala na temelju knjige za inozemstvo "Croatia: A History", London-Montreal, 1993. ujeste svega je politička povijest Hrvatske. Sto je, osim načina povijesnih i političkih događaja, još proglašeno političkim?

- Tekst koji je objavljen kod inzemanog izdavača prošlo sam za oko 50 knjiga, prihvatavamo zapadnim standardima.

- Kod se dođe do Drugog svjetskog rata, obično se preoznajaju novije i starije zločine, bez obzira na to što je desetak godina prešlo od posljednjih objava istraživanja, pa ih nitko više i ne doveđi u zamjenu. Kako to objašnjavate?

- Ako govorimo o žrtvama, zna se da

Čućen Sanadera kako govori da 'nećemo dozvoliti reviziju događaja iz Domovinskog rata'. Kani li on osnovati 'komitete istine' po uzoru na staljinistička vremena?

stein prakticira nešto posve nalik komitetima istine. Malo rafiniranje, ali u biti isto. I po uzrocima i po posljedicama. To našemu poli-

historu ne smeta. Ili mu se čini normalnim da postoje jednaki i jednakiji?

(P. T.)

ZAGREBAČKI JEZIK?!?

U vrijeme kad su stranice časopisa za kulturu i kulturi posvećene stranice drugih tiskovina otvorene jezikoslovima i književnicima u novome krugu svojevrsne ankete o stanju i položaju hrvatskog jezika, najveći je prostor dobio **Pera Kvesić**, koji tvrdi kako su "hrvatski i srpski, naravno, jedan jezik". Taj opskurni lik s margine hrvatske književne scene u povijesti će nesumnjivo ostati ponajprije zapamćen kao suradnik pri izradi (ako već ne auktor) **Šuvarove** Bijele knjige, svojevrsnoga partiskog malja za vještice u doba hrvatske šutnje. I danas tomu mračnom dokumentu Kvesić pjeva ditirambe, računajući da su svi zaboravili kako je on pripravljen kao ideološka potka za obračun s hrvatskom intelektualcijom. Taj je obračun Šuvar povjerio metaforičnoj "Ilijinoj četi", nazvanoj po jednoj sličnoj protuhi...

A što znači "jedan jezik" zorno u svome beogradskom dnevniku pokazuje **Snježana Banović**,

glasna zagovornica kulturne suradnje sa Srbijom. Zagrebački je "Jutarnji list" njezin dnevnik garnirao fotografijama beogradskih kolega i prijatelja, a krupnim su slovima otisnute riječi **Gorana Cvetkovića**, kazališnoga kritičara Radio Beograda: "Da mi je neko rekao pre deset godina da će u elitnom beogradskom pozorištu – Atelje 212 – ceo komad biti igran na čistom zagrebačkom jeziku i da će ga igrati beogradski glumci – ja bih mislio da je taj neko poludeo. (...) Sinoć sam takvoj predstavi lično prisustvovao i iskreno uživao kao retko kad!"

Ne sumnjamo da je Goran Cvetković uživao "kao retko kad". Uživaju li hrvatski čitatelji nad takvim tekstovima, drugo je pitanje. A treće je pitanje, znaju li hrvatski jezikoslovci koji je to "zagrebački jezik"? Je li to plod naše kulturne suradnje s kulturnom Srbijom? Nazdravlje! Vre i svoj jezik zabit Horvati hote...

(P. Z.)

NAREĐENO NAM JE DA UBIJAMO!

Zdenko Zavadlav (79), zamjenik načelnika OZNA-a za šire područje Maribora u vrijeme kad je u tom dijelu Slovenije bilo izvršeno više masovnih ubojstava sudionika Križnog puta i Bleiburga, u svojoj ispovijesti za Jutarnji list otkriva da je i osobno organizirao masovne likvidacije kod Areha na Pohorju. S bivšim "oznašem" Zavadlavom ovih smo dana razgovarali u njegovu stanu u Bilečanskoj ulici u Ljubljani, a povod je najnovije otkriće stotina

- Na tom su mjestu u svibnju 1945., nakon što je rat već bio završio, poubijani Hrvati koji su uspjeli pobjeći iz kolona Križnog puta, ali su poslije uhvaćeni i predani 3. armiji Jugoslavenske vojske.

• **Vi, kao tadašnji zamjenik načelnika OZNA-e za šire područje Maribora, kamo pripada i Borl, niste bili uključeni u te likvidacije?**

- Mi iz slovenske OZNA-e i KNOJ-a ubijali smo slovenske do-

ubijali su hrvatske domobrane, ustaše i civile - žene, djecu, starce... To su uglavnom bili ljudi koji su se probijali prema austrijskoj granici, a nisu bili uključeni u Križni put. Ondje je ubijeno nekoliko tisuća ljudi.

Uloga Sime Dubajića

• **No, i vas, odnosno slovensku OZNA-u i KNOJ tereti se za ubijanje ne samo Slovenaca, nego i Hrvata, Nijemaca, Srba...?**

- Ne isključujem da je i toga bilo u tom poslijeratnom košmaru. Ali vam moram odati jednu tajnu: mi smo, naime, međusobno već tada vodili računa o bratstvu i jedinstvu, pa smo imali dogovor da svatko ubija svoje. Mi Slovenci svoje, a Hrvati i Srbi svoje. Primjerice, na Kočevskom rogu mi smo pobili svoje slovenske domobrane, a Srbi predvođeni Simom Dubajićem pobili su veću grupu nedječevaca i ljotićevecaca.

• **A tko je onda na Kočevskom rogu pobio Hrvate?**

- Bila je to skupina na čelu sa Simom Dubajićem. Inače, naša podjela za masovne egzekucije izgledala je ovako: 1. armija pokrivala je područje Celja, 2. armija područje Gorenjske, 3. armija Bleiburg, a 4. armija Kočevski rog.

• **Imate li snage progovoriti o pokoljima koje ste kao tadašnji visoki dužnosnik OZNA-e osobno organizirali i u njima sudjelovali?**

- Ja sam o tome već govorio, pa su me nazivali i prijetili mi, a na mene je

VJESNIK • Utorka, 27. svibnja 2003.
TEMA DANA br. 19935/LXIV

BIVŠI OZNAŠ ZDENKO ZAVADLAV ŠOKIRAO JAVNOST

Nakon Drugog svjetskog rata u Sloveniji je pobijeno oko sto tisuća Hrvata

Marko Barlić

ZAKLJUČAK 26. siječnja - Bivši prapadnik Oružanih zračnih snaga i pozornost je Zdenko Zavadlav, u Sloveniji je ubijeno od 47.000 povratnika s Bleiburga, a žrtava je barem dvostoku više ako se bleiburskim prihvježi i žrtve iz kolona križnog puta / Kako je od tada prošlo više od pola stoljeća, a imajući u vidu da i u Hrvatskoj ima dosta »svjedoka« iz tog vremena, možda bi bilo vrijeme da samostalna Hrvatska na znanstveno prihvali javni istražnički rad, dokumentira i objaviže ta masovna smrtnica

Prije svjedčenja bivšeg oznaša Zdenka Zavadlava, u Sloveniji je ubijeno od 47.000 povratnika s Bleiburga, a žrtava je barem dvostoku više ako se bleiburskim prihvježi i žrtve iz kolona križnog puta / Kako je od tada prošlo više od pola stoljeća, a imajući u vidu da i u Hrvatskoj ima dosta »svjedoka« iz tog vremena, možda bi bilo vrijeme da samostalna Hrvatska na znanstveno prihvali javni istražnički rad, dokumentira i objaviže ta masovna smrtnica

Vojni zarobljenici u Dobroj Vasi u svibnju 1945. godine

Vojni zarobljenici u Dobroj Vasi u svibnju 1945. godine

Vojni zarobljenici na križnom putu

Zadnjem organizirala partizanska tajna služba

To je samo dion svjedočenja Zdenka Zavadlava, učesnika masovnih masakara Oružanih zračnih snaga i pozornost je Zdenko Zavadlav, koji već godinama prično dokumentiran, govori o točno 100.000 ubijenih boraca i dionicima partizanske jugoslovenske vojske nakon završetka Drugog svjetskog rata.

Zadnje je, prema njegovom svjedočenju, organizirala i nadzirila, zapovjednik tajne službe, zapovjednik za takozvane likvidacije, tvrdi Zavadlav, stoga je napravio s vrhovnim se načelnikom pozivku da još jedan Broz Tito zajedno sa svojim sura-

dionicima strigao, da masovno umaknula slavne vojnike i civila pretežito strane u Drugom svjetskom ratu. Vjerodost svjedočenja posebice dolazi iz točno poznatog vremena, za koje je ukazao da su masovne grobštice otkrivene dokazi o umaknuci.

Zavadlav tvrdi da je na teritoriji Slovenije počeo najviše do 100.000 Hrvata, a u drugim dijelovima hrvatskog brojki, ali i u prošim časovima koli u smanjuju. „Ja sam danas član slovenskog Drustva učitelja i profesora, a učitelji su grčki, a iscrpmi smo istraživaljivaci došli do tog, da je u ustanovljenom vrijeme, u kojem je takođe ustanovljeno najviše od 100.000 Hrvata, rečeno je Zavadlav. Prema njegovu svjedočenju, učiteljica i profesor ubijena je najviše 15.000 Hrvata.

mabrane, a kada bismo uhvatili Hrvate, predavaljali smo ih 3. armiji. Tada je baš u dvoru Borl bilo zapovjedništvo 3. armije Jugoslavenske vojske, koja je ondje došla nakon oslobođenja. U rovovima oko dvorca

kostura u masovnoj grobnici kod Borla, za koje naš sugovornik tvrdi da pripadaju Hrvatima.

• **Što kao bivši pripadnik OZNA-e znate o novootkrivenom masovnom stratištu kod Borla?**

DAN ANTIFAŠIZMA Položeni vijenci na grobnicu narodnih heroja na Mirogoju te kod spomenika partizanskog odreda kod Siska

Stjepan Mesić: Borci NOB-a u pravima bi trebali biti izjednačeni sa sudionicima Domovinskog rata

A u obvezama i odgovornosti?

u moj stan pucano iz kalašnjikova i jedva sam preživio. No, kako god taj dio naše povijesti bio ružan, odlučio sam o tome govoriti. Star sam i nije me briga više za ono što bi mi se moglo dogoditi. Neka se istina zna.

Ubojice su pile konjak

• Rat je već bio završen, kako ste mogli masovno ubijati ljude, i to bez suđenja?

- Naredba je stigla s vrha, a zna se gdje je bio vrh. Rečeno nam je: "Neprijatelja ubijati bez sudenja jer revolucija još traje"!

• Kakva revolucija?

- Rekli su nam da je rat bio prva faza revolucije, a ono poslije rata druga faza.

• Jeste li se ikada zabrinuli zbog onoga što radite i koja vas je od masovnih egzekucija posebno potresla?

- Da. Ona kod Areha na Pohorju. Po naredbi mog pretpostavljenog načelnika OZNA-a Vladimira Rafaela Majhena, morao sam

osobno organizirati i nadzirati masovni pokolj ljudi. Pripadnici mariborskog KNOJ-a po danu su iskopali jame, a noću smo ljudi iz mariborskog zatvora vezane žicom ukrcali na kamione i krenuli prema Pohorju. Nije nam bilo svejedno, pa smo, kako bismo se ohrabrili, putem ispijali veće količine konjaka. Kad smo stigli u šumu, blizu iskopanih jama, ljudi smo iskrcali iz kamiona i poveli do stratišta, a budući da je među zarobljenicima bilo puno Nijemaca, knojevcu su im zapovjedili da putem pjevaju "Deutschland, Deutschland über alles!" U blizini jama morali su se svući dogola. Među njima je bila i jedna izuzetno lijepa djevojka. Knojevcu su ih po pet vodili do jame i strijeljali, a posebna grupa ih je poslije zakapala. I ta mlada djevojka

IVAN FUMIĆ, PREDSJEDNIK SAVEZA - ANTIFAŠISTIČKIH BORACA HRVATSKE

»Svaka se nacionalnost obračunava sa svojim izdajnicima«

Ivan Fumić

Zdenko Zavadlav, nekadašnji partizan, obaveštajac i zamjenik načelnika Ozne za šire područje Maribora kad su ubijani sudionici križnog puta i Bleiburga, nedavno je izjavio da je u Sloveniji ubijeno oko 100.000 Hrvata i da je zločin bio planiran i načaran iz vrha tadašnje Jugoslavije. O tome Ivan Fumić, predsjednik Saveza antifašističkih boraca Hrvatske, kaže:

- Mislim da je gospodin Zavadlav dao objektivnu retrospektivnu dogadaju iz Drugog svjetskog rata i porača. Naišme, stoji činjenica da su se saveznici, SSSR, SAD i Velika Britanija, dogovorili da se svaka država obračuna s izdajnicima svojega naroda i da sudi neprijateljskim vojnicima koji su počinili zločine. Znači, o tom kažnjavanju odlučivala je svaka država. Nažalost, Jugoslavija je to rješavala likvidacijom, ubijanjem neprijateljskih vojnika. Zavadlav govori

radi o likvidaciji političkih protivnika:

• Je li istina da su ubojstva počinili pripadnici istog naroda?

- Nažalost, tako je bilo. I u vrijeme NOB-a, kada bi netko počinio zločin, egzekuciju nad njim obavio je onaj koji je bio iste nacionalnosti. To je radeno zato da ne dolazi do međunarodne mržnje. Svaka se nacionalnost obračunava sa svojim izdajnicima. To Zavadlav zna bolje od mene, jer sam ja 1945. kada sam izašao iz partizana krenuo u gimnaziju i bio sam slabo upućen u te događaje.

• Sto mislite o njegovoj tvrdnji da je na području Slovenije ubijeno oko 100.000 Hrvata?

- Teško je govoriti o brojkama. Ni jedna brojka, pa ni za Jasenovac, nije do kraja utvrđena. On govori o nečem drugom, on govori o onima koji su prešli Dravu i Maribor i koji su zarobljeni, a svi zarobljeni nisu i ubijeni.

• Imate li među hrvatskim boricima onih koji bi progovorili o svemu tome?

- O tome bi relevantno mogli govoriti Milan Basta, koji je sada u Beogradu, i Ivan Dolnićar iz Ljubljane, a što se tiče nekoga iz Hrvatske, zaista vam ne bih znao reći tko bi to mogao. Ljudi mojih godina, a većina je takva, tamo nisu bili. Rade Bulat, kojega neki optužuju za tako što, u svibnju 1945. bio je na školovanju u Moskvi. Inače, opći je stav našega saveza da je svima trebalo suditi, da nije smjelo biti odmazda, da se ne bi se smjelo manipulirati brojkama i da se ne bi smjeli organizirati skupovi ni u Jasenovcu niti u Bleiburgu radi širenja mržnje. U Jasenovcu nema takvih ali, nažalost, u Bleiburgu je i ove godine bilo odjevenih u ustaške uniforme.

Andrija Tunjić

OTKRIVENO MASOVNO STRATIŠTE Kod Slovenske Bistrice iskopani ostaci stotina žrtava križnog puta

U nekadašnjem bunkeru otkrivena grobnica 4000 Hrvata ubijenih 1945.

Masovna grobnica u kojoj su skončali ustaše, domobrani i civili, među kojima je bilo žena, djece i staraca, nalazi se u Šumini udolini između Gornje Bistrice i njemačkom protuuvrionskom bunkeru

Ulaz u bunker u kojem je masovna grobnica

Iskopane kosti žrtava pokolja prihvreni su pohranjene u atomsko sklonište tvornice Impol u Slovenskoj Bistrici

ovog stavnog otkrića podignuta je prava prasline, a ljudi, premda još novoliko i u strahu, spominju i imena mjesničkih partizana koje sumnjeće za nevideni masovni pokolj.

Svi spominju Franca Kaca

- Kada je o tome riječ, najviše se spominje ime Franca Kaca iz Gornje Bistrice, za kojeg stariji ljudi pribave da je bio Franc Kac u ovom krajtu nije osjećao sigurnim. Pedesetih godina zloga se odselio u Portorož, gde je novodno i danas živi - ispričao nam je Simončić, te dodao da je doista riječ o golemoj masovnoj grobnici iz koje je nedavno iskopana, umjetno činjenica što je od tragobitnog događaja proteklo pola stoljeća, zauvaralo cijelim krajem.

U Slovenskoj Bistrici Skrbili

hranjeni u obližnjem atomskoj sklonište poduzeća Impol. Budući da je mnogo više posmrtnih ostataka, još pod zemljom, tvrtka ERGE-ING iz Velenja prekinula je iskopavanje dok se ne odredi komunalno odlaganje posmrtnih ostataka. Ulaz u

stari bunker je ograđen i privremeno mu je zahranjeno, a na to upozorava polječka, tračna tablica.

Na brežuljku iznad grobnice nalazi se kuća u kojoj danas s obitelji Živojela Česar.

Franc Simončić, ispričao nam

je da se u Sloveniji nakon

zavrsile posmrtni ostaci stavljeni

su u vreće i privremeno po-

Pokopani i članovi vlade NDH

Zdenka Česar, slovenska državna tužiteljica, izjavila je da su u jednom otkrivenim groblju Radovljice, premda jednog od očividača, pokopani članovi vlade NDH. Zbog toga se ovi dani sastala s vodama zastupničkih klubova parlamentarnih slovenskih stranaka kako bi razmotrili mogućnost cjevnih istraživa postupljenih izvansudskih masovnih ubojstava. Tužiteljica Česar istaknula je da kod Radovljice dana posmrtni ostaci priпадnici hrvatske vlade koji su nakon zavrsitka Drugog svjetskog rata bježali prema Austriji.

(M.G.)

Prešućeno otkriće iz listopada 2001.

VELIKA GOLUBINKA U jami pokraj Tisnoga otkriveno nalazište žrtava iz II. svjetskog rata Speleolozi našli 20-ak kostura i jedan leš s očuvanom odjećom

SPLIT - Pri silasku u jamu Velika Golubinka, u općini Tišno, pet splitskih speleologa dočekalo je stravično otkriće - na dvadesetak metara dubine našli su na kosture najmanje dvadesetak ljudi, a na samom dnu kamene kosine i na leš čija je odjeća još očuvana.

- Iako nismo prvi put našli na kosture jer smo već sudjelovali u istraživanju Jazovke, iznenadnje je svakako bilo neugodno - rekao je Tonči Rada, tajnik Speleološkog društva Špiljar iz Splita. U jamu su se spuštili u sklopu priprema za 2. splitsku speleološku ekspediciju Argentina 2002. u kojoj će sudjelovati 13 speleologa iz Hrvatske te BiH. Budući da su otkrili leš, to su odmah prijavili šibenskoj policiji, a od župnika u Tisnom doznali su da su kosturi u

Policjska istraga

ŠIBENIK - Policijska uprava šibensko-kninska dobila je jučer dopis od Policijske uprave splitsko-dalmatinske o masovnoj grobnici u jami Golubinka pokraj Tišnjanske Dubrave. Šibenska je policija odmah pokrenula istragu kako bi se pouzdano utvrdilo čija se trupa nalaze u jami. PU Šibensko-kninska odbija spekulacije o pokojniku na kojem je još očuvano odijelo i kolj na prvi pogled ne predapa vremenu preda je u jamu bačeno preostalih 20 tijela. (S. F.)

jami još od Drugoga svjetskog rata te da su te ljudi ubili i u jamu bacili partizani. Posljednjih nekoliko godina pokraj jame se redovito održavaju mije zadužnice za ubijene. - U srednjoj Dalmaciji, prema našim saznanjima, ima dvadesetak jama s kosturima žrtava iz Drugoga svjetskog rata, pa

simo takav nalaz mogli očekivati. No, leš će svakako istražiti policija jer je moguće da je riječ o samoubojici ili čak nekom težem djelu - objasnio je Rada.

Splitski speleolozi označili su i izmjerili jamu, a Marijana Frantičević sve je zabilježila fotoaparatom i videokamerom. N. Bakotić

Partizanske žrtve u jami kod Tisnoga

to znao i da sam je kao takvu uzeo za svoju kurirku i suradnicu kako bismo zajedno radili za američke i engleske tajne službe i Gestapo. Također su mi pripisali da sam se izjasnio za Informbiro. Osudili su nas na smrt, pa pomilovali na 20-godišnje kazne zatvora, a na kraju smo izdržali po šest godina zatvora. Nakon izlaska iz UDBA-e morao sam Rankoviću potpisati da će o svemu što znam zauvijek šutjeti. Pratili su me cijeli život. Poslije sam radio kao sekretar u mariborskoj tvornici automobila TAM, a potom me se UDBA ponovno sjetila, pa me postavila na novo radno mjesto u Kompas u Ljubljani. Moramo sam opet početi raditi za njih, a zadatak mi je bio da pratim naše državljanе na putovanjima u inozemstvu te da obavještavam što tamo rade i kako se ponašaju. To se posebno odnosilo na one koji su otprije bili sumnjivi i pod prisjom. Imali smo odlično razvijenu obavještajnu službu po cijeloj Europi. No, i tada, kad sam svoje odradio, pokušali su me likvidirati tako što su mi u Izoli inscenirali tešku prometnu nesreću s kamionom. Nisu me uspjeli likvidirati ni tada, kao ni kad su mi pucali kroz prozor u stan ovdje u Ljubljani. Zanimljivo, naša slovenska policija nikada ništa o tome nije otkrila.

Kajanje i isprika

• Sto sada radite?

- U mirovini sam i pišem knjige, a moji ratni drugovi koji su još živi i koji su zajedno sa mnom sudjelovali u svom tom zlu dolaze i govore: "Prestani, Zdeno, s tim!" Obećao

RATNI ZLOČINI Svjedočanstvo rodaka jednog od preživjelih koji su 1948. godine odvozili trupla do tvorničke peći

Pokraj tvornice Impol 1948. spaljena trupla 4000 Hrvata

Smrad je bio tako snažan da nisu pomagale ni maske. Oni medu nama koji su se onesvijestili bili su spaljeni zajedno s leševima, navodi se u stravičnom svjedočanstvu u tjedniku Demokracija

Pišu Suzana Barilar i Kristina Turčin

SVJEDOCSTVUJUĆI SLOVENSKA BISTRICA - Tijekom kriznog puta u rovu pokraj tvornice Impol u Slovenskoj Bistrici ubijeno je 4000 Hrvata, čiji su raspadnuti trupci i kosturi tri godine kasnije, 1948. godine, spaljeni. Masovno ubjeto 4000 ustaša, domobrana i civila, medu kojima su bili i žene, djeca i starci, otkriva novi broj slovenskog tjednika Demokracija. Tijednik donosi svjedočanstvo rodaka jednog od preživjelih zatvorenika koji su iz Hrvatske dovedeni 1948. godine kako bi postavili tračnici od rova do tvornice Impol, otkopali rov te vagonima odvozili raspadnutu trupcu i kosture do golačnih tvorničkih peći. Tako su, navodi tijednika, uklonjeni tragovi postojanja masovne grobne Hrvata u Slovenskoj Bistrici.

Prema svjedočanstvu zatvorenika, ali i mještana Slovenske Bistrike, 4000 Hrvata izdvojeno je iz povorki za Bleiburg te odvedeno u slovensko mjesto, udaljeno 20 kilometara od Maribora. Narodeno im je da udu u rov pokraj tvornice Impol, nakon čega su ih partizani živ zaprali minirajući rov. Tri godine kasnije doveđeno je 50-ak hrvatskih zatvorenika

Za otkopavanje nedostaje novac

Predsjedniku slovenskog parlamenta Borutu Pahoru u ponedjeljak je podneseno izvješće o do-sadašnjim otkrićima masovnih grobniča ubijenih žrtava neposred-

no nakon Drugog svjetskog rata. Najavljeno je kako otkopavanje drugih grobniča više nije političko pitanje, već za to postoje isključivo finansijske prepreke.

Leševa i prikriji masovni zločin, koji su našli na slična svjedočanstva.

U Sloveniji je, prema našim

stručnjaku, u masovnim grobničama

stradalo oko 190.000 Hrvata, no ne

ma nikakvih dokaza i da stradale u

Slovenskoj Bistrici.

Prema svjedočanstvu zatvorenika, u Slovenskoj Bistrici je pronadeno dyje-

stotinjak tijela, ali riječ je isključivo o Slovincima. Ne znaju ništa o tome još i tamo smaknuti i Hrvati, ali to je moguće budući da je jednim dijelom krizni put tuda prolazio kroz Zelimir Kužatko, hrvatski član slovenske Komisije za utvrđivanje poratnih zlo-

čina. Ne mogu se uočiti detalji o

činu, ali je moguće da je

zločin u Sloveniji dobilj

u sredstvu u

činu, ali je moguće da je

pozivajući način na koji su se javljali mnogi pojedinci s informacijama o mogućim masovnim grobničama. Tada se pojavit će "slučaj" Slovenske Bi-

strukcije.

Boras: 1000 masovnih grobniča

Hrvatska Komisija za utvrđivanje žrtava rata i poraća, kojoj je na čelu bio Vice Vuković, već dvije godine ne radi, a pokrenut je i zakonski prijedlog o njezinu uklanjanju. Podsjetimo, u posljednjem izvješću Komisije je napisano kako je u Jasenovcu bilo samo 223 žrtava, a u NDH je ubijeno 203 Židova. Takvi podaci izazvali su žestoke kritike rada Komisije.

Bivši tajnik Komisije Florjan Boškar ističe kako je ustanovljeno više od 1000 masovnih grobniča s hrvatskim žrtvama, od čega oko 150 u Sloveniji. Nije mogao sa sigurnošću odgovoriti spominje li se u kom njihovu izvješću i Slovenskoj Bistrici, no ističe kako je najveća masovna grobniča u Sloveniji bila ona kod Maribora. Sve podatke koje su imali o zločinima u Sloveniji dobilli su, kako kaže, od slovenskih i njemačkih izvora budući da nema potrebnih međunarodnih ugovora na osnovi kojih bi hrvatski stručnjaci mogli istraživati na tudem teritoriju.

Ovih dana, kako nam kaže dekan Filozofskog fakulteta prof. Neven Budak, Ministarstvo znanosti namjerava raspisati natječaj kako bi okupio tim istaknutih stručnjaka i pokrenuo opsežni projekt istraživanja Domovinskog rata i ostalih ratova u 20. stoljeću. Utvrđivanje žrtava nakon rata, kako dodaja, bit će jedan od glavnih tema, iako će u središtu biti univerzitet Domovinski rat.

Jutarnji list, 25. listopada 2001.

sam da im neću objaviti imena, pa su se malo smirili.

• Ipak, niste li odlučili progovoriti zato što ste ogorčeni svime što vam se događalo nakon 2. svjetskog rata?

- Možda da, a možda su tome pridonijeli i oni koji su me tijekom istrage mučili brojnim elektrošokovima, pa mi se možda nešto poremetilo u glavi (smijeh).

• Peče li vas savjest i kajete li se na kraju svega?

- Nitko normalan ne može biti ravnodušan prema svemu tome, pa nije. Tješim se da je ratno ludilo bilo krivo za sve. Ljudski je reći istinu, pokajati se i ispričati za sva zlodjela. Zato sam se i učlanio u slovensko Društvo za otkrivanje i obilježavanje masovnih grobniča. Otkrit ćemo sve prešućene grobove, obilježiti ih i tako odati dužno poštovanje svim tim nedužnim žrtvama. □

Razgovarao: Mladen Genc
Preneseno iz Jutarnjeg lista br. 1812/VI
od 25. svibnja 2003.

MINISTRICA PRAVOSUĐA O KAŽNJAVANJU PARTIZANSKIH ZLOČINA

MARIJA BAJT:

Hvala lijepa, gospodine predsjedniče, gospođe i gospodu.

Pitanje postavljam gospođi ministrici Ingrid Antičević-Marinović.

Točno prije godinu dana u povodu spomen dana Bleiburških žrtava i žrtava križnog puta, postavila sam vam pitanje za koje ste mi odgovorili da nemate saznanja o konkretnom slučaju i tad sam obećala da će vam u dogledno vrijeme ponoviti pitanje. Kako ratni zločin ne zastarijeva Udruga hrvatskih domobran je prije 4 godine podnijela kaznenu prijavu protiv onih za koje postoji opravdana sumnja za počinjen zločin, a s tim je u svezi i novi podatak iz Domovinskog rata o zločinima počinjenima u logoru Bučje, u Požeško-slavonskoj županiji, za koje je tijekom 2002. Udruga zatočenika logora Bučje podnijela državnom odvjetniku kaznenu prijavu s konkretnim imenima i podacima. Kako hrvatska javnost ne zna što je Državno odvjetništvo tijekom proteklih godina poduzelo u vezi s tim kaznenim prijavama, postavljam pitanje što ste vi učinili u okviru svojih zakonskih oblasti i što je trenutačno s tim prijavama?

Hvala.

PREDSJEDNIK:

Hvala vam lijepa.

Gospođa ministrica Antičević-Marinović.

INGRID ANTIČEVIĆ-MARINOVIĆ:

Hvala lijepa, gospodine predsjedniče.

poštovana gospođo zastupnice, temeljem vašeg pitanja, a inače zatraženo je izveštje Državnog odvjetništva o procesuiranju svih ratnih zločina što su oni i učinili i podnijeli, a o konkretnim predmetima odgovorili su da se radi na njima.

U kontekstu ovoga moram vam napisati da je Vlada još točno prije 2 godine donijela jedan zaključak kojim je ovlastila Ministarstvo pravosuđa da iznade mehanizme pa i uredi normativu kako bi država bila što efikasnije, odnosno Pravosuđe u procesuiranju i kažnjavanju ratnih zločina.

Moram vam reći, da je također u Ministarstvu pravosuđa uprave i lokalne samouprave priređen načrt prijedloga o sudu za ratni zločin na koji ćemo mi, smatramo, učiniti ovo pitanje efikasnijim. A na konkretne vaše pitanje, vi ste imali i prošli put konkretno pitanje što se tiče i konkretnih predmeta, Državno odvjetništvo je odgovorilo da na njima radi.

PREDSJEDNIK:

Hvala vam lijepa, gospođo ministrici. Riječ ima gospođa zastupnica Bajt.

MARIJA BAJT:

Hvala lijepa, gospodine predsjedniče.

Nisam zadovoljna s odgovorom jer je prošlo previše vremena. Vi ste mi i prošli put odgovorili, točno prije godinu dana, vidjet ćemo o kojem se spisu radi i u okviru ovlasti koje ima Ministarstvo požuriti taj predmet.

Međutim, rekla bih i pitala, ne zabrinjava li vas činjenica da u Hrvatskom pravosuđu postoji puno više ažurnosti kad se radi o procesuiranju navodnih zločina iz Domovinskog rata, negoli kad se radi o procesuiranju zločina počinjenih nad Hrvatima od 1941. do 1990. godine i molim pisani odgovor.

□

DRUGI SVJETSKI RAT Posmrtni ostaci pobijenih Nijemaca, Slovenaca i Hrvata nađeni u Sloveniji

Otkrivena nova masovna grobnica partizanskih žrtava pokraj Maribora

Partizani su me ovdje doveli kako bi me natjerali da odam brata, rekla je Terezija Hrnčić.

Piše Mladen Genc

BORI, CIRKULANE - U susjednoj Sloveniji ovi je danas otkriveno još jedno masovno stratište na kojem je, prema kazivanju još živućih svjedoka, nakon oslobođenja u svibnju 1945. godine potbijelo oko 1800 sudionika križnog puta i Bleiburga. Groblje je u blizini staroga grada Borla, uz samu magistralnu cestu Maribor - Varaždin, slučajno otkrio Jakob Bratec, seljak iz Sobedice nedaleko od Putja.

Riječ je o državnom zemljištu koje nije obrađivano od Drugoga svjetskog rata, a Bratec ga je nedavno uzeo u zakup kako bi ondje posadio kukuruž. Nemalo se iznenadio i ostan Šokaruk kada je zaorao plugom te među bradžama ugledao ljudske kosti, lubanje i dijelove uniformirane odjeće i obuće. O svemu je odmah obavijestio policiju koja je tzašla na teren te naredila da se kosti na istom mjestu zakopaju na travu, a što je pokupljen i odvezan na patologu.

Prisili je da gleda

Jučer smo posjetili slovenske Čirkulane i u obližnjem zaselku Gradišće uspjeli pronaći Tereziju Hrnčić (75), jednu preživjelu svjedokinju masovnog pokolja kod Borla. U strahu za vlastit život nikada se dosad o tome nije ustavila pripasti. Sada kada je to masovno gubitelje slučajno otkriveno, Terezija se sa suzama u očima prešaća se tih dana i strahota koju je u sebi nosila.

- Imala sam jedva 18 godina kad da su me nakon rata ovamo doveli

Terezija Hrnčić pokazuje mjesto gdje su sasvim slučajno, kad je mještanin htio posaditi kukuruž, otkriveno kosti

partizani i prisili da gledaju na groznu ubijanja. Htjeli su me zastrasiti kako bih im odala gdje se skriva moj brat koji je bio u domobranima. I njega su htjeći likvidirati. Ljudi su dovozili u kamionima sa svih strana. Ruke su im bile vezane žicom. Bilo je uniformiranih muškaraca, ali i civila - žena, djece i starača. Ljudi su bili napola gol, a po govoru sam zaključila kako među njima ima najviše Hrvata, a bilo je i Slovenaca te Nijemaca. Ljudi su očito prije dolaska ovamo već bili mučeni. Jedan muškarac bio je bez ruke.

U obližnjim Čirkulansama doznali smo da su tamnoći sejaci bili mobilizirani te prisiljeni da žrtve pokapaju u već ranije iskopane njemačke rovove.

- Grobovi su bili toliko iskopani da su se još danima iz njih izliječili.

Tu i tamo iz zemlje je virlja i pokojna ruka. Ljudi su ubijani i na obližnjem brezug, najviše Hrvate, pa to mjesto ovdje još zove 'ustaški brog'. Naime, priča se da je najviše ubijeno ustaša i hrvatskih domobrana, zatim Nijemaca te nešto naših slovenskih domobrana - ispričala je gospođa Hrnčić, čiji se krizni put nakon Borla nastavio do Kriđevca, gdje je u logoru zadržana do kraja 1946. godine. Posjerači nam je kako osobno poznaje koljafe te da su neki još živi. Time opravljava i svoju dugogodišnju Sunđu o tom masovnom pokolju, dodajući da joj je tijekom života htio više puta priječeno smrću.

Izručeno 12.000 domobrana

- Krajem svibnja 1945. godine Englezi su kod Bleiburga partizanima izručili, osim Hrvata, i 12.000 slovenskih domobrana te 6000 Nijemaca - tvrdi Franc Perme, predsjednik Društva za otkrivanje i uređivanje prešućenih grobova.

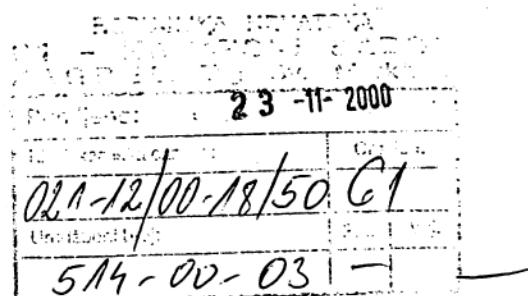

REPUBLIKA HRVATSKA

**MINISTARSTVO PRAVOSUĐA,
UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE**

**KLASA: 703-01/00-01/383
URBROJ: 514-03-01/00-2**

Zagreb, 16. studenog 2000.

**HRVATSKI DRŽAVNI SABOR
n/r predsjednika Zastupničkog doma
gosp. Zlatka Tomčića**

Z A G R E B

PREDMET: Zastupničko pitanje Marije Bajt, zastupnice u Zastupničkom domu Hrvatskog državnog sabora u svezi kaznene prijave Udruge "Hrvatski domobran" podnesene protiv nekoliko hrvatskih građana da su počinili kazneno djelo ratnog zločina za vrijeme i neposredno poslije II svjetskog rata

VEZA: Vaša klasa: 021-12/00-18/50, Urbroj: 61-00-02

Zastupnica u Zastupničkom domu Hrvatskog državnog sabora, Marija Bajt, postavila je ministru pravosuđa, uprave i lokalne samouprave slijedeće zastupničko pitanje:

"S obzirom na donešenu Deklaraciju o domovinskom ratu i točku 6. koja govori da je hrvatsko pravosuđe dužno procesuirati sve moguće slučajeve pojedinačnih ratnih zločina stroga primjenjujući načela individualne odgovornosti, postavljam pitanje gospodinu ministru pravosuđa, uprave i lokalne samouprave, gospodinu Ivaniševiću. Namjeravate li što učiniti u skladu s Vašim ovlastima i u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova da se kaznena prijava Udruge hrvatskih domobrana zbog osnovane sumnje na nekoliko hrvatskih građana da su počinili kazneno djelo ratnog zločina za vrijeme i neposredno poslije II svjetskog rata procesuira s obzirom da ratni zločin ne zastarjeva, a Županijskog državno odvjetništvo u Zagrebu nije se do sada o njoj očitovalo.

Također želim napomenuti da ni po službenoj dužnosti državni odvjetnik nije podigao optužnicu ili proveo istragu za zločine počinjene u Maceljskoj šumi, Jazovki i niz drugih do sada otkrivenih nalazišta masovnih zločina nad zarobljenim vojnicima i civilima".

JOŠ NEMA ISPRIKE NI KAJANJA...

(Govor dopredsjednika Hrvatskog sabora, prof. dr. sc. Ivice Kostovića
u Bleiburgu, 11. svibnja 2003.)

Štovane i drage Hrvatice i Hrvati, uzvišeni gospodine biskupe, dragi hodočasnici!

Na ovom mjestu, koje je simbol stradanja hrvatskog naroda, pozdravljam vas u ime Hrvatskog sabora, i predsjednika Hrvatskog sabora, gospodina **Zlatka Tomčića**, koji je spriječen nazočiti ovom velikom spomendanu.

Svake godine spomendan se događa u novim okolnostima, ali i dalje pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora, čime jačamo veze Hrvatskog sabora kao najvišega narodnog predstavništva i

napačenoga hrvatskog naroda. Drago nam je da ove godine misno slavlje predvodi uzvišeni biskup **Puljić**, što je posebna čast i utjeha hodočasnicima. Vas, uzvišeni biskupe, još jednom u ime Hrvatskog sabora posebno pozdravljam.

Dragi hodočasnici!

Moja je dužnost sve nazočne i sveukupnu javnost podsjetiti da je tek uspostavljanjem samostalne, neovisne i međunarodno priznate hrvatske države omogućeno dostoјno službeno obilježavanje tog spomendana i klanjanje žrtvama Bleiburga i Križnog puta.

Bleiburg je simbol stradanja hrvatskog naroda na Križnom putu (od Austrije, do Makedonije i rumunjske granice – od Dravograda, Slovenjgradeca, Kočevskog Roga, Maribora, Celja, Zidanog Mosta, Macelja, Jazovke, Vrginmosta, zagrebačkoga Kanala, Bjelovara, Siska, Viktorovca, Osijeka...). Preko 200.000 ljudi propatilo je u kolonama smrti, među njima izbjegli i civilni, žene i djeca, a deseci tisuća završili u velikim grobovima, i to vojske koja je, po međunarodnim propisima, položila oružje.

Obilježavanje spomendana od strane Hrvatskog sabora kao najviše službene institucije počelo je u povijesnim okolnostima Domovinskog rata, kada su Hrvati opet proživljavali nove križne putove, posebno u Vukovaru. Nova stradanja bolno su podsjetila hrvatski narod i građane Hrvatske na to da je u hrvatskoj državi, kao i među Hrvatima u dijaspori – teško naći obitelj koja nije tragično izgubila nekoga najmilijeg – bilo u ratu ili poraću, ili tijekom Domovinskog rata. Prisjetimo se samo koliko smo u našem životu sreli takvih obitelji! Ta velika stradanja koja su zahvaćala hrvatski narod, obitelj, pojedince i danas se živo osjećaju. I dalje se postavljaju pitanja zločina, krivnje, oprosta, isprike i kajanja. Domovinski rat i mudro vođenje države od strane prvog hrvatskog predsjednika, dr. **Franje Tuđmana**, pružili su za većinu Hrvata, na nacionalnoj razini, prihvatljive odgovore u obliku pomirbe (uz puno uvažavanje stradanja. I zaista, u Domovinskom ratu bili su rame uz rame djeca svih Hrvata.

Ono što nas boli i što se još nije dogodilo, osim rijetkih izuzetaka, jest isprika i kajanje za počinjene zločine i pokolj! Iako danas u svijetu i našem susjedstvu postoje brojni primjeri isprike za neka povijesna djela, odnosno – nedjela, nejasno je zašto se još uvijek ne mogu ispričati nekada aktivni pripadnici odgovornih ideološko-vojnih grupacija, kao i oni koji su na bilo koji način odgovorni za počinjene masovne zločine. Treba imati građanske savjesti i priznati da za Bleiburg i Križni put – ne samo da nitko nije odgovarao, nego se nije ni na

Krešimir Ledić: Sjećanje na Bleiburg

Vlado Puljić: Bleiburške žrtve I, II, III

odgovarajući način ni ispričao. Za sve druge zločine bilo je suđenja i kažnjavanja krivaca.

Draga braće i sestre, govoriti o Bleiburgu i o Križnom putu – ne znači koristiti stradanja za potrebe dnevne politike ili provocirati nove podjele u hrvatskom narodu. To znači, prije svega, govoriti o stradanjima naroda i nedužnih ljudi. To znači govoriti o ljudskim sudbinama i patnjama. To znači govoriti o životnim sudbinama čitavih obitelji i pojedinaca. To znači, povijesnim iskustvom, prenositi poruke djeci. To znači opominjati, ali i vapiti za prestankom

podjela. Iznad svega, to je potpora obiteljima koje do danas ne znaju gdje su kosti njihovih najmilijih. To je i naša ljudska i kršćanska obveza prema ljudima, našoj braći i sestrama, koji su prošli Križni put.

Dragi hodočasnici, Hrvatski sabor i hrvatska država omogućuju i omogućit će novu dimenziju spomena na Bleiburg i Križni put. U novim okolnostima međunarodno priznate samostalne države, hrvatski narod dobio je mogućnost izboriti se za pravedan položaj među narodima, kao i za svoje pravo da osudi zločine svake vrste. Hrvatski narod je dobio priliku izboriti se za svoja prava i istinu. Time se ne misli reći da bi žrtve Bleiburga, Križnog puta ili Domovinskog rata trebale biti prikazane većima ili značajnijima od ljudskih žrtava na drugim mjestima stradanja. Naprotiv, tu se misli na mogućnost da se upozori i svijet, a i sami građani Hrvatske da hrvatske žrtve imaju jednako pravo kao i sve druge žrtve – da budu jasno iskazane i poštovane! Mi želimo jednostavno i pravedno iskazati naše žrtve i osvijetliti istinu. Istina o žrtvama nema za cilj ni mržnju, ni osvetu. Nad činjenicom da je u Mariboru ubijeno 40.000 ljudi treba se zamisliti svaki građanin Hrvatske i Europe. Dostojno se sjećati, odati poštovanje i omogućiti sve nacionalne i ljudske poruke.

Nakon Bleiburga i Križnog puta mnoga mjesta u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini ostala su bez muškog stanovništva, što govori i o genocidnim namjerama nečasnog i nemilosrdnog pobjednika. Međutim, treba graditi budućnost Hrvatske.

Veliki grob treba biti zalog za slobodu i jedinstvo hrvatskog naroda. Kolone smrti moraju govoriti protiv laži i zaborava. Pomirba treba biti početak novog vremena. Upravo je i dostojanstveno oblježavanje stradanja, pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora, uz svetu Misu i Božji blagoslov, jamstvo da će spomen na stradanja, uz Božju pomoć, jačati međunarodno priznatu hrvatsku državu, i spasiti Hrvate i građane Hrvatske od razočaranja koje donosi

zaborav i slijepo služenje tuđim interesima.

Na kraju, izražavam zahvalnost Hrvatskog sabora i svoju osobno, svima onima koji su svih ovih godina obilježavali ovaj dan i njegovali svjedočanstva i uspomene na stradanja ljudi na Križnom putu. Posebno se zahvaljujem Hrvatima u iseljeništvu i njihovim udrugama, koji su u teškim vremenima spašavali Bleiburg i stradanja Križnog puta od neljudskog, i ideološkom mržnjom uzrokovanog zaborava, kao i na sveukupnom doprinisu hrvatske dijaspore u stvaranju Hrvatske Države. Zahvaljujem i priateljima u Austriji koji su čitav niz godina omogućavali dostojno obilježavanje spomendana, a našem veleposlaniku i veleposlanstvu na organizaciji skupa. Također vas mogu izvijestiti da je hrvatska vlada donijela odluku da hrvatska država otkupi zemljište na ovome svetom i povijesnom mjestu. Pozdravljam predstavnika vlade, dr. Antu Simonića. Zahvaljujem i gradu Mariboru i priateljima u Sloveniji, kao i Hrvatima u Sloveniji, što već niz godina, zajedno s nama, dostojno obilježavaju mjesto najvećeg pokolja na Križnom putu.

Posebno pozdravljam počasni Bleiburški vod i sve udruge koje su bile čuvari bleiburške uspomene, predstavnika islamskog mešihata, Aziz-efendiju Hasanovića, i još jednom zahvaljujem msgr. dr. Želimiru Puljiću za služenje ovu svečane sv. Mise za spokoj duša stradalih na Bleiburgu i Križnom putu. Neka Gospodin Bog dade pokoj vječni i žrtvama Domovinskog rata, kojima dugujemo slobodu i vječno hvala! □

IMENDAN

*Večer na teraci kao sladoled u čaši,
svježa, čista i mirisna, melem očima.
Kasni parobrod pod Stobrečom siječe crnu ploču
mora,
zrikavac pod šljivom noćni koncert započima.*

*Tamni baršun noći ogrće Split i Zentu,
a tišina bude široka kao svjetiljke ulične sjena.
Tek zrikavac svečanu simfoniju pod šljivom
ponavlja
i ushićeno sriće tvoje ime - Lena!*

PRVA LIPANJSKA NEDJELJA U MACELJU

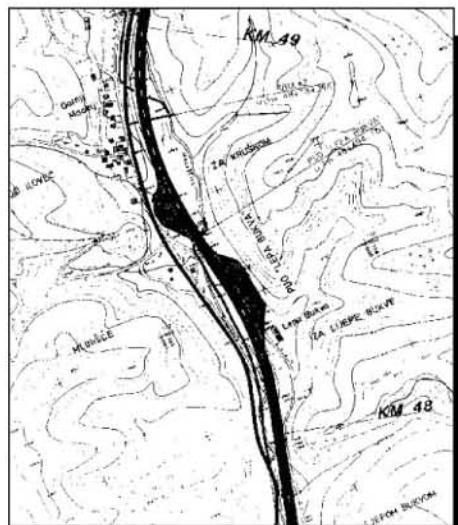
Godinama su hrvatski hodočasnici početkom svibnja u dugim kolonoma odlazili na grobišta širom Slovenije u Austriju, a prolazili pokraj Macelja, mjesta na kojem su **Titovi** komunistički partizani masovno likvidirali zarobljenike s križnoga puta i druge nevine žrtve. Istina, Macelj nije političkim uznicima nepoznat, jer su oni sudjelovali u otkrivanju toga golemog stratišta, ali zašto je većina godinama prolazila pokraj njega "k'o pokraj turskog groblja", ostaje kao pitanje savjesti baš na političkim zatvorenicima. Svake bi se godine iz novina doznao da je na

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

Macelju održana misa za pobijene i o tome propustu govorilo, ali do iduće sv. mise sve je opet palo u zaborav.

Možda bi i ove godine bilo tako da nismo prošle godine zamolili župnika iz župe Đurmanec da nas o održavanju obavijesti, što je on i učinio. Svećenik kojem ne samo zbog toga pripada naša hvala, nego zbog inicijative koja će obradovati svakoga dobromamjernog čovjeka, a posebno žrtve Tito-va komunističkog terora.

Zahvaljujući njegovu zalaganju gradit će se crkva u Gornjem Macelju u samoj blizini stratišta i u kriptu crkve položit će se kosti mučenika s Macelja koje se godinama nalaze u vrećama na Šlati u Zagrebu. Mi se nadamo da kosti mučenika, među kojima su mnogi svećenici franjevci, ne će biti skrivene od očiju posjetitelja i prolaznika, nego da će se kripta ostakliti i kosti osvijetliti, žice i krunice istaknuti, kako bi kapelica imala prema žrtvama posebno značenje, a što bi kod posjetitelja potaknulo pitanje razloga, pitanje savjesti, jer samo upozorenje koje dotiče um može spasiti od ponavljanja.

Na misi je bilo je puno svijeta. Službu Božju predvodio je pomoćni biskup zagrebački mons. **Vlado Košić** a koncelebri- ralo je 9 svećenika. Na oltaru su bile izložene krunice svećenika koje su oni ostavljali obilježavajući svoj put u

Macelj, 2003.

ovozemaljsku smrt i dijelovi žice kojom su ih komunistički krvnici vezali. Nakon sv. mise mnoštvo otišlo do mjesta na kojem će se graditi crkvica, a mještani su hodočasnike počastili izvrsnim domaćim kolačima, kavom i pićem - Božji narod! Sada znamo da ovo misno slavlje svake godine pada na prvu nedjelju u lipnju, pa se nadamo iduće godine doći u još većem broju iz zagrebačke ali i iz drugih naših podružnica.

Komemoracija u Macelju

Uleknuće na mjestu masovne grobnice

POMOĆ POLITIČKOM ZATVORENIKU

Od zaključenja prethodnog broja, svojim su dragovoljnim prilozima Politički zatvorenik poduprli:

Ivo	Katić	Dubrovnik	200,00
Ivan	Vlašić	Jastrebarsko	60,00
Ana	Dujmović	Zagreb	200,00
Stjepan	Mušterić	Zagreb	500,00
Ljerka	Popović	Zagreb	40,00
Ivan	Milić	Zagreb	200,00
Mijo	Majsak	Zagreb	110,00
Mirko	Sunić	Zagreb	150,00
Marijan	Čuvalo	Zagreb	100,00
N.N.		Zagreb	200,00
Stjepan	Vrban	Zagreb	100,00
UKUPNO:			1.860,00

Zahvaljujemo se darovateljima i ubuduće se preporučujemo njihovoj velikodušnosti.

"ZLĀTNA OGRLICA"

... u spomen civilnim žrtvama

Drugoga svjetskog rata, koje su žive topili u more.

*Ispļēvo ljudski kadaver
iz mōrskih dumbinr
u očima svanūča
jčziva, pñtresna slēka.*

*Drāgo jútro, ne sānjaj
gljčdaj rûke njegīve
mrtve i uvče,
gljčdaj ūči kę to vēše nisu
ribe su ih iskljūcale
pāhlji kněze po tīlu mu vēsu.*

*Tilo gňlo, sňljun izidčno
na površini mora plūta
ñkolo bēloga mu vrâta
ūsīkla se ruzināta žeca
Bříze drági - oprosti mi
křj něka zlātna řgrlica.*

*Na žeci, di je kāmik vësi
ki ga je pôvûko
u cęsárstvo mōrskih dumbinr
i danâska űpomena stójí:
"Čñvěk - cívîl san bî
prokljâti da ste krvnici mójí."*

VELIKA BRITANIJA I RAZBIJANJE BOSNE i HERCEGOVINE (I.)

(Uz knjigu Brendana Simmsa: *Unfinest Hour: Britain and Destruction of Bosnia*)

“Ovo je knjiga o tome kako je britanska politička elita puzala pred srbijskim diktatorom-ubojicom, Slobodom Miloševićem. (...) U njoj je optužba protiv britanske države tako potpuna i

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Nation Forged in War (Hrvatska: Nacija skovana u ratu). One prilično rječito govore o sadržaju knjige, kojoj je pisac dao naslov (*Unfinest Hour: Britain and Destruction of Bosnia*) parafrasirajući naslov drugog dijela Churchillovih uspomena nagrađenih 1953. Nobelovom nagradom za književnost (*Their Finest Hour*). Knjiga je podijeljena u osam poglavlja u kojima se, uglavnom krunološkim redom, bilježe nastojanja službenog Londona da se zatvore oči pred srpskom agresijom na BiH. Važno je pritom naglasiti da je uglavnom napisana na temelju službenih i javno dostupnih britanskih dokumenata, parlamentarnih rasprava i novinskih članaka, te većeg broja razgovora s istaknutim osobama koje je vodio kako sam auktor, tako i drugi. Radi toga se može tek naslućivati što će jednom otkriti zasad nedostupni britanski tajni dokumenti, ali se čini kako je skoro sa sigurnošću već sada moguće kazati da oni u bitnome ne će izmijeniti osnovnu poruku Simmsove knjige: službena politika Velike Britanije jedan je od ključnih negativnih čimbenika rata u BiH.

Paranoidni germanofobi i kasarnski povjesničari

Za Simmsa nema nikakve dvojbe: rat u BiH započeo je srpskom agresijom, a srpski su “radikalni nacionalisti” izvorni začetnici i počinitelji najvećeg dijela zločina. No, te zločine oni ne bi mogli počinjiti bez asistencije Zapada, osobito službene Britanije, pa “najnovija tvrdnja Miloševićevih branitelja u Haagu, da su mu lordovi Hurd, Carrington i Owen dali ‘zeleno svjetlo’, uopće ne iznenađuje”. Službeni je London vrlo rano bio svjestan pravih ciljeva srpske politike, tj. etnički čiste Velike Srbije, i sredstava za njezino postignuće (konklogora, zjerstava, masovnih silovanja), svakako puno prije nego što je to postalo jasno svjetskoj javnosti. Možda najtragičnija od svega jest činjenica da su se Britanci protivili bilo kakvoj intervencijskoj protiv Srba ne uslijed korupcije (iako

neki slučajevi ukazuju i na takve pojave), nego jednostavno zato što su bili uvjereni u ispravnost svog stajališta.

U korijenu toga bio je, s jedne strane, strah od širenja njemačkog utjecaja na jugoistok Europe, a s druge strane tradicija englesko-srpskog prijateljstva koje je u nemaloj mjeri također odraz britanske politike kontinentalnog ravnovesja i nastojanja da se blokira Njemačka. Englesko-srpsko prijateljstvo posebno intenzivno se promiće iz doba balkanskih ratova i Prvoga svjetskog rata (R. W. Seton-Watson i Serbian Society), a kasnije je doživjelo prividnu preobrazbu u britansko idealiziranje jugoslavenstva (najslikovitiji su primjeri Rebecca West s putopisom *Crno janje i sivi sokol* i, recimo, Sir Fitzroy Maclean sa svojim kvazičenim pripovijestima o junakom jugoslavenstvu). No, i oni koji su idealizirali jugoslavenstvo bili su, baš kao i oni koji su mu se protivili, potpuno svjesni toga da je Jugoslavija primarno srpski interes i da može opstati samo kao nasilna, nametnuta tvorevina.

Radi toga je službena Britanija – poput američkoga državnog tajnika Jamesa Bakera – najprije slala jasne i nedvosmislene poruke da se zalaže za jedinstvenu Jugoslaviju, oštro se protiveći osamostaljenju Slovenije, Hrvatske, BiH i Makedonije, a onda, kad se Jugoslavija raspala, sabotirala je i priječila svaki pokušaj da se Srbima stane na kraj vojnom intervencijom ili sankcijama. Jedan je novinar tu strategiju definirao sljedećom rečenicom: “Ministri to ne će javno reći, ali ostaje temeljno britansko uvjerenje da u konačnici samo jaka Srbija može jamčiti sigurnost na Balkanu”.

Britanski ekspONENT, lord Peter Carrington, izravno je optuživao Njemačku za forsiranje priznanja Hrvatske i Slovenije. Čitava plejada britanskih analitičara tvrdit će poslije kako je priznanje izazvalo rat, i kako je Britanija na priznanje pristala samo zato da bi bila poštovana nekih točaka sporazuma iz Maastrichta. No, po njihovoj procjeni, ta trgovina nije se pokazala uspjehnom. Hurd je Hrvatskoj nudio neovisnost tek uz cijenu teritorijalnih gubitaka, a Foreign Office je u lipnju 1993. brutalno ocjenjivao kako je priznanju BiH

neumoljiva da sam, čitajući je, poželio baciti svoju britansku putovnicu na najbližu hrpu smeća”. Ove su riječi otisnute na koricama knjige britanskog povjesničara Brendana Simmsa, koja se nedavno pod naslovom *Najsramniji trenutak: Britanija i uništavanje Bosne* (Buybook – Helsinski odbor za ljudska prava u Srbiji – The Bosnian Institute, Sarajevo-Beograd, 2003., 371 str.) pojavila u bosanskom prijevodu. Ime priredivača knjige, koji će se upustiti u par podrubnih bilježaka, nije navedeno, a prijevod potpisuje Vladimir Pavlinić. (Kako, pak, mimogređe rečeno, Pavlinić ne spada u lošije znalce hrvatskog jezika, reklo bi se da je prijevod naknadno pobosančen, pa u njemu nalazimo ne samo “januar” i “februar”, nego i “posjetu” i “vođstvo”).

Citirane rečenice s početka ovog prikaza u svom je osvrtu na Simmsovu knjigu u renomiranom *Independentu* zabilježio Marcus Tanner, pisac donekle kontroverzne knjige *Croatia: A*

svakako trebao prethoditi "program humane razmjene stanovništva", tj. projekt za kojeg se danas u Haagu sudi, a u BiH razapinje.

Da bi mogao braniti nojevsku politiku u BiH, London je pribjegavao izjednačavanju sukobljenih strana. Za Carringtona su svi bili isti: on tvrdi kako je bio prisiljen surađivati s nemogućim ljudima od kojih je "sve jedan gori od drugoga, s jedinom razlikom što Srba ima više". Čak je za rat u Hrvatskoj optužio **Tuđmana**, jer da je proglašio neovisnost ne dajući Srbima potrebna jambstva u pogledu manjinskih prava (što je teza koju, očito ne slučajno, slijedi strategija nekih današnjih političkih snaga u Hrvatskoj). Zahvaljujući činjenici da je u drugoj polovici 1992. predsjedala Europskom unijom, Velika je Britanija svjesno upravljala Londonskom konferencijom na način koji je pogodovao Srbima, a **John Major** će se u jednom trenutku otvoreno pohvaliti da je "otupio pokušaje Nizozemaca da proceduralnom strategijom izdvoje Beograd kao krivca".

Kad je postalo jasno da problem neće biti riješen dogоворom, ali i da Srbi neće tako lako polučiti vojnu pobjedu, Britanci su svaki pokušaj vojne intervencije zapriječili aktivnim angažmanom u UNPROFOR-u, kojemu je zadaća doprema humanitarne pomoći. Vojnici međunarodnih snaga tako su se pretvorili u humanitarne agente koji su istodobno bili štit vojno nadmoćnim srpskim snagama. Usporedno s tim, Britanci su promovirali niz planova o podjeli BiH. Douglas Hurd je 1992. stalno upozoravao **Izetbegovića** da se uzalud nada vojnoj pomoći Zapada: umjesto toga

A. Izetbegović u odori Armije BiH

trebaju prionuti pregovorima, što je drugim riječima značilo "sudjelovati u podjeli zemlje kakvu predlažu međunarodni pregovarači i prestati s pokušajima da ratovanjem promijene situaciju". U nastojanju da Muslimane (i Hrvate) privole na to, britanski su službeni čimbenici znali zaprijetiti i obustavom slanja humanitarne pomoći.

Objektivna ograničenja hrvatske politike

Rat u BiH ostavit će duboke i trajne posljedice u hrvatskom narodu. Objektivno, hrvatska je narodna i državna misao u BiH doživjela strahovit poraz. Krvavi sukob Hrvata i Muslimana okončao je proces sazrijevanja muslimansko-bošnjačke nacije. Uz rijetke iznimke, hrvatstvo je u BiH definitivno svedeno na katolištvo, a ratne strahote i poratne migracije prijete nestankom naših sunarodnjaka. Politika koja je dovela do takvog stanja nesumnjivo se ne može ocijeniti uspješnom.

No, kod njezina ocjenjivanja svakako treba imati na umu neke povijesne usporedbe i sile na koje je službeni Zagreb mogao malo ili nimalo utjecati. Jedna od tih sila je i politika Zapada, očena u britanskoj perfidiji. Drugi je element činjenica da je upravo tzv. međunarodna zajednica inauguirala i zegovarala ono što se kolokvijalno i često neprecizno naziva "podjelom Bosne". Treba također imati na umu da hrvatski politički *establishment* na bošnjačko-muslimanskoj strani zapravo nije mogao birati partnera. A na prvim demokratskim izborima u BiH, ogromnu većinu muslimanskih glasova dobila je Stranka demokratske akcije (SDA), kojoj je na čelu bio Alija Izetbegović. Programska deklaracija SDA teži za preuređenjem Jugoslavije, a suverenima se u njoj – što nije nezanimljivo – proglašavaju ne samo republike, nego i narodi. U njoj se izričito navodi: "Zalažemo se za održanje Jugoslavije kao slobodne zajednice suverenih naroda i republika sa sadašnjim federalnim granicama. (...) Pripadnici naroda u nematičnim federalnim jedinicama imaju sva prava kao i narod u matičnoj jedinici i nikakva ograničenja u tom pogledu ne smatramo legitimnim". U Programskoj se deklaraciji izrijekom traži kulturno-prosvjetna autonomija za muslimansko stanovništvo Sandžaka, te se naglašava interes SDA za Kosovo. Takav program nije mogao ostavljati dvojbe.

Ali, to nije bio samo javni program, nego i stvarna orijentacija stranačkog

vodstva. Izetbegović je kasnije, pet godina nakon raspada Jugoslavije, potvrdio: "Ja sam htio, odnosno grupa ljudi koja se bila okupila oko mene, da pomoći Stranke pokušamo izvršiti rekonstrukciju Jugoslavije. Smatrali smo da Muslimanima odgovara Jugoslavija, ali ne onakva, jednopartijska, i ne sa ugrađenom srpskom hegemonijom. Stalo nam je bilo do Jugoslavije u kojoj bi republike imale više samostalnosti i u kojoj bi bilo više ravnopravnosti svih naroda. (...) Prvobitno sam se nosio mišljem da obnovim rad Spahine Jugoslovenske (!) muslimanske organizacije. Međutim, u razgovoru sa **Zulfikarpašićem** ta je ideja otpala. Kao što znate, i on je bio jedan od osnivača Stranke. (...) Mi smo željeli jednu demokratsku, rekonstruiranu Jugoslaviju. Neke stranke to izbjegavaju reći, ali mi se ne stidimo da to kažemo." Izetbegović naglašava da je pritom morao voditi računa o Muslimanima u Crnoj Gori, Sandžaku, Srbiji, Kosovu, Makedoniji, pa i Hrvatskoj. Njegov nasljednik, bošnjačko-muslimanski član u Predsjedništvu BiH **Sulejman Tihić**, svjedočeći pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju u Haagu u procesu tzv. šamačkoj skupini, izjavio je 2001. kako je HDZ BiH želio izlazak iz Jugoslavije, dok SDA to nije htjela.

A osim velikog broja neobjavljenih dokumenata, o tome kako je vodstvo SDA zamišljalo "jedinstvenu Bosnu" govore objavljena svjedočenja **Sefera**

David Owen

Balkan
Odyssey

A HARVEST BOOK
HARCOURT BRACE & COMPANY
San Diego New York London

Uspomene lorda Owena

Halilovića. On, koji je na čelu Armije BiH trebao biti samo *primus inter pares*, potvrđuje da je uloga Srbina **Jovana Divjaka** i Hrvata **Stjepana Šibera** bila samo kozmetičke naravi, "za obsjeniti prostotu".

Da Halilovićevo svjedočenje nije izraz samo njegova naknadnoga osobnog obračuna s Izetbegovićem i SDA, pokazuju brojni danas već dostupni dokumenti. Još prije početka rata, u sarajevskom je Domu milicije 10. lipnja 1991. održan skup na kojem je sudjelovalo oko 380 Muslimana s područja čitave tadašnje Jugoslavije. Tada je osnovano **Vijeće nacionalne obrane muslimanskog naroda**, te je istodobno formirano njegovo vojno krilo, nazvano **Patriotska liga**. Bilo je to – posvjedočit će kasnije Izetbegović - izravno pod patronatom SDA. Stranka je time nalažavala svoju nacionalno-vjersku orientaciju. Na vojnom savjetovanju Patriotske lige, održanom u Mehurićima kod Travnika 7. i 8. veljače 1992. zaključeno je kako Liga ima na raspolaganju između 60 i 70 tisuća naoružanih članova, isključivo Muslimana. Krajem veljače usvojena je "Direktiva za obranu suvereniteta", iz koje se vidi kako Patriotska liga razbijajućim snagama drži SDS s Jugoslavenskom armijom, ali i "ekstremno krilo HDZ-a". No, u općinama s muslimansko-hrvatskom većinom, tzv. "legalni organi vlasti" pomagali su i naoružavali samo – Muslimane, pa se faktično pojmom "ekstremno krilo HDZ-a" protegao na sve Hrvate. To vrijedi i za HOS BiH koji se često neupućeno smatra zajedničkom i beskonfliktnom (k tomu hrvatskom) oružanom snagom.

Produbljivanje nepovjerenja u interesu Srba

S druge strane, hrvatske su političke snage također primarno pomagale i naoružavale Hrvate, iako ima mnoštvo primjera da se nastojalo privući i naoružati i Muslimane. I nakon grube smjene s čela HDZ BiH, prvi predsjednik te stranke, **dr. Davor Perinović**, ne će moći prešutjeti kako mu je Tuđman prigodom prvog susreta u Zagrebu rekao, "da bosansku politiku mogu voditi samo Bosanci, i drugo, nema Bosne i bosanske politike bez Muslimana. Stoga je on jako inzistirao da u rukovodećim tijelima (HDZ BiH, op. T. J.) bude što više Muslimana, i mislim da smo mi u tome uspjeli". Da se Muslimane privlačilo i naoružavalo, u pogledu Srednje Bosne

posvjedočit će neki svjedoci optužbe u postupku protiv **Darija Kordića**, a slično će glede Hercegovine potvrditi mostarski zapovjednik ABiH **Midhat Hujdur Hujka**.

Javnosti su već dobri dijelom poznati podaci o podjeli oružja zaplijenjenog u vojarni Slimena kod Travnika i brojnim pošiljkama oružja i strjeljiva, koje je Hrvatska dostavljala Armiji BiH još u ožujku i travnju 1993. Nekoliko je brigada Armije BiH organ-

njihovu spašavanju pružalo je Hrvatsko ratno zrakoplovstvo, dakle, dio Hrvatske vojske.

Izvorno, 1991./92. Hrvatima je nesumnjivo odgovaralo ojačati frontu protiv srpske agresije, pa je logično da se u prvo vrijeme računalo na hrvatsko-muslimansko savezništvo. No, njega ostvariti nije bilo ni lako ni jednostavno. Bivši visoki dužnosnik JNA i kasniji Izetbegovićev vojni savjetnik ("savjetnik za vojna pitanja u Predsjedništvu RBiH"), **Fikret Muslimović**, priznat će kasnije: "Svi dobro znamo da su Bošnjaci voljeli Jugoslaviju i bili su za bratstvo i jedinstvo". Da je odmah nakon višestračkih izbora došlo do agresije na BiH, kaže on, Bošnjaci (Muslimani) bi bili potpuno dezorientirani: jedni bi bili uz JNA, drugi protiv nje, a treći bi se ponašali neutralno. Ukratko, višedesetljetna je jugoslavenska, protuhrvatska propaganda ubirala obilne plodove.

Danas se još ne može sa sigurnošću govoriti o uzrocima eskalacije nepovjerenja između Hrvata i Bošnjaka-Muslimana, ali se sa sigurnošću može tvrditi da je odgovornost za slabljenje kohezije podijeljena. Politiku razdora nesumnjivo su poticale strane obavještajne službe (pri čemu Britanci, proizlazi iz Simmsove raščlambe, nisu bili na posljednjem mjestu), a **Biljana Plavšić** potvrđuje da su Srbi putem svojih pouzdanika izravno kumovali hrvatsko-muslimanskim sukobima. Buduća će istraživanja pokazati kakvu su ulogu imali časnici JNA koji su preselili u Hrvatsku vojsku, HVO i Armiju BiH. S hrvatske se strane redovito optuživalo veći broj časnika ABiH za službu KOS-u i sudjelovanje u razaranju hrvatskih gradova (pri čemu je već klasična optužba protiv Halilovića), ali ni muslimanska strana nije ostala dužna: haški optuženik, nedavno umrli general **Mehmed Alagić** u svojim memoarima naveo kako postoje dokazi da je zapovjednik Operativne zone Srednja Bosna, tadašnji pukovnik **Tihomir Blaškić**, u vrijeme zaostravanja odnosa u Srednjoj Bosni bio "na vezi" pukovniku **Bošku Peuliću**, visokom zapovjedniku vojske bosanskih Srba.

Ako bi se takve pojedinosti i dokazale, one ipak ne bi mogle objasniti cjelinu hrvatsko-muslimanskih odnosa.

Svakako su veću težinu imali politički planovi i vizije odgovornih političkih čimbenika. Iako ih valja tumačiti u svjetlu njegova objektivnog položaja, Izetbegovićevi postupci često nisu ulije-

Inicijativni odbor za osnivanje STRANKE DEMOKRATSKE AKCIJE

PROGRAMSKA DEKLARACIJA

Stranke demokratske akcije

Sarajevo, maj 1990.

izirano, naoružano i izobraženo u Hrvatskoj, što nesumnjivo ne bi bilo moguće bez suglasnosti hrvatskih vlasti. Također, Hrvatska je i prije sporazuma u Washingtonu skoro bez iznimke preuzimala obvezu diplomatsko-konzularnog zastupanja BiH i zaštite njezinih državljanima tamo gdje nisu bila otvorena bosanskohercegovačka diplomatsko-konzularna predstavništva. Činjenica da je Hrvatska čak i u trenutcima najžešćega hrvatsko-muslimanskog sukoba zbrinjavala više stotina tisuća muslimanskih izbjeglica potkopava uvjerljivost teze da je taj sukob projektiran iz Zagreba. Baš naprotiv, zbrinjavanje izbjeglica rasteretilo je političku vlast u Sarajevu i Armiju BiH, te im je omogućilo da s manje kalkuliranja uđu u ratne okršaje. Pred MKSJ u Haagu izveden je velik broj dokaza na okolnost da su hrvatske ratne bolnice (one na teritoriju Republike Hrvatske, ali i one pod nadzorom HVO-a!) tijekom sukoba potpuno ravnopravno liječile ranjene pripadnike Armije BiH, a znatnu pomoć u

vali povjerenje. U jednome dramatičnom trenutku, kad se u siječnju 1991. pripremalo otvoreni vojni udar protiv Hrvatske, u sklopu čega je prikazan znameniti "film o [pege]ju", Izetbegović i Milošević su nakon beogradskog sastanka 22. siječnja 1991. priopćili kako među njima postoji "puna suglasnost da se sačuva Jugoslavija kao zajednička država ravnopravnih jugoslavenskih naroda". Ipak, na predsjednika Tuđmana je, čini se, najdublji dojam ostavio plan **Izetbegović-Gligorov** objavljen 4. lipnja 1991. Taj je plan on mogao prihvati kao dio taklike i pokušaj dobivanja vremena, ali mu je kao strateška orijentacija bio neprihvatljiv, jednostavno zato što je išao za očuvanjem Jugoslavije. Ako su pouzdani sačuvani pisani podaci o razgovoru, koji se o tom planu vodio u četiri oka između Tuđmana i Izetbegovića na margini "sastanaka šest predsjednika", Izetbegovićevo jasno i nedvosmisleno izjašnjavanje za Jugoslaviju (drugačiju, ali ipak Jugoslaviju) označilo je prekretnicu u hrvatsko-muslimanskim odnosima. Stoga je samo naizgled paradoksalna njegova tvrdnja, da je "opredjeljenje za nezavisnost Bosne i Hercegovine donekle bilo iznudeno. Iznudeno time što mi jesmo 'eljeli nešto veću samostalnost BiH u okviru Jugoslavije, ali nezavisnost naše države, onakva kakva je kasnije tražena, bila je rezultat otcjepljenja Hrvatske i Slovenije".

Izvorno vjerojatno uvjeren da je konfederacija najviše što se dade postići, Tuđman je, naime, uočio prigodu za osamostaljenje Hrvatske. Izetbegović je, pak, pomislio kako hrvatski put prema neovisnosti može zakočiti Bosnom, a da bi bosanski uteg bio dovoljno težak, predsjednik SDA je kalkulirao s JNA i Srbima. Računao je na to da službeni Zagreb ne će ići za osamostaljenjem, ako bi to značilo ostanak BiH i tamošnjih Hrvata u Jugoslaviji. Na takvu ucjenu Tuđman ne će pristati. On je htio izići iz Jugoslavije s BiH odnosno sa Srbijom zaustavljenom na Drini, i znao je da to nije moguće bez Muslimana. Ali, ako Muslimani ne žele raspad Jugoslavije, Hrvati se svog cilja ne mogu odreći. Utopično je, u tim prilikama, zaokret u politici prema službenom Sarajevu bio konzervativna odluka da se pokuša iskoristiti prigoda za ostvarenje hrvatske državne neovisnosti.

Fama o dogovoru Tuđman-Milošević

Ima li u tom kontekstu mesta dogovoru Tuđman-Milošević? Prvu vijest o stvarnim ili navodnim razgovorima o podjeli BiH, koje su Tuđman i Milošević vodili u Karađorđevu, Izetbegović je, tvrdi, dobio od makedonskog predsjednika Gligorova, dan prije početka predsjedničkih razgovora u Sarajevu. To bi značilo da mu je Gligorov o tome pripovijedao 5. lipnja 1991., budući da je sutradan, 6. lipnja, održan šesti, sarajevski susret šestorice predsjednika republika. Nekoliko tjedana ranije (25. ožujka) u Tikvešu su se sastali Tuđman i Milošević, a "susret eksperata" u tom je baranjskom lovištu održan 11. travnja 1991., dan prije susreta šestorice predsjednika u Brdu kod Kranja.

Dakle, kronološki, Izetbegovićevo svjedočenje moglo biti moguće. Uvjerljivost mu, doduše, potkopava činjenica da ga on smješta upravo u kontekst objavljinjanja zajedničkog plana

Sefer Halilović, zapovjednik ABiH

s Gligorovim, čime se tomu (posve utopijskom) planu hoće dati potrebna motivacija i opravdanje. No, važnija od toga je činjenica da do danas nije objavljen ni jedan dokaz da su Tuđman i Milošević razgovarali o podjeli BiH. Nije ga objavilo ni tužiteljstvo MKSJ-a u Haagu koje je priopćilo da raspolaže s više od 2,3 milijuna dokumenata o ratnim događajima na području bivše SFRJ. Nisu ga objavili ni Miloševićevi protivnici nakon njegova svrgnuća s vlasti, a ni zagrebačka trećesiječanska

klika koja s tim nesumnjivo ne bi oklijevala. Objavljena je, nasuprot tomu, 17. srpnja 1993. Tuđmanova i Miloševićeva zajednička službena izjava kojom opovrgavaju bilo kakav razgovor o podjeli BiH. Načelno, ta izjava svakako može imati "uobičajenu ulogu službenih demantija – da više potvrđuju nego opovrgavaju".

Općenito govoreći, objašnjavati sukobe među narodima neskladom naravi političkih prvaka, njihovim prehrambenim navikama, ljubavnim sklonostima ili zaplotnjačkim sastancima u četiri oka, zgodno je u **Homerovim** stihovima i srednjovjekovnim viteškim romanima, no u današnje je doba moguće samo u ideologijama zatrovanoj Hrvatskoj, gdje se pod svaku cijenu, činjenicama nasuprot, hoće naći opravdanje za neprijateljsku agresiju. Ako to nije baš moguće, onda bar Hrvatskoj treba oduzeti *nevinost*, treba je proglašiti podmuklim agresorom na susjednu državu: u svakom slučaju, treba ju razapeti. Samo neka ne živi.

Nema, dakle, nijednog dokumenta ni svjedočenja koji bi podkrijepio tezu o tome "povijesnom dogovoru". Još manje će biti dokaza da je on presudno utjecao ili mogao utjecati na daljnji tijek događaja. Slično vrijedi i za opetovanu izjavu generala **Jacquesa Paula Kleina** iz veljače 2002., kako je Izetbegović nudio Tuđmanu, da Hercegovinu pripoji Hrvatskoj, držeći da će tako lakše rješiti druge probleme, ali je Tuđman to odbio, očito se ne zadovoljavajući ponuđenim. Doslovno shvaćati Kleinovu denuncijaciju nije moguće čak ni onda kad se zna da su se u studenom 1993. na sjednici krnjeg predsjedništva BiH **Haris Silajdžić** i Izetbegović suglasili kako je krajnje vrijeme da muslimanski mladići prestanu ginuti za cjelevitu BiH, umjesto da ginu za njezina pretežno Muslimanima napućena područja.

I u jednome i u drugom slučaju riječ je o iznudenoj poziciji: nije ništa neobično da u određenom trenutku i hrvatsko i muslimansko političko vodstvo pokazuju spremnost napustiti koncepciju očuvanja cjelevitosti BiH, jer su na to prisiljeni velikosrpskom agresijom i prijetvornom politikom Zapada koji ustrajno nagrađuje agresora.

(svršetak u idućem broju)

STVAR JE JASNA!

Znate kad je jedan pada z 20-tega kata. I tako padajući doša do 10-ga kata. Pak je rekla: "A, ma! Zasad je...sve u redu!" Tako meni otprilike izgledaju sve une izjave da Hrvacka još ni prezadužena, da nima razloga za zabrinutost, da je ...sve u redu! Uostalen, svaka se stvar more prikazati i uvako i unako. Se sjećate onega vica o Hručovu i Kenediju? Da je Kenedi predložija Hručovu da se utrkivaju. Naravno, pobijedila je Kenedi. A sovjetska "Pravda" je to objavila ovako:

"Naš predsjednik Hručov u nadmetanju sa Kenedijem zauzeo je odlično drugo mjesto. Kenedi je stigao...pretposljednji!!!"

Pa i sva uva najnovija sranja (i doslovno!) z našin turizmon i salomonelom, se moru prikazati i u drugen svitlu:

"Početak naše turističke sezone u punoj je mjeri afirmirao zdravstveni turizam. Poznato je da turisti iz bogatih zapadnih zemalja, zbog neumjerene prehrane, često pate od zatvora, tvrde stolice i sličnih tegoba. Naši hoteli (sa svojim kuhinjama), naši turistički djelatnici, na čelu sa svojom ministricom Pave Župan-Rusković, garantiraju im da će im te i takve tegobe nestati već prvih dana boravka na hrvatskom Jadranu!" E, a kad smo već na tim temama (mislija san na domaćin temama!) ča mislite o unoj duploj komemoraciji? I zašto su uni iz Jasenovca svoju komemoraciju pomaknuli baš na dan blajburške tragedije? Stvar je jasna! Ako se u isto vrijeme ne more biti na dva mista, triba se opredijeliti: za Jasenovac, eli za Bleiburg! A pomirba? Ma koja pomirba, pa ne virujete valjda još u te štupidece! Di će se uni koji su zgubili Jugoslaviju pomiriti z unima koji su dobili Hrvatsku! Mesić se je opredijelila. Za Jasenovac. To je njegovo pravo. I to ča nas tu i tamo u oči laže. I to ča traži u Zadru

Piše:

Blaž PILJUH

da skinu sliku počasnega građanina grada, koji bi kako i svi drugi, triba biti nevin, dokle mu se ne dokaže da je kriv. A Mesić je dosljedan, vero je! Ud kad je izgovorija svoju prvu laž: "Bit ēu predsjednik svih građana Hrvatske!" Su bili rekli da je svaka vlast ud Boga. A uva ni ni ud Boga ni ud vraka, nego ud...Haaga!

The wild kingdom

Krepa mi je mobitel. Partile su mu baterije. Da kupin nove? Ma dajte, vas molin! Ni na kraj pameti mi ni! U to lito dan ča ga iman, uglavnjen je bija...isključen! Nikad nisan stiga impulse potrošiti. I da van pravo rečen, nanke malo mi ne fali. Pa sad, možda bi mi dobro doša kad klatin po bespućima zemljopisne zbiljnosti berući šparoge. Nikad ne znaš ča ti se more dogoditi. Niki dan san tako hodeći kroz travu z nogon sta na ništo živo! Koje mi je mrdalo spod poplata! I vidin ja niki rep, koji se je napeja kako šušta! Pak kad san diga novu, zletila je zmija ravno priko gromače! Ti boga! Dobro je ča vajk nosin une moje neuništive, nepoderive vojničke čizme. S kojima san i nogomet igra na novigradskem ratištu, još tamo 1993. A lopta je bija poskok, kojega smo si dodavali i šutirali po asfaltu izrovanen z minami ud 82 milimetra.

Pak san se sad sjetija kad su uno Bepo i Frane šparoge brali. Bepu se je pripisalo pak je počea zalivati jedan grm. Ma u grmu je bila zmija i...cap! Ujila je Bepa jušto za unu njigovu mižeriju penzionersku!

- "A joh je meni, Frane moj, zmija me je ujila!"

- "Bepo moj, sad ēu...sad ēu...prvu pomoć nazvati!" - je rekla Frane i zvadija mobitel.

- "Halo...halo...prva pomoć?"

- "Da, izvolite!"

- "Be...Be...Bepa je zmija ujila...ča da delan?"

- "Gospodine, morate mu smjesta ranu isisati!!! Inače će umrijeti!"

Frane se je brižan zamislila. I rastužila!

- "Frane...ča...ča će biti s namon..?" - pita ga uspaničeni Bepo.

- "E, moj Bepo," - odgovorila je Frane suzni vočima, "sve mi se pera da ćeš ti...umriti!!!"

Inšoma, moran priznati da mobitel ipak more biti korisna stvar. Ma samo kad te zmija uji! I to za ruku, eli za nogu! A kako je vajk sa sobon nosin rankun, eli palicu, ča će mi vraka mobitel! □

MOŽE LI NOVČICA ZELENA OSTATI

(Nakon suđenja gospičkoj skupini 24. III. 2003.)

*Zar nebo i dalje plavo biti može
može li vjetar lahoriti
zvono veselo cilikati
majke djecu dozivati
svećenici misu misiti
učitelji učenike učiti
mladić i djevojka se ljubiti
može li i dalje Novčica zelena ostati
ili će od stida crvena postati
zar to u Gospiću biti može,
veliki BOŽE!?*

*Spomen križ se zatresao
zajecao
dugo u noć
s Vilom Hrvaticom plakao!*

Marija Perković

SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA INTER-ASSO ODRŽANA U HRVATSKOJ

U Splitu je od 10. do 12 svibnja 2003. pod predsjedanjem **Jure Knežovića**, predsjednika Internacionale asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma (Inter-Asso), održana 4. redovna sjednica predsjedništva Inter-Assoa. Predsjedništvo čine članovi

Zahvala Županu

iz pet različitih zemalja (Bugarske, Litve, Madžarske, Njemačke i Hrvatske), izabrani na X. Kongresu, a na sjednici je sudjelovala i ravnateljica njemačke Zaklade za savladavanje posljedica komunističke diktature, **dr. Anne Kaminsky**, koja je predsjedništvo upoznala s predstojećom proslavom 50. obljetnice radničkog ustanka protiv komunističke strahovlade 17. lipnja 1953. u Berlinu.

Zakladu za savladavanje posljedica komunističke diktature ute-meljio je njemački Bundestag, pa je ta parlamentarna zaklada i organizator proslave koja će svoj vrhunac imati u činu prijama uzvanika u Njemačkom Bundestagu u

Pi{e:

Jure KNEZOVIĆ

Berlinu čemu će nazočiti najviši državni i stranački predstavnici. Skup će pozdraviti predsjednik Savezne Republike Njemačke g. **Rau**, kancelar g. **Schröder** i predsjednik Bundestaga g. **Tierse**. Dr. Kaminsky svečano je uručila pozive članovima predsjedništva za sudjelovanje u proslavi 50-te obljetnice ustanka u Berlinu.

O stanju priprema za održavanje XI. kongresa Inter-Asso u Slovačkoj izvjestio je g. **Jozef Vicen**. Predsjedništvo je pozdravilo napore slovačke udruge ZPKO i odredilo termin održavanja Kongresa.

U raznim su se državama vlade na razne načine odnosile prema bivšim političkim uznicima. Radi uskladbe borbe za prava žrtava komunističkog terora, na ovoj sjednici je Predsjedništvo odredilo da se prihvaci upitnik nadopuni i pitanjem imaju li žrtve uvid u svoj

dossier i ako da, pod kojim uvjetima. Naime, u Hrvatskoj je dana mogućnost uvida u dossier (ako ga već nisu uništili), ali je zabranjeno čak i pripovijedanje o tome što se u njemu nalazi, a da se ne govori o mogućnosti nadoknade štete na temelju lažnih ili zlonamjernih dojava. Osim toga, zatražit će se od svih udruga-članica da dostave važeće zakone i propise, svoje statute i biografije predsjednika svojih udruga odnosno svojih izaslanika na idućim kongresima Inter-Assoa, u izvorniku i njemačkom prijevodu.

Na konferenciji za novinare o potpori NATO-a u pravednoj borbi žrtava komunizma i internacionalizaciji posljedica nelegalne izmjene hrvatskog Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika govorio je predsjednik Jure Knežović, koji je upozorio na opasnost povratka komunista u socijaldemokratskom fraku. On je posebno naglasio da je šutnja o žrtvama komunizma nedopustiva, a dr. Anne Kaminsky o načinu savladavanja komunističke prošlosti u Njemačkoj, ulozi Zak-

Kod Župana

lade kojoj je ona ravnateljica, koja godi{nje financira oko 250 projekata prema znanstvenim kriterijima. Podiže spomenike, muzeje, njeguje politički odgoj kroz {kole, okrugle stolove i rasprave, radio, Internet, izdaje dokumente na CD i DVD, financira godi{nje 6 promocija iz područja savladavanja komunističke pro{losti, objavljuje životne priče, videozapise o Berlinskom ustanku 1953., tiska plakate, podupire istraživačke institute i udrugu žrtava komunističke diktature UOKG, koja je članica Inter-Asso. Iz njezina je

Dr. Anne Kaminsky izlaže

Dr. Anne Kaminsky uručuje poziv za proslavu 17. lipnja u Berlinu

izlaganja bilo jasno da {utnja ne može biti način savladavanja komunističke pro{losti.

Nakon završetka radnog dijela sjednice predsjedništvo je primio Splitsko-dalmatinski župan **prof. dr. Branimir Lukšić**. Ugodno iznenađeni članovi predsjedništva pomno su saslušali pozdravnu riječ gospodina župana, a njegove su riječi bile kao izljevene iz naših želja da mu mi kažemo o onome što nas tišti, čega se bojimo, što nam nedostaje, što želimo. I više od toga on je nama rekao. Ličnost koja je

ostavila traga u našem sjećanju. Kako se mi toga nismo sjetili, bila je naša konstatacija, a on je između ostalog izrekao da je komunizam uništil vrijednosti. Cijeli prijam odavao je dojam da smo mu dragi gosti i onda nas je podario lijepim darom o Gradu Splitu i Županiji splitsko-dalmatinskoj.

Običaj je da se predsjedništvo, nakon obavljenja poslao, sjeti i žrtava komunističkoga terora. Tako je i naša delgacija na masovnoj grobnici Rudine na otoku Šolti položila cvijeće i zapalila svijeću,

pomolivši se za nevine žrtve, koje su komunistički partizani 1943. pokupili u bacili u jamu u kojoj i danas leže i svećenik, katolički laik, seljak s njive pokupljen i drugi nevini građana, a da za taj zločin još nitko ne odgovara iako se počinitelji znaju i neki su još živi.

Unatoč činjenici da Muzej hrvatskih starina najvrijednije izloške drži u podrumu, gosti su Hrvatsku napustili zadivljeni ljepotom Splita, mora, Hrvatske i fascinantnošću župana prof. dr. Lukšića. □

Šolta, Rudine Predsjedništvo položilo cvijeće i zapalilo svijeću na spomen komunističkim žrtvama

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (XI.)

Ako su **Košutić** i drugi njegovi stranački sudrugovi bili suzdržani prema suradnji s partizanima, ne znači da nisu bili spremni na nju, a pogotovo da nisu htjeli razgovarati o njoj. Suzdržanost je dolazila iz bojazni da će ih Britanci kasnije zbog toga odbaciti. Tako se u mjesecu lipnju 1943., dakle prije **Krnjevićeva** govora, na partizanski prijedlog pukovnik **Babić**, nakon savjetovanja upravo s Košutićem i skupinom domobranskih časnika povezanih s Hrvatskom seljačkom strankom, sastao s predstavnicima partizanskoga pokreta. On je tu nastupio i kao predstavnik same te stranke. Tvrdi, da su mu se partizanski izaslanici predstavili kao **Brkić** i **Šnidaršić**, iako i sam sumnja, da su to njihova prava prezimena. U stvari, "s njim je razgovarao **Krajačić** (ilegalno ime Brko) i, po svoj prilici, Ivan Šnidarčić, koji je suradivao s Krajačićem u ilegalnom radu u Zagrebu". Sastanci su nastavljeni i kasnije i održavani su, s kraćim ili duljim prekidima, u Zagrebu sve do prosinca iste godine (260).

Domobranci su časnici u dogovoru s Košutićem, **Farolfijem** i **Tomašićem** izradili uvjete, pod kojima bi domobranci časnici bili spremni surađivati s partizanima, a Babić ih je iznio Krajačiću i Šnidarčiću. To su bili ovi uvjeti: "1. Hrvatsko domobranstvo surađivat će s NOV, tvoreći posebne jedinice, pod svojim časnicima i dočasnicima i s hrvatskim oznakama. 2. Radi jedinstva operacija postojat će u Glavnom štabu NOV poseban odjel HD, preko koga će se izdavati zapovijedi za operacije HD. Ujedno će ovaj odjel biti mjerodavan za osobna pitanja časnika, dočasnika i momčadi HD. 3. U postrojbama HD neće u principu postojati ustanova "političkog komesara". No, ako je to potrebno, da bi postojale jedinstvene postrojbine forme, u domobrancim postrojbama komesari će biti osobe, koje same jedinice izaberu, a neće biti imenovani odozgo. 4. Ukoliko bude pridolazio priliv novih boraca iz redova pučanstva, ostavlja se pridošlicama na volju, da se uvrste u jedinice NOV ili u HD. 5. Ukoliko na savezničku stranu bude prelazio veći broj jedinica HD, tako da one mogu vršiti operativne zadatke na većim područjima, utoliko će se s tih područja povlačiti za borbu u svojim zavičajnim krajevima snage NOV, koje su došle sa strane (Srbijanci, Crnogorci)"(261). Partizanski izaslanici su ove uvjete odbili, jer su htjeli imati hijerarhijski čvrstu povezanost svoje vojske. Ali prihvatanje i ovakvih uvjeta uistinu je značilo uništenje hrvatskih oružanih snaga, a time i same Nezavisne Države Hrvatske. U isto vrijeme Babić je vodio pregovore i s Kalničkim partizanskim

Piše:

Ivan GABELICA

odredom, kojega je, između ostalih, predstavljao i **Rade Bulat**. I tu je zastupao ista stajališta, koja je iznio Krajačiću i Šnidarčiću. Kada su svi ti pregovori završili neuspjehom, partizanski su izaslanici dobili upute, da stupe u svezu s vodstvom Hrvatske seljačke stranke. Babić je početkom prosinca iste godine Ivana Šnidarčića, koji je na zadnjim sastancima nastupao kao jedini pregovarač, povezao s prof. Tomašićem. Do Babićeva bijega u Italiju 9. siječnja 1944. oni su održali dva ili tri sastanka.

No, i prije ovoga povezivanja Tomašića i Šnidarčića vodili su se pregovori između

partizanskih predstavnika i pojedinih prvaka Hrvatske seljačke stranke. S jedne strane, to su bili prvaci stranke u pokrajini, izvan Zagreba, koje su partizani pokušali vrbovati, da prijeđu u njihove redove. S druge strane, to su bili članovi samoga vodstva stranke. Naime, o razgovorima s pukovnikom Babićem **Tito** je doznao sredinom listopada 1943. O tome ga je brzojavom izvjestio Krajačić. U brzojavu je naveo, da žele razgovarati u ime vodstva Hrvatske seljačke stranke **Tomo Baburić** i Ljudevit Tomašić, ali i August Košutić, ako mu mjesto pregovora ne bude daleko. Tito je, između ostalog, odmah odgovorio: "S Košutićem mi ne možemo voditi nikakvih pregovora, sa ostalima pak možemo"(262). Nakon toga vodstvo Hrvatske seljačke stranke je ponovno predložilo partizanima, da se povedu pregovori. U njezino ime pregovarat će Baburić i Tomašić i spremni su

da to bude na području zaposjednutom po partizanima. Takav sastanak je dogovoren za početak prosinca, ali zbog objektivnih razloga on nije održan(263). Uskoro je poticaj za pregovore došao i od **dr. Ive Krbečka**, profesora na Pravnom fakultetu u Zagrebu, bivšega podbana Banovine Hrvatske(264). Vidimo, dakle, da sada pregovore s partizanima moljaka vodstvo Hrvatske seljačke stranke. U drugoj polovici siječnja 1944. sastali su se predstavnici Mjesnoga komiteta KP Hrvatske u Zagrebu s Krbečkom i Farolfijem, kao Košutićevim opunomoćenicima.

Poslušni na mig Londona

Svjesni svoje snage i slabosti svoga sugovornika, partizani su nastupali s nadmoćnoga stajališta, ne pristajući na razgovore kao s ravnopravnim čimbenikom. Zastupali su mišljenje, da u njihove redove može pristupiti, tko hoće, ali s nikim nisu spremni dijeliti vlast i utjecaj, jer oni tobøe predstavljaju sav narod(265). Unatoč tomu Hrvatska seljačka stranka je i dalje predlagala pregovore s njima. Na njezino držanje u to vrijeme utjecali su naročito **Churchillov** govor u Donjemu domu britanskoga parlamenta 22. veljače 1944. i **Edenov** govor, održan također u Donjemu domu, ali 6. travnja 1944. Churchill je u govoru odao posebno priznanje borbi jugoslavenskih partizana, s Titom na čelu, a Eden je rekao, da Velika Britanija podupire suradnju Hrvatske seljačke stranke i partizana. Vodstvo Hrvatske seljačke stranke je, kao vjeran sluga svojih gospodara, shvatilo ove izjave kao svoju obvezu da se sporazumije s partizanima i da s njima surađuje. Između 6. i 9. travnja 1944. sastali su se narodni zastupnici iz redova te stranke, koji su živjeli u Zagrebu ili su zbog posla dolazili u Zagreb, pa su raspravili politički položaj Hrvatske i stanje u njoj(266). Na temelju toga je Košutić sastavio "Temeljna načela i konstatacije" kao podlogu u pregovorima s partizanima. S državopravnoga stajališta u njima je najvažnija 10. točka, u kojoj stoji: "Neprolazna je težnja hrvatskoga naroda da živi u svojoj vlastitoj državi, u kojoj će biti okupljen kao zaokružena narodna, gospodarska i kulturna cjelina. Isto takova mu je težnja, da u svrhu obrane slobode i mira stupi kao slobodan i ravnopravan član, a na osnovu sporazuma i ugovora, u državopravnu zajednicu, savez svih jugoslavenskih naroda, ako je to želja spomenutih naroda, te da u evropskoj zajednici slobodoljubivih naroda daje svoj doprinos učvršćenju i produbljenju suradnje velikoga slavenskoga istoka sa velikim zapadnim demokracijama"(267).

I u ovim "Temeljnim načelima i konstatacijama" iznosi se već poznato stajalište Hrvatske seljačke stranke o federalivnom uređenju Jugoslavije na temelju ugovora, kako bi bio sačuvan hrvatski nacionalni identitet. Ono je negacija hrvatske državne nezavisnosti, a time i slobode hrvatskoga naroda. Ova načela su 14. travnja 1944. partizanima u Topusko donijeli **Pavao Počrnić**, bivši tajnik Ivana Šubašića, a kasnije zagrebački odvjetnik, i Tomo Baburić, kao Košutićevo izaslanici(268)). Oni su ujedno imali ovlast, da dogovore sastanak partizanskih predstavnika s predstavnicima Hrvatske seljačke stranke. O njihovu dolasku **Hebrang** je odmah brzojavom izvijestio Tita. Uskoro je partizansko vodstvo u Drvaru održalo sjednicu Političkoga biroa Centralnoga komiteta KP Jugoslavije, na koju su bili pozvani Hebrang i ostali članovi Političkog biroa CK KP Hrvatske. Na sjednici je zaključeno, da se održe pregovori s Košutićem i da se predstavnicima Hrvatske seljačke stranke upute pozivi da dodu na pregovore. Predviđeni pregovori nisu održani, ali su međusobni susreti nastavljeni(269). U svibnju su te godine Košutić i Krbek poslali partizanima elaborate, u kojima su podrobnije razradili politiku Hrvatske seljačke stranke i njezine poglede na sklapanje sporazuma. I ove elaborate Hebrang je dostavio Titu.

Partizansko vodstvo u Hrvatskoj je svakako nastojalo, da Košutić dođe na područje pod njihovim nadzorom. U drugoj polovici srpnja u Topusko je, kao Košutićev izaslanik, došao Krbek. Tu je Krbeku predana odluka Izvršnoga odbora Jedinstvene nacionalno-oslobodilačke fronte Hrvatske, kojom se Košutićeva "Temeljna načela i konstatacije" odbacuju(270). To partizansko tijelo je zahtijevalo bezuvjetno prihvatanje njihovih političkih stajališta i političku osudu svakoga, tko nije u njihovim redovima. Odlikom JNOF-a Košutić je bio nezadovoljan, pa je tražio podpunije obrazloženje odbacivanja svojih načela za pregovore. U izmjeni pisama s Krbekom i partizanskim predstavnicima u svezi te odluke protekao je gotovo cijeli mjesec kolovoz. U svojim pismima on je čak izrazio spremnost, da prijede na partizansko područje(271). Drugi politički dogadaji ubrzali su tu Košutićevu odluku.

Spletka s Lorkovićem i Vokićem

U isto vrijeme dok je vodilo završne pregovore s partizanima o suradnji u borbi za obnovu Jugoslavije, vodstvo Hrvatske seljačke stranke u domovini je, manipulirajući **dr. Lorkovićem i Vokićem**, pokušalo izvesti raskol u Hrvatskim oružanim snagama, pridobiti dio domobranstva na svoju stranu, srušiti Nezavisnu Državu Hrvatsku i stvoriti prepostavke za

Hrvatski narode!

Kliči od radosti, Hrvatski Narode! Tvoj najveći dan je došao! Iz ruševina gnijezd i bahačeg srpskog šovinizma nikli su naši ispanjeni Majci Hrvatskoj dani zlatne SLOBODE I DRŽAVNE SAMOSTALNOSTI!

Božje! Providnost dosudila nam je sretnan dan našeg Uskrsnoga istodnevnika sa svetim Uskršnjim Isusa Hrista, u jubilarnoj godini priključenja Hrvatskog Naroda zapadnoj kulturi i njegove pojave u povijesti Europe, te opstanaka Hrvata u državopopravnim granicama njegovog narodne samostalnosti.

Naš narod političkoj borbi bio je jedinim putokazom naših bogdani junacki Poglavljač dr. Ante Pavelić, Izvođačištvim ono što je željalom narodu našimile: SLOBODU I DRŽAVNU SAMOSTALNOST!

Uspjeh borbe našeg Poglavljača Izvođenjem je snažnom pomoći velikih naših saveznika Njemačkog Reicha i Talijanskog Imperija, pod vodstvom Njihovih Veličadi Adolfa Hitlera i Benita Mussolinija.

Zaigrate u široku prah. Tomislav, Petra Svatića, Petra Zrinskih i Kralje Frankopana, Matije Gubice, Eugena Kvaternika, Ante Starčevića, Stjepana Radića, Marka Hranilovića, Matije Soldina, Stipe Javora i drugih bezbrojnih znanih i neznanih junaka u velikoj borbi za SLOBODU HRVATSKU!

Neka naši domovini oključni hrvatskim i savezničkim zastavama, sagovorni i čvjetcem, sutra na dan Velike Subote, budu znakom neizmjerne radosti i veselja.

U ovim povijesnim danima, kada je neophodno potrebno red i mir, pozivamo čiste narod da zadri puni red i mir na svakom mestu.

Koštelić podnosič toliko i skupine moraju vršiti svoju dužnost, te povjeriti im narodnu imovinu čuvati, budući da će u protivnom snositi punu odgovornost za svaku propast i oštećenje.

Svaka šteta na tduđi imovini, kao pljačka i nasilje, bit će kažnjenja na licu mjesata smrću

ZA DOM SPREMINI!

U Splitu, prviog dana narodne slobode 11 travnja 1941.

ANTE LUETIĆ
Ustaški povjerenik

Proglas Ante Luetića, ustaškog povjerenika za Split, od 11. travnja

sudjelovanje u vlasti obnovljene Jugoslavije. Tu svoju djelatnost neupućenim osobama je prikazivalo kao spašavanje Nezavisne Države Hrvatske njezinim prebacivanjem na savezničku, nedvojbeno pobjedičku stranu. Da mu je bio cilj Jugoslavija, a ne nezavisna hrvatska država potvrđuje mnoštvo dokaza. To potvrđuju i Farolijevi riječi, kako ih je **David Sinčić** prenio partizanskim istražnim tijelima: "(...) ako HSS primi pozitivne informacije iz inozemstva, i ako ojača u narodu, preuzet će makar na užem prostoru vlast. Hrvatska vojska stat će uz nju i sad će ta vlada ući u pregovore s invazionom vojskom i NOP-om u cilju dobivanja što većih koristi za Hrvatsku jedinicu i za samu poziciju HSS-a u federalnoj Jugoslaviji i autonomnoj Hrvatskoj"(272).

Ovu urotu protiv Nezavisne Države Hrvatske, a time i namjere Hrvatske seljačke stranke onemogućio je **dr. Ante Pavelić**. Na sjednici vlade 30. kolovoza 1944. ministri Lorković i Vokić bili su razriješeni dužnosti, a zatim zatočeni. Istaknuti prvac Hrvatske seljačke stranke, skupina domobranksih časnika s njom povezanih i još neke osobe umiješane u podhvat poznat pod nazivom "puč Lorković – Vokić" bili su uhićeni i kasnije, u pravilu, zatočeni u Lepoglavi. Neki su tragično, u još uvijek nerazjašnjenim okolnostima, završili, a među njima i dr. Mladen Lorković, Ante Vokić, dr. Ivanko Farolfi i prof. Ljudevit Tomašić. Bio bi uhićen i ing. August Košutić, ali je on, da bi to izbjegao, 5. rujna 1944. pobegao k partizanima.

Stigavši "na oslobođeni dio naše domovine Hrvatske" i "kao slobodan čovjek", kako to Košutić u zanosu za partizane go-

vori, u mjesecu listopadu iste godine napisao je spis pod naslovom "Nacrt poslanice hrvatskom narodu. Pismo pristašama i prijateljima HSS-a". Spis je pun mržnje prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinom vodstvu, a oduševljenja za komuniste. Pisani je s očitom namjerom da se dodvori svojim domaćinima. Unatoč tomu on sadržava Košutićeve političke poglede. Prema tomu spisu, Hrvatska je postala već "9. travnja 1941. ako ne po imenu a ono stvarno samostalna država u savezu ili federaciji nove Jugoslavije, koja ima doći. Savezna ili federalna država Hrvatska znači slobodu i mir hrvatskom narodu u slobodnoj i zadovoljnoj Jugoslaviji, koja se ima stvoriti". Dakle, već uhodana metoda Hrvatske seljačke stranke bacanja prašine u oči hrvatskom narodu tvrdnjama o nekakvoj slobodnoj Hrvatskoj u Jugoslaviji, koja će biti bolja i pravednija nego do sada. Ali, eto, "spremajući se na uništenje Rusije kao matice svih Slavena, nezavisna Jugoslavija bila je Hitleru opasna zapreka", pa ju je napao. A koliko mu je bila opasna zapreka vidi se i po tomu, što protivniku nije pružila nikakv odpor. Srušila se kao kula od karata. Košutić u spisu kao naročito pozitivnu naglašava **Mačekovu** ulogu, jer je pošao "iste večeri 3. travnja u Beograd, da svojim ulaskom u zajedničku vladu u ime hrvatskog naroda pred cijelim svijetom dokaže i istakne sudbinsku povezanost i solidarnost s narodom srpskim u najtežim časovima". Zbog političkih progona i svega ostalog ovdje iznesenoga "H.S.S. od svih najbolje može razumjeti ratni pokret narodno oslobođenje što ga je organizirala i što ga vodi Komunistička Partija Jugoslavije". Tomu sličnu borbu, po Košutiću, organizirali su četnici u Srbiji 1914. i 1915., pomažući "svoju redovitu vojsku borbom u pozadini neprijatelja. (...) U srbskom narodu stekli su četnici zbog toga veliku vojničku slavu kao pravi narodni junaci, koji ne poznaju straha, kad treba oslobođiti domovinu od neprijatelja".

Košutića ništa ne diraju spaljena albanska sela i izmasakirani njihovi starci, žene i djeca, pa nastavlja s pohvalama četnika: "I da su u Jugoslaviji, koja je nastala poslije onoga rata, državni upravljači ostavili četnike izvan političkih borba u zemlji bila bi njihova nacionalna vrijednost i slava ostala ne samo sačuvana nego bi se bila osobito u ovom ratu lahko proširila i povećala u cijeloj Jugoslaviji". U Drugome svjetskom ratu im zamjera kolaboraciju sa silama Osovine, ali o njihovim zločinima nad hrvatskim narodom posve šuti. On hvali i ulogu komunista u španjolskome građanskom ratu, ali je posebne pohvale uputio partizanima. U partizanima se je, prema njemu, našlo "mnoštvo ljudi svih triju naših naroda i Hrvata i Srba i Slovenaca. I kao što se ljudi najviše zbližuju u zajedničkoj opasnosti, u

zajedničkoj nesreći i u zlu, koje ih sve bije, tako se od ovog našeg gonjenog a dobrog i pravednog svijeta stvorila divna duhovna zajednica, kakve čvršće, veće i ljepše ne može stvoriti među ljudima nikakva nauka na svijetu”.

Uskoro je i sam na vlastitoj koži osjetio svu ljepotu i plemenitost tih ljudi, koji su ga gotovo dvije godine držali u zatvoru bez ikakva opravdana razloga. No, on je i dalje nastavljao s neistinama, kako bi o komunizmu iznio što povoljnije mišljenje, pa tvrdi, "da nije dakle nikakvo iznenadjenje i nikakvo čudo, što su i naši hrvatski i jugoslavenski komunisti koji vode i upravljaju oružanom narodno-oslobodilačkom borbom u Jugoslaviji, na čelu s umnim maršalom Josipom Brozom Titom bili odmah za to, da H.S.S. po **Radićevom** programu i po seljačkoj ideologiji razvije puno djelovanje uz prijateljsku pomoć komunističke stranke". Vjerujući u komunističku dobrotu i poštjenje, u svomu nacrtu apodiktički piše: "Nikakve neprijateljske spletke i nikakve fašističke podvale ne će moći odvojiti HSS od prijatelja i drugarske suradnje s komunističkom strankom koja se u najtežim i najudsudobosnijim ratnim vremenima pokazala zasluzna za sve narode, pa tako i za narod hrvatski. Kako se pokazala u ratu, tako će se pokazati u vjernoj suradnji s HSS i u miru koji dolazi".

U svojim pohvalama komunizma Košutić nije mimošao ni **Lenjina** ni **Staljina**. Oni su u to vrijeme bili neosporni autoriteti među komunistima u cijelom svijetu. Mimoilazeći njih, mimošao bi Rusiju, koja je u temeljima panskavenske ideologije Hrvatske seljačke stranke. Stoga je u nacrtu pisao: "Cijeli svijet gleda s divljenjem i zahvalnošću na Rusiju u ovom ratu. S velikim ponosom gledaju komunisti, napose komunisti naši na SSSR i na maršala Staljina kao svog druga i nasljednika velikog Lenjina, organizatora nove Sovjetske Rusije. Iz zahvalnosti daje slobodarski svijet priznanje maršalu Staljinu nazivajući ga spasiocem čovječanstva. Ispunjaju se pred nama proročanske riječi vidovitog Stjepana Radića, koji je pred 20 godina (1924.) napisao, da je Staljin veliki čovjek, koji će vratiti Rusiju Slavenstvu, izmiriti je s kršćanstvom i rješiti seljačko pitanje. U ono doba to je izgledalo kao sanjarenje. Danas se provodi u djelu (...) Staljinova je zasluga, da su jugoslavenski komunisti prestali pomagati u Jugoslaviji centralizam, koji je nosio velikosrpsku hegemoniju i da su postavili i svoju stranačku organizaciju na nove temelje".

Kako konac djelo kralji, tako je i Košutić ovđe svoje završne misli posvetio Josipu Brozu Titu, tvrdeći, da je vojnički genij hrvatskoga naroda progovorio iz Hrvatskoga Zagorja, koje "zaslužuje odlikovanje da po Josipu Brozu Titu postade ne samo

nacionalni nego i socijalni Piemont svih naroda slavenskog našeg seljačkog i demokratskog juga... (...) Pomognut svim narodima Jugoslavije i svim velikim našim saveznicima goni okupatora iz domovine da bi si narodi osigurali slobodu i mir u federalnoj i demokratskoj novoj Jugoslaviji i u njoj po svojoj slobodnoj volji uredili svoje slobodne države. Maršal Josip Broz Tito s narodno-oslobodilačkom vojskom Jugoslavije predstavnik je kod nas svih saveznika i on u ime saveznika nosi našim narodima mir a ne nosi nemir; nosi slobodu a ne strah. Maršal Tito sklapanjem sporazuma sa predsjednikom nove jugoslavenske vlade i banom Hrvatske **drom**. Šubašićem pokazao je da je čovjek razgovora i dogovora, čovjek sporazuma a nije čovjek surove sile u političkom životu naroda". Nakon što je ovako gotovo svetačkim crtama ocrtao Titov lik, zaključio je: "Mi ćemo u duhu tog sporazuma (Tito-Šubašić - op. I. G.) koji i za nas vrijedi ujedinjenjem unutarnje i vanjske fronte u jednu jedinstvenu narodnu frontu cijele Hrvatske sačuvati i obraniti teško izvojevane tekovine oslobođilačkog rata riješiti se protunarodne fašističke NDH...". Upućujući taj nacrt poslanice pristašama i prijateljima Hrvatske seljačke stranke, Košutić kaže da je napisao istinu i poziva ih, da ih ta istina "sve zajedno vodi k miru i slobodi"(273). Nacrt poslanice, gledan u svojoj cjelini, negacija je svih hrvatskih

narodnoh težnji: mira, pravde, slobode, demokracije i državne nezavisnosti. U njemu su najpodpunije i najsustavnije izloženi pogledi jednoga visokog dužnosnika Hrvatske seljačke stranke na tadašnju političku stvarnost u Hrvatskoj.

Dosljedno za federalnu Jugoslaviju

Dakle, Hrvatska seljačka stranka se dosljedno borila za obnovu Jugoslavije, koja bi bila uređena kao federalna država. Ona je bila odlučan protivnik ne samo Nezavisne Države Hrvatske nego svake hrvatske državne nezavisnosti. Protiv toga se borila svim mogućim sredstvima, izuzevši organiziranjem oružane pobune. Ali je surađivala sa svim pobunjenicima, i s četnicima i s partizanicima, i pomagala ih. Vlastitu oružanu pobunu nije organizirala samo zato što nije vjerovala u uspjeh i što njezin vodstvo nije imalo odvažnosti da pobuni stane na čelo. Zbog njihove nedvojbeno neprijateljske djelatnosti prema državi, hrvatske su državne vlasti protiv njezinih prvakih morale s vremena na vrijeme poduzimati represivne mjere. Te mjere nisu prema nikomu poduzimane zbog njegove pripadnosti Hrvatskoj seljačkoj stranci ili zbog simpatiziranja s njom, nego zbog protudržavnoga djelovanja. Tako bi postupila svaka država na svijetu, pogotovo u ratno vrijeme, i to još odlučnije nego što je to činila Nezavisna Država Hrvatska. Vlasti Nezavisne Države Hrvatske su s takvim

NEDJELJA, 22. TRAVNJA 1945. — NOVA HRVATSKA — Br. 92.

Posebice nedavno u imenovanju kočkova hrvatske vlade, što je uveo u pitanje Špirić, bio je i komunistički agitatorstvo, da bi dogodaj pričao takože kako da bi vlada preuzeo Hrvatsku, kako oni nazivaju, od Španjolske, u svrhu da se u malu dječevatu unutar kraljevskog komunističkog federativnog Jugoslavije, bilo ostvareњe hrvatskoga prava na samoupravljanje.

STRANA 3.

Sleđenje
Sa svega toga treba držati na umu, da je u Sovjetskom Savezu izključivo nosilac vlasti Komunistička stranka, koja je ujedno i vlastna vlast. Iako je u SSSR-u zapravo o volji malog broja ljudi, točnije samoga Staljina, koji je po tome sa glavnim lajkima stranke diktator Sovjetskoga Saveza. Isti, ulogu namenjene za vlast u SSSR-u, preuzeo je i u Jugoslaviji. Komunističku Partiju; Jugoslavije, a uloga Staljina imao bi preuzeći Tito.

Dodatak do sada komunističko-kratički Beogradski federalni jedinicama, u kojem je nameravanim odinocima imenovana središnje vlade u Beogradu i pojedina federalnih jedinica, ipak se i po čemu točno ne može reći, ali se u tom zakonu navedeno da će odinoci ne se ne mogu biti ni u šemu povorjenih od odinaca moskovskog središnje vlade i pojedina federalnih jedinica, unutar Sovjetskog Saveza, ali i u federalnim jedinicama, te federalne Hrvatske, koja je nešto bila proglašena u Splitu. Vidjet ćemo, da u njoj nema ministra vanjskih poslova, ministra obrane, ministra strane, ministra finansija, ministra pravde, ali u pozivu predstavljan izključivo za Beograd. Značajna je okolina, da je ustavljeno nekoliko federalnih jedinica, odnosno nekoliko federalnih ribleova, ali i nekoliko federalnih gradova, sa redi samo u obala mora, nepristupačnih.

Prema tome, da je Staljinov, odnosno Titoov poslovni partner u vlasničkim interesima, i da je takođe i hrvatski narod, pod imenovom "vlade federalne Hrvatske", smatran da bi hrvatski narod imao debitnu pravu na vlasti u Hrvatskoj, a tada se ugovor o dobrovoljnom sudjelovanju i uvođenju samog vlasti, ali i da se u stvarnosti radi o tome, da se Beograd prepusti vlasti u Hrvatskoj; da se ugovori o preduzimajućem sudjelovanju i odnosu s nezadovoljenim, o ratu i miru, o ulogu hrvatske krvi i hrvatskog imetka, kao i o odgoju djece. To je razlog zašto je predstavnik hrvatskog programera Hrvatske vojske u hrvatskom ratu, hrvatski novac u hrvatskoj državi, a hrvatska dijeca u hrvatskoj školi, jer su u tobez obilježju.

U federalnoj Hrvatskoj se o svemu tom i opet imaju pravica Beograd i Sarajevo. Samo je da se u Sarajevu bi prisatili na komunističku, u Beogradu federalne Hrvatske, podnili izlaz u protiv hrvatskog naroda, a u Sarajevu da se drže ovlasti hrvatskog naroda i da se ne nazovu. Našim smislu, da su onake države vrhovnici vlasti, vlastito područje i vlastiti raspoređivači.

U pitanju područja u federalnim državama određuju sredinama vlasti. Videli smo, da u nadležnost moskovske sredi- nje viade za Sovjetski Savez povećava se i u federalnim državama, a u federalnim jedinicama. U sastavu Federativne Jugoslavije, to bi značilo, da bi Beograd i Sarajevo imale sredinu koju po- dudarju federalni pokrajinama. A BiH, Beograd se vreb, potrošnju, da odredi gra- nice arske federalne jedinice, kolik

sve osobe, koje se bore za Nezavisnu Državu Hrvatsku ili na bilo koji drugi način podupiru njezin opstanak, a to je bila golema većina hrvatskoga naroda. Tvrđnja, da će se postupiti oštrije nego što to predviđaju odredbe međunarodnoga prava, znači da će se prema takvim osobama postupiti mimo zakona, dakle da će biti posve prepustene samovolji pobjednika. To je upravo ono što su partizani učinili. U svomu elaboratu, sastavljenom u siječnju ili veljači 1943., Tomo Jančiković je pisao, da za sve one koji su "organizirali ili učestvovali u organiziranju tako zvanog ustaškog ustanka ili ga pomagali ili u času njegova stavljanja u pokret s njim odmah saradivali, pomagali ustašama i okupatoru" ništa drugo ne dolazi "u obzir nego da u svoje vrijeme (budu, op.F. J.-B.) privedeni na odgovornost sudu hrvatskog naroda"(281). On dakle ne navodi kakva bi kazna morala biti, ali zahtijeva, da svi oni koji su se borili za hrvatsku državnu nezavisnost budu izvedeni pred sud. U tomu je konkretniji August Košutić. U svomu opširno već navedenom "Nacrtu poslanice hrvatskom narodu. Pismo pristašama i prijateljima HSS-a" tvrdi, da će u duhu sporazuma Tito-Šubašić Hrvatska seljačka stranka pomoći da narodni zločinci i njihovi pomagači budu privedeni zaslужenim kaznama "prema objavama privremene vlade ZAVNOH-a"(282). Za partizane i njihove saveznike narodni zločinci su sve osobe, koje su pomagale nastanak i opstanak Nezavisne Države Hrvatske. U svakom slučaju to je kategorija osoba, koje su obuhvaćene nazivom "njihovi pomagači", a to opet znači pretežan dio hrvatskog naroda. Takvima bi se trebale izreći kazne navedene u "objavama privremene vlade ZAVNOH-a". U točki 8. "Deklaracije o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske", što je donešena na trećem zasjedanju ZAVNOH-a 9. svibnja 1944., propisano je, da se "izdajstvo domovine, služba neprijatelju i špijunaža u korist neprijatelja" kažnjava smrću(283).

Tim propisom su politički zavisni sudovi mogli obuhvatiti svaku djelatnost, kojom se težilo za uspostavom i obranom Nezavisne Države Hrvatske, pa i mnogo šire. Po Košutiću, dakle, sve bi se osobe zbog takve djelatnosti moglo kažnjavati smrću. Kratko vrijeme nakon pada Zagreba, 18. svibnja 1945., dr. Juraj Šutej je preko zagrebačkoga krugovala izjavio: "Ovdje u srcu Hrvatske, nakon prvog mog slobodnog povratka (iz emigracije – op. I. G.) hoću da se u prvom redu javno poklonim svim nebrojenim žrtvama, a napose pred žrtvama srpskog naroda, koje su pale kao žrtve svireposti kobnog ustaškog režima. Ja znam, da su

General Pera Živković, predsjednik diktatorske vlade; Maček je s njim nastavio suradnju i nakon 1945.

rane zadane Srbima Hrvatske duboke i teške i da su nemoguće riječi utjehe, i ja ovo iznosim sada po svojoj dužnosti, a ne, da se ne bi krivo pomislilo, u nekoj želji da otklonim od hrvatskog naroda njihov gnjev, jer Srbi Hrvatske nisu ni ispoljili neku želju za osvetom, što je sasvim razumljivo, pošto želja za osvetom niti jest, niti može biti cilj jedne borbe za slobodu"(284). Šutej ne spominje četničke i partizanske pokolje Hrvata prije svibnja 1945. On ne spominje ni masovne partizanske pokolje Hrvata, koji se događaju upravo u vrijeme, dok on drži svoj govor. Stoviše, svojim govorom raspiruje mržnju protiv hrvatskoga naroda. U poruci od 17. lipnja 1945. pod naslovom "Članstvu organizacije HSS u Kanadi na razmišljanje, pretres i odluku", što ju je podpisao **Zvonko Restek**, predsjednik organizacija HSS-a za Kanadu, a, kako tvrdi **Dinko Šuljak**, stvarno napisao Krnjević, stoji: "Odobravamo odluke vodstva te narodne borbe, kada se ima u vidu kazniti ratne zločince i narodne izdajice, ali nikako se ne možemo složiti, kada se hoće prikazati vođu hrvatskog naroda kao izdajicu..."(285). U rezoluciji Hrvatske seljačke stranke za Kanadu od 1. srpnja 1945., koju je također, prema Dinku Šuljku, sastavio Krnjević, iako su je podpisali Zvonimir Restek i **Ivan Škacan**, navedeno je, da su Hitlerove "ustaške sluge doživjele zaslужenu kaznu"(286). Znači, da je za Krnjevića i druge dužnosnike Hrvatske seljačke stranke glavno zlo i politički problem u Hrvatskoj, što komunisti Mačeka nazivaju izdajicom, a ne masovni pokolji, zatvaranja i drugi oblici

progona hrvatskoga naroda. Stoviše on te pokolje i progone izričito odobrava.

U svojoj mržnji prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njezinim pristašama Hrvatska seljačka stranka nije poznavala granice. Mržnja nije prestala ni državnim slomom i tragedijom, što ju je hrvatski narod doživio. Ona je trajala dugo vremena nakon toga. Tragediji je puno doprinijela Hrvatska seljačka stranka, ali ne samo podkapanjem i rušenjem Nezavisne Države Hrvatske. Stalnim pozivanjem na odmazdu, koja će se provesti protivno svim moralnim i međunarodnim pravnim propisima, intelektualno je sudjelovala u pripremi zločina, što su ih činili partizani. Kada se je dogodio najveći od tih zločina – onaj kod Bleiburga i na križnim putevima – nije ga osudila nego ga je ponekada i odobravala. A njezini članovi u vlasti, pod vlašću koje su, barem formalno, bili partizani, ili na drugim državnim dužnostima nisu podnijeli ostavke, kako bi se ogradiili od toga sramnoga čina. Ostajući i dalje na svojim položajima, oni su se solidarizirali s njim. Hrvatska seljačka stranka, vidjeli smo, nikada se zbog toga nije ogradiila od njih niti ih je isključila iz svoje sredine. Zbog svih tih razloga ona je politički i moralno suodgovorna za zločin počinjen 1945. nad hrvatskim narodom.

BILJEŠKE:

260. I. Babić, nav. dj., str. 255. i F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 228., fusnota 3.
261. I. Babić, nav. dj., str. 255.- 256.
262. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 228.
263. Isto, str. 228.- 229.
264. Isto, str. 229.
265. Isto, str. 230.- 231.
266. Isto, str. 232., fusnota 20.
267. Isto, str. 376.- 377.
268. Isto, str. 233.
269. Isto, str. 234.- 235.
270. Isto, str. 236.
271. Isto, str. 237.
272. Isto, str. 245., fusnota 73.
273. Isto, str. 384.- 400.
274. Dr. A. Pavelić, nav. dj., str. 63.- 64.
275. Zdenko Radelić: Hrvatska seljačka stranka 1941.- 1950., Zagreb, 1996., str. 34.
276. Isto, str. 38.
277. Prof. Danijel Crljén: Otvoreno pismo dru Vladimиру Mačeku, naklada "Vratna Gora" u Zagrebu, bez godine izdanja, str. 56.
278. Branko Pešelj: S predsjednikom Mačkom u emigraciju, obj. u "Hrvatskoj reviji" sv. 4. Muenchen-Barcelona, prosinac 1970., str. 792, 794.- 795., 800., 809. i dalje
279. D. Šuljak, nav. dj., str. 410.
280. D. Šepić, nav.dj., str. 83.
281. F. Jelić-Butić, nav.dj., str. 331. i 332.
282. Isto, str. 399.
283. Dr. J. Stefanović, nav.dj., str. 211.
284. D. Šuljak, nav. dj., str. 396.
285. Isto, str. 457.
286. Isto, str. 460.

(svršetak)

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XVI.)

1073. GALIĆ, Mara (Ivan) - rod. 20.09.1920. u Kupini. Osud. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

1074. GALIĆ, Slavica (Ivan) - rod. 01.01.1922. u Zagrebu. Osud. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb za propagandu na 4 god. zatvora.

1075. GALL, Nada (Mirko) - rod. 05.08.1914. u Zagrebu. Osud. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Zagreb po ZKPND čl. 9. t. 1. na 2 god. zatvora.

1076. GALOŠEVIĆ, Mara (Jozo) - rod. 29.03.1917. u Bistrincima, Valpovo. Osud. 1946. presudom Divizijskoga vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 7. i 14, na 2 god. zatvora.

1077. GALOVIĆ, Ana (Marko) - rod. 14.09.1900. u Nijemcima. Osud. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZKPND čl. 3. t. 14 na 6 mjes. zatvora.

1078. GALUNIĆ, Danica (Tomo) - rod. 15.01.1909. u Petrovoj Gori. Osud. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 18 mjes. zatvora.

1079. GANSBERG, Jelka (Vandil) - rod. 05.05.1926. u Lašici. Osud. 1946. presudom Okružnoga narodnog suda Osijek po ZKPND čl. 9. t. 1. na 1 god. zatvora.

1080. GARDIĆ, Katica (Martin) - rod. 23.11.1922. u Jurketincu, Varaždin. Osud. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

1081. GARVANOVIĆ, Katica (Đuro) - rod. 20.05.1922. u Borovu. Osud. 1945. presudom Vojnog suda Požega po ZKPND čl. 11. st. 1. čl. 9. st. 1. na 4 god. zatvora.

1082. GAŠLJEVIĆ, Branka (Vladimir) - rod. 05.09.1932. u Zagrebu. Osud. 1952. presudom Okružnog suda Maribor po KZ čl. 303. st. 1. na 7 mjes. zatvora.

1083. GAŠPAR, Anka (Karlo) - rod. 25.01.1924. u Čadavici. Osud. 1946. presudom Okružnoga narodnog suda u Osijeku po ZKPND čl. 3. t. 3. na 2 god. zatvora.

1084. GAŠPAR, Felicitas (Andrija) - rod. 01.01.1910. u Vukovaru. Osud. 1945. presudom D.V.S. Sl. Požega po ZKPND čl. 11. na 3 god. zatvora.

1085. GAŠPAREVIĆ, Milka (Stanko) - rod. 15.01.1914. u Jazavici. Osud. 1947. presudom Okružnog suda Daruvar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 15 mjes. zatvora.

1086. GAŠPARIĆ, Lizinka (Aleks) - rod. 11.01.1925. u Vučevčaku. Osud. 1947. presudom Okr. suda Varaždin po ZKPND čl. 3. t. 14. na 8 god. zatvora.

1087. GAŠPARIĆ, Slavica (Imbro) - rod. 01.01.1918. u Bokovčici, Koprivnica. Osud. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb na 3 god. zatvora.

1088. GAŠPAROVIĆ, Tonka (Nikola) - rod. 18.07.1923. u Kuniti. Osud. 1945. presudom Narodnog suda Bjelovar po ZKDND čl. 11. na 4 god. zatvora.

1089. GAŠPAROVIĆ, Vera (Kuzma) - rod. 12.07.1920. u Zagrebu. Osud. 1945. presudom Vojnog suda za Grad Zagreb po UVŠ čl. 14. na 6 god. zatvora.

1090. GAVRIĆ, Anka (Antun) - rod. 26.01.1906. u Dragi. Osud. 1947. presudom Div. Voj. suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

1091. GAZDEK, Barica (Florijan) - rod. 03.12.1907. u Jurančini. Osud. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZKPND čl. 3.t.14. na 2 god. zatvora.

1092. GAZDIĆ, Slavica (Tomo) - rod. 05.01.1928. u Zrinskoj. Osud. 1946. presudom D.V.S. Osijek po ZKPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

1093. GAZDOVIĆ, Marija (Petar) - rod. 23.08.1925. u Zlataru. Osud. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

1094. GEC, Ružica (Ivan) - rod. 01.01.1921. u Tišini, Sisak. Osud. 1945. presudom Vojnog suda IV. Vojne oblasti II. JA po UVŠ čl. 14. na 2 god. zatvora.

1095. GELENDER, Dora (Ilija) - rod. 15.09.1915. u D. Harcovcu. Osud. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZKPND čl.3.t.14. na 15 god. zatvora.

1096. GENCER, Marija (Damijan) - rod. 14.04.1897. u Bistrincima, Valpovo. Osud. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Osijek po ZKPND čl. 3. t. 6. čl. 9. t. 1. i 2, na 1 god. zatvora.

1097. GERAJ, Dragica (Josip) - rod. 01.01.1929. u Blatu. Osud. 1949. presudom Kotarskog suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 3. na 18 mjes. zatvora.

1098. GERAŠIĆ, Višnja (Mladen) - rod. 13.02.1925. u Zagrebu. Osud. 1945. presudom Okr. nar. suda Zagreb po ZKPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

1099. GERGELJ, Terezija (Josip) - rod. 27.08.1900. u Rijeci. Osud. 1949. presudom Okr. suda Bjelovar po ZKPND čl. 3. t. 14. na 2 god. i 6 mjes. zatvora.

1100. GEROVAC, Kata (Mile) - rod. 01.01.1922. u Črnogiji, Brinje. Osud. 1947. presudom Okr. suda Gospić po ZKPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

1101. GILIĆ, Rajna (Ivan) - rod. 18.07.1924. u Split. Osud. 1946. presudom Div. voj. suda Split po ZKPND 61. 11. na 18 mjes.es. zatvora.

1102. GILIĆ, Vjera (Mario) - rod. 12.09.1928. u Splitu. Osud. 1946. presudom D.V.S. Zagreb po ZKPND čl.11. t.9. na 6 god. zatvora.

1103. GJURANEC, Draga (Valent) - rod. 27.03.1919. u Varaždinu. Osud. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZKPND čl.3.t.3.i 14. na 3 god. zatvora.

1104. GLAD, Milda (Ferdinand) - rod. 29.02.1912. u Zagrebu. Osud. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZKPND čl.3, na 8 mjes. zatvora.

1105. GLAVAN, Anka (Gabrijel) - rod. 01.01.1920. u Sv. Ivanu Zelinji. Osud. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZKPND čl.3. t. 14 na 3 god. zatvora.

1106. GLAVAN, Marica (Franjo) - rod. 20.02.1911. u Zagrebu. Osud. 1947. presudom D.V.S. Zagreb po ZKPND čl.3. t. 14. na 5 god. zatvora.

1107. GLAVAŠ, Branko (Jakov) - rod. 09.10.1953. u Martnogu. Osud. 1972. presudom Opć. suda Našice po KZ čl. 119 na 2 mjes. zatvora.

1108. GLAVAŠEVIĆ, Marija (Andrija) - rod. 30.08.1925. u Vukovaru. Osud. 1946. presudom D.V.S. Osijek po ZKPND čl.3. t. 6. na 18 mjes. zatvora.

1109. GLAVINOIĆ, Barica (Tomo) - rod. 01.01.1924. u Bačinu. Osud. 1948. presudom Okružnog suda Sisak po ZKPND čl. 3. na 1 god. zatvora.

1110. GLAVINOIĆ, Ivka (Nikola) - rod. 01.01.1926. u Metkovici. Osud. 1945. presudom Okr.suda Biokovsko Neretvanske Oblasti po ZKPND čl. 3. t. 11. na 2 god. zatvora.

1111. GLAVINOIĆ, Marija (Luka) - rod. 01.01.1927. u Bačinu. Osud. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZKPND čl. 1. t. 3. na 1 god. zatvora.

1112. GLIBO, Marica (Križan) - rod. 01.01.1925. u Zagrebu. Osud. 1951. presudom Kot. suda Borića po K Z čl. 303. na 15 mjes. zatvora.

- 1113. GLUIG, Malća** (Đuro) - rođ. 13.03.1919. u Doljancima. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZKPND čl.3.t.14. na 4 god. zatvora.
- 1114. GLUMAC, Danica** (Stanko) - rođ. 25.07.1924. u Krapini. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 15 god. zatvora.
- 1115. GLUMIČIĆ, Milka** (Nikola) - rođ. 12.05.1911. u Sušaku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda za zaštitu časti i ugleda za Hrvatsko Primorje po čl. 2. t. 2. i 8. na 8 god. zatvora.
- 1116. IVŠIĆ, Nada** (Josip) - rođ. 25.11.1915. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.8. na 18 mjes. zatvora.
- 1117. IZVORNIK, Eva** (Tito) - rođ. 22.10.1896. u Zenici, Bosna. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 5. st. 2. čl. 11. st. 3. na 2 god. zatvora.
- 1118. JAČINOVIĆ, Kata** (Petar) - rođ. 01.01.1928. u G.Untiću, Petrinja. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Banije po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.
- 1119. JADRIĆ, Marija** (Marko) - rođ. 14.09.1902. u Vrisku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda II. JA po ZPND čl. 3. t. 3. na 2 god. zatvora.
- 1120. JADRIĆ, Marija** (Nikola) - rođ. 23.05.1927. u Dicmu. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Split po ZPND čl.3.t.3. na 4 god. zatvora.
- 1121. JAGAR, Marija** (Vinko) - rođ. 17.05.1922. u St. Gradcu. Osuđ. 1950. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.
- 1122. JAGODNJAK, Armida** (Josip) - rođ. 01.01.1910. u Trstu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Rijeka na 1 god. i 9 mjes.. zatvora.
- 1123. JAKAC, Marija** (Jakov) - rođ. 04.09.1928. u Koritiščevu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Pula po ZPND čl. 3. t. 7,8,10.u sv.čl.2. na 3 god. zatvora.
- 1124. JAKČIN, Zdenka** (Aleksandar) - rođ. 08.06.1919. u Drenovcima. Osuđ. 1946. presudom Div.Vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.3, i 14. na 14 god. zatvora.
- 1125. JAKOPOVIĆ, Julika** (Pero) - rođ. 01.01.1901. u Petrinji. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda u Sisku po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.
- 1126. JAKOVAC, Vid** (Vencel) - rođ. 01.01.1930. u Lokvama. Osuđ. 1951. presudom Kot. suda Sežana po KZJ čl. 303. na 8 mjes.. zatvora.
- 1127. JAKOVLJEVIĆ, Kata** (Andrija) - rođ. 18.11.1902. u Košutarici, Daruvar. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda po ZPND čl.14. na kaznu zatvora.
- 1128. JAKOVLJEVIĆ, Ana** (Jakob) - rođ. 01.01.1922. u Košutarici. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Požega po ZPND čl. 3. t. 6. na 2 god. zatvora.
- 1129. JAKOVOV, Kata** (Nikola) - rođ. 01.01.1894. u St. Pavlani. Osuđ. 1945. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.3. na 10 god. zatvora.
- 1130. JAKULJ, Zdenka** (Nikola) - rođ. 10.02.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog narodnog suda Dubrovnik po ZPND čl. 3. t. 3. čl. 9. t. 1. na 8 god. zatvora.
- 1131. JAKUŠIĆ, Amalija** (Franjo) - rođ. 05.03.1911. u Graničari, Zlatar. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Varaždin po ZPND čl.3.t.14. na 7 god. zatvora.
- 1132. JAMBREK, Manda** (Petar) - rođ. 25.06.1895. u Kabalu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 god. zatvora.
- 1133. JAMBREKOVIĆ, Jaga** (Đuro) - rođ. 01.02.1897. u Međureči. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po na 2 g. 6 mjes.. zatvora.
- 1134. JANCEK, Jelka** (Josip) - rođ. 02.04.1925. u Osijeku. Osuđ. 1946. presudom Div.Vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.
- 1135. JANČIĆ, Paula** (Stjepan) - rođ. 27.06.1903. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Zagreb po ZPND čl. 9. t.1. i. 2. na 13 mjes.. zatvora.
- 1136. JANDRIĆ, Štefica** (Jagoda) - rođ. 18.12.1908. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.
- 1137. JANDROKOVIĆ, Jana** (Jandro) - rođ. 01.01.1923. u Cigleni. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 4. t. 4. na 2 god. zatvora.
- 1138. JANEŠ, Nada** (Milan) - rođ. 01.01.1917. u Sv. Ivanu Zelini. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Beograd po ZPND čl.3.t.3. na 20 god. zatvora.
- 1139. JANIĆ, Barica** (Ante) - rođ. 23.05.1927. u Splitu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Srednje Dalmacije po ZPND čl. 3. t. 7,8. i 14. na 4 god. zatvora.
- 1140. JANIĆ, Dragica** (Šimo) - rođ. 15.05.1924. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 3, na 2 god. zatvora.
- 1141. JANKOVIĆ, Anica** (Iso) - rođ. 23.02.1909. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Suda za zaštitu nac. časti Hrvata i Srba po čl.2.t.3. na 2 god. 6 mjes.. zatvora.
- 1142. JANKOVIĆ, Franika** (Antun) - rođ. 01.01.1902. u Frankuševcu. Osuđ. 1945. presudom Div. voj. suda Sl. Požega po ZPND čl.11. na 1 god. zatvora.
- 1143. JANKOVIĆ, Katica** (Ljudevit) - rođ. 12.01.1906. u Novskoj. Osuđ. 1947. presudom Kotarskoga narodnog suda Novska po ZPND čl.l.t.l.i 4., na 6 mjes. zatvora.
- 1144. JANKOVIĆ, Slava** (Gajo) - rođ. 01.01.1910. u Pobratani, Križevci. Osuđ. 1949. presudom Kotar. suda u Križevcima po čl. 5. st. 1. i 2.t.15, na 12 mjes.. zatvora.
- 1145. JANKOVIĆ, Zora** (Šimun) - rođ. 01.01.1930. u Karlovac. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Karlovac na 1 god. 6 mjes.. zatvora.
- 1146. JANKOVIĆ STOŠ, Staža** (Pero) - rođ. 25.03.1914. u Šaš Inči. Osuđ. 1952. presudom Okružnog suda Osijek po KZ čl.107. na 2 god. zatvora.
- 1147. JANOTA, Ankica** (Venceslav) - rođ. 15.08.1922. u Slavonskoj Požegi. Osuđ. 1945. presudom Okružnoga narodnog suda Sl. Brod po ZPND čl.9.t.1. na 4 god. zatvora.
- 1148. JANTALEK, Antonija** (Nikola) - rođ. 01.01.1903. u Trupcima. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.
- 1149. JANTOL, Anica** (Stjepan) - rođ. 01.01.1929. u Zagrebu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.
- 1150. JANTOLEK, Jana** (Đuro) - rođ. 01.01.1920. u Okoli, Sv. I. Zelina. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 18 mjes. zatvora.
- 1151. JANJIĆ, Ljerka** (Tomo) - rođ. 01.01.1922. u Breznici, Zagreb. Osuđ. 1951. presudom Kot. suda Radovljica na 10 mjes.. zatvora.
- 1152. JAROŠ, Marija** (Alojz) - rođ. 01.01.1906. u Granje. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 mjes.. zatvora.
- 1153. JARVEC, Janko** (Josip) - rođ. 23.12.1902. u Koprivnici. Osuđ. 1950. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.9. na 1 god. zatvora.
- 1154. JAŠARAGIĆ, Tamira** (Rifet) - rođ. 01.01.1952. u Derventi. Osuđ. 1972. presudom Okr. suda Dobojski po KZ 109. na 6 god. zatvora.
- 1155. JAZVIĆ, Jela** (Ilija) - rođ. 24.12.1920. u Brvarici, Odžak. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.
- 1156. JEDNOBRK, Marica** (Antun) - rođ. 09.04.1922. u Piškurevcima. Osuđ. 1948. presudom O.S.Sl. Brod po ZPND čl.3. t. 14. na *3 god. zatvora.

(nastavit će se)

VELIKA OBMANA (IV)

Sa zanimanjem sam pročitao tekst Ivana Vukića pod naslovom "Velika obmana", objavljen u nekoliko nastavaka u *Političkom zatvoreniku*. Želim potvrditi da je opis dogadaja iz 1944. točan do posljednjih pojedinosti. To mogu izjaviti kao očevidac, tada pripadnik 34. ustaške bojne.

Ivan ŠIMAC, Zagreb

NEPRECIZNOSTI U TEKSTU ANTE GRADIŠKE

U tekstu "Reinkarnacija Hitlera u Iraku" (PZ, br. 134), **Ante Gradiška** uspoređuje **Georga Busha** s **Adolfom Hitlerom**. Iako i sam američku intervenciju u Iraku smatram kršenjem međunarodnog prava (dakle, agresijom), Gradiškina mi se intonacija ne čini umjesnom. No, on na nju ima pravo.

Druga je stvar s faktografskim pogreškama, na koje nema pravo, a čini se potrebnim upozoriti na dvije krupne. Gradiška tako tvrdi da je Hitler "oslobodio Austrijance njihove zakonite vlade", a da je Japan nešto kasnije "okupirao Mandžuriju i stvorio državicu Mandžukuo pod svojim protektoratom". Na "Anschluss" Austrije 1938. nije pristojno gledati tako površno, a Mandžukuo se ne može nazvati "državicom".

Zašto to tvrdim? Projekt spajanja Austrije s Njemačkom ("Anschluss") izvorno nije nikakav nacistički plan. Pokušaj "Anschlussa" uslijedio je već 1918., kad je 12. studenoga privremena narodna skupština za Njemačku Austriju proglašila zemlju sastavnim dijelom njemačke republike. Njemačka skupština u Weimar je 21. veljače 1919. odobrila taj zaključak, a 12. ožujka 1919. ratificirala ga je i austrijska ustavotvorna skupština. No, ratni pobednici, Saveznici, spriječili su provedbu te zakonite odluke. Austrija (tj. njemački dio bivše Austro-Ugarske) morala se 1919. odreći naziva Njemačka Austria (*Deutsch-Österreich*). Tijekom 1921.

onemogućeni su pokušaji da se o priključenju Austrije Njemačkoj proveđe plebiscit. On je ipak proveden u Tirolu, gdje je 145.000 glasova palo za Anschluss, a 1.850 protiv njega. Pokušaj plebiscita u Štajerskoj onemogućen je intervencijom savezničkih velesila. Toliko o **Wilsonovim** načelima i pravu naroda na samoodređenje.

Treba imati na umu da su pokušaje "Anschlussa" od 1918. provodile socijalističke vlade u Austriji. Politički razvoj do 1938. pokazuje da je većina Austrijanaca bila za to rješenje, pa rezultati plebiscita održanog 10. travnja 1938., nakon Hitlerova ulaska u Beč, ako su dijelom i namješteni, nesumnjivo u dobroj mjeri odgovaraju pravom raspoloženju naroda. Prema nacionalsocijalističkim podatcima, za "Anschlussa" je palo ukupno 99,73 posto glasova. Nema sumnje da su Austrijanci optirali za Njemačku, a ne za Auschwitz. Toliko o "oslobođenju od zakonite vlade".

Što se Mandžukuo tiče, pokrajina Mandžurija ima, prema Enciklopediji Leksikografskog zavoda, 800.600 četvornih kilometara. Docent Hrvatske ekonomsko-komercijalne visoke škole u Zagrebu, dr. Nikola Peršić, objavio je 1942. knjigu "Svijet u brojkama" (I. dio), kao sv. 4.-7. Hrvatske priradne knjižnice u nakladi časopisa "Gospodarstvo". Na str. 42. navedeni su podatci o državi Mandžukuo: površina 1.303.150 četvornih kilometara, stanovnika 35.500.000. Površina Francuska je, recimo, više nego dvostruko manja – Francuska ima 550.986 čkm. Hrvatska, pak, danas ima površinu od 56.538 četvornih kilometara. Mandžukuo, kojega gošpodin Gradiška naziva "državicom" je, dakle, bio nešto više od 23 (dvadeset tri!) puta veći od Republike Hrvatske, a imao je sedam i pol puta više stanovnika nego što ih je Hrvatska imala po popisu iz 1991. Toliko o "državici" Mandžukuo.

Pouka: s činjenicama treba oprezno postupati. U protivnom se ni interpretacije ne mogu smatrati ozbiljnima.

Ante MARIĆ, Zagreb

KAKO SE UMIRALO U JASENOVCU

Kao prognanik iz Kotor Varoša, želim posvjedočiti o onome što sam proživio u ranoj mladosti. Rođen sam 19. prosinca 1926. i već s 15 godina stupio sam u ustašku željezničku bojnu u Banja Luci, a ubrzo smo prebačeni u područje Stare Gradiške i Jasenovca, koje je bilo pod nadzorom Ustaške obrane odnosno njegina zapovjednika Maksa Luburića. Zapravo smo se iz Gradiške pridruživali Obrani samo kad bi se vršile zajedničke akcije, ili kad bi partizani zaprijetili željezničkoj pruzi.

Luburić je slovio kao vrlo strog zapovjednik, a njegov je običaj bio pred prijeku sud izvesti svakog ustašu koji je od zatočenika uzeo i najmanju sitnicu. U takvim se slučajevima sudilo brzo, a praktično jedina kazna bila je smrtna. Nije mali broj ustaša tako izgubio glavu zbog komada kruha ili slične sitnice. To je, međutim, pridonisalo održavanju moralu, pa mogu izjaviti da nikad nisam vidoj da je na tom području koji ustaša živ pao u partizansko zarobljeništvo. Borilo se do zadnjeg zrna.

Nisam pripadao logorskoj straži, pa ne mogu autentično svjedočiti o postupanju sa zatočenicima. U tako strogu režimu sigurno ni njima nije bilo lako. Ali se dobro sjećam da su nas često upozoravali na tifus i da su općenito zdravstvene i prehrambene prilike bile teške, ne samo u logoru. Mi vojnici dobivali smo 25 dekagrama "proje" i juhu od repe. Kolege iz logora su tvrdili da jedu istu hranu kakvu jedu logoraši, a bilo je više smrtnih slučajeva od tisuća i dizenterije i među logorskim osobljem. Uvjeren sam da su jasenovačke žrtve ukupno osjetno manje od onih o kojima se obično govori, a pritom treba imati na umu da među njima nisu bili samo Srbi. Bilo je tu dosta i Hrvata, Roma, Židova itd. Najbolje bi bilo pustiti da se to znanstveno istraži, a to što neki krugovi na znanstvena istraživanja o toj temi nerado gledaju, prilično je jasan putokaz o tome gdje se krije istina...

Stipo Marković, Vetovo

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)
ISSN 1331-4688

politic

ZATVORENIK

GODINA XIII. - SVIBANJ 2003. CIJENA 15 KN

BROJ 134

180. obljetnica rođenja Oca Domovine

Obilježen Dan hrvatskih političkih uznika

Pismo Zvonka Bušića

Dokumenti, sjećanja i svjedočenja

Ante Starčević (23. V. 1823. - 1896. - 23. V. 2003.)

DESETI TRAVANJ NA MARJANU

Spomendan proglašenja Nezavisne Države Hrvatske obilježen je u Splitu i ove godine. Kao i ranije, na vrhu Marjana održan je skup kojeg su organizirali preživjeli članovi nekadašnje ilegalne organizacije Hrvatskoga oslobodilačkog pokreta u domovini. Okupljeno se mnoštvo prisjetilo 10. travnja 1947., kad je tadašnja mladež na istom mjestu izvjesila hrvatsku zastavu. Dva člana skupine, **Frane Tente i Vlaho Zelinka** će kasnije svoje rodoljublje platiti glavom.

Sudionicima ove prosvjedne akcije izrečene su teške kazne s prisilnim radom u raznim kaznionicama i logorima. U toj su skupini suđeni **Frane Betini, Ivica Bavčević, Vjekoslav Matijević, Tomislav Karamn, Nikola Pensa, Frane Tente, Vlaho Zelinka, Katica Šanić, Ruža-Smilje Anić, Borica Jonić i Jelka Betica**.

Nikad ne smijemo zaboraviti teška vremena vladavine kad je velikim dijelom svijeta vladao komunizam. Hrvatska je, uz ovu strahotu, dodatno trpjela pod jarmom srpske hegemonije. Bleiburška tragedija, križni putovi i masovna iseljivanja strahovito su opustošili naš narod. Ali, žar neugasive desetotravanjske baklje pruža odgovor i mnogim izazovima modernih vremena. Slava svima koji su dali svoje živote za Hrvatsku!

Vjekoslav Matijević, Split

U SLAVONSKOM BRODU OBILJEŽEN DESETI TRAVANJ

Već tradicionalno od 1991. preživjeli hrvatski vojnici - članovi Hrvatskog domobrana i Hrvatskog društva političkih zatvorenika i ove godine upriličili su svečanu priredbu u povodu 10. travnja, dana proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, a na spomen i dužno sjećanje na sve hrvatske vojnike poginule za slobodu naše Domovine. Mi živi svjedoci i danas se sjećamo s kakvim je oduševljenjem dočekan taj povijesni dan - Dan slobode nakon teških tamnovanja, mučenja i ubijanja u Kraljevini Jugoslaviji - tamnici hrvatskog naroda. Bila je priznata od mnogih država tadašnjeg svijeta, iako nas nisu ni malo milovali tadašnja Italija, pa ni sama Njemačka, no bili smo dobro organizirana država. Vladalo je zadovoljstvo, red i rad, no bilo je i onih koji su radije slušali crvenu Moskvu i na njen mig (kada su je napale sile Osovine) zajedno sa svojom "braćom" Srbima uzeli oružje u ruke da se bore protiv hrvatske države. Koliko smo bili neželjeni, najbolje se pokazala izdaja dogovorenog "džentlemenstva" i predaja Hrvatske vojske i civila u ralje Titovih srkokomunista i hrvatskih odmetnika crvenih partizana, a danas antifašista, na Bleiburškoj poljani 15. svibnja 1945.

U takvom sjećanju i ozračju preživjeli hrvatski vojnici Nezavisne Države Hrvatske s ponosom se sjećaju svoje borbe i patnji za očuvanje svoje države, pa se i ovog 10. travnja 2003. njih sedamdesetak zajedno sa članovima HDPZ-a, sakupilo kod Spomen obilježja i grobnice hrvatskim domobranima (u grobnici su sahranjeni ostaci 22 od stotine ubijenih koncem svibnja u šumi kraj Slav. Broda-Gor. Slatinik), na koju su položeni vijenci Hrvatskog Domobrana, HDPZ-a i HSP-a, zapaljene svjeće, održane tri prikladne recitacije učenica Klasične gimnazije, molitva i blagoslov župnika-dekana, te odsvirano mirozova. Nakon toga predsjednik ogranka Mišo

Klindžić podijelio je desetorici sudionika Križnog puta medalje Višeslavov križ. Sve prisutne ugodno je iznenadio preživjeli sudionik Križnog puta Pero Hjnal koji je u svojim Vrhovinama sakupio raznog cvijeća i napravio 62 buketića koje smo takodjer položili na grob u znak na 62. obljetnicu NDH. Poslije svega smo otisli na ugodan domjenak koji nam je omogućila gradska vlast, kod koje naše dvije udruge uživaju simpatije. Bilo je veselo, pjevalo se našoj Slavoniji, graničarima, a najviše one naše Korak zvoni, kroz pusta brda i ostale koje su itekako ožarile staračka lica, okrijepila dušu i uzbudila staračka srca. Osjećalo se veliko zadovoljstvo u druženju starih ratnika koji su se u takvom ozračju osjećali puno zdravijima. Na rastanku su rekli ne zbogom, nego do viđenja 10. travnja 2004.

Odmah drugi dan 11. travnja - petak, kao i na Veliki utorak, u franjevačkoj crkvi, te u župnoj crkvi, članovi naše dvije udruge već po 10-godišnjoj tradiciji aktivno su sudjelovali u obredima križnog puta, Isusa Krista a u spomen na Križni put hrvatske vojske i civila u svibnju 1945. Preživjeli vojnici u obredu naizmjenično nose križ, a oni koji nisu bili na Križnom putu nose svijeće s grbom i trobojnicom. Uz prethodnu najavu na misama, posjet na tom našem obredu bude velik i crkve su dupkom pune. Poslije obreda je misa na kojoj u obje crkve u propovijedi svećenici veoma nadahnuto i dirljivo povežu patnje Isusa Krista i hrvatskog naroda kroz povijest, a posebno u svibnju 1945. U tom ozračju i mislima članovi naših Udruga dočekuju naš najveći vjerski blagdan, Isusovo uskrsnuće, a napose se raduju - posebno članovi HDPZ-a nailazećem druženju 30. travnja - Danu hrvatskih političkih uznika - danu naših uzora hrvatskih velikana Zrinskih i Frankopana u njihovo i našoj dragoj i napačenoj Hrvatskoj Kostajnici, za koji se spremamo doći u što većem broju. Poduzimamo sve da što više članova ode na hrvatsko hodočašće na Bleiburšku poljanu.

Nadamo se da će naše aktivnosti u radu podružnice poslužiti, da se i drugi članovi naših podružnica uključe u slične aktivnosti. Pozivamo sve članove HDPZ-a i Hrvatskog domobrana Lijepe naše da se što čvršće povežu kako bi što lakše i bolje rješavali svoje probleme, jer smo svjedoci totalne napuštenosti i zapostavljenosti od "naše drage vlade" koja svojim odnosom prema nama želi da nas što prije nestane i da nema živih svjedoka o proživljenim patnjama i mukama kroz koje su prošli naši članovi od Bleiburga i Križnog puta do 1990. Ostajmo za Hrvatsku uvijek i za dom spremni!

Ivan RUDEC

VAPAJ ZA POMOĆ

(O, Bože, spasi me,
Jahve, u pomoć mi pohitaj!
Nek se postide i smetu
Svi koji mi o glavi rade)
/David: Psalam 70/69/

Danas je Tijelovo. Sjedim u naslonjaču i na programu talijanske televizije gledam prijenos televizijske procesije iz Rima. Sve raskošno, puno cvijeća, djevojčice obučene u duge bijele lepršave haljine sa širokim vrpcama na glavi. Misli mi lete na davno djetinjstvo u rodnom kraju i na tijelovsku procesiju u mojoj župi u Sv. Petru na Mrežnici. Doduše, nije tako luksuzna kao ova u Rimu, ali momu srcu mnogo je bliža.

Kretala je iz crkve prema stotinjak metara udaljenom Križu. Putem ispletene četiri sjenice od svježeg proljetnog granja. Naprijed idu djevojčice u bjelini, za ovu priliku raspletene kose i bacaju svježe laticе poljskog cvijeća ispred baldahina koga s ponosom nose četiri vidjenija muškarca. Ispod, svećenik zaogrnut raskošnim plaštom noseći u rukama monstrancu sa svetim tijelom Kristovim. Puk kao i uvijek u ovakvim prilikama pobožan, a stihovi pjesme "Hvali Sion Spasitelja" razliježu se svježim mirisnim livadama.

No, nažalost svako Tijelovo sve tamo od davne 1942. nosi i jedno bolno sjećanje na ljude, koji ni krivi ni dužni postadoše žrtve jednoga suludog vremena.

Još mi i danas zvuče u ušima riječi: "Šćeva, šlake tu mani po šero, odi doma jist makarune!" kojima je ljutito zvala doma mlada Ciganka Slava svoga desetogodišnjeg sina Šćevu (Stjepana) na ručak. Šćeva nam je svima bio drag, rado smo se s njim šalili, pa smo ponekad znali u tome i pretjerati, a on bi se tada zapjario i ljutito odgovorio:

- "Čimange nak kando bul", pokazujući rukom na jedno mjesto. (Prijevod nije u skladu s pristojnim ponašanjem).

Svega stotinjak metara od župne crkve preko željezničkog prijelaza, nedaleko raskršća kod Križa, smjestilo se maleno cigansko naselje s desetak kućica grubo istesanih dasaka i pletera. Kolibice malene, samo s jednom prostorijicom u koju bi se smjestila čitava obitelj, koja nije bila malobrojna. Djece na pretek, uvjeti boravka ispod svakog ljudskog dostoja-

Piše:

Josip POLJAK

stva. Za lijepog vremena svatko bivanje pred svojom "kućom" na improviziranom ognjištu kuhao i ujednom časkao sa svojim susjedom uz smijeh i ciku mnogobrojne dječice.

Nama djeci iz susjednih sela bili su dragi i rado smo se s njima družili, ali nevidljivi zid koji nas je dijelio, to je sputavao. Oni bi nam činili društvo u igri dok smo kraj njihovog naselja napasali stoku, jer svoje, kao i drugih materijalnih dobara nisu posjedovali. Kod kuće i medjusobno su govorili ciganski, a mi bismo se trudili da naučimo čim više riječi, što je nekima čak dobro i uspijevalo.

Na javnim mjestima starosjedioci su ih izbjegavali, a ni oni nisu bili nametljivi. Redovito su pohadjali

HRVATSKA KOSTAJNICA 2003.

*Povesna vrata Zrinski - Frankopana
na obale reke Une.*

*Krvave rane četnički garda
domovinskog boja, povest rane kuje!*

*Stojimo na zboru društva robijaša
kraj ruševin Zrinskoga grada.
Porušena Kostajnica vidike dava
granica Bosne prek mosta, mlada!*

*Previše sozi, križev, grobov
v lucke Golgotе žmeke so boli.
Previše bogcov, živi robov
trideseti travanj - zeleni doli!*

*Titovi robijaši leta svoja broje
lasi so sedi, grbava pleča.
Išćemo pošteno naplate svoje
nuz zdeno Uno priznata međa!*

*I nas so, ne krive, zapirali v rešte
kak Frankopane, sekli nam glave.
I nam so komunisti sudili letе
krali, ništili naše imanje!*

*Kostajnička cirkva pod bregom stoji
kak mlađenka mlada u nebo joči diže.
Na oltaru Ana sveto pripoveda
kak je bilo negda - greje lucke briše!*

Slavko Čamba

službu Božju nedjeljom i praznikom, ali su stajali odijeljeno kraj ulaznih vrata. Žene su se odijevale kao i ostale seljanke, s jednom razlikom što su voljele žarko crvenu boju. I kad bi koja domaća žena i djevojka obukla crvenu bluzu nerijetko se čula upadica: "Koga si se vraga obukla kao ciganka!" Seoski župnik ih je češće posjećivao i nastojao im dati kakvu-takvu vjersku poduku, ali osim redovitog krštenja novorodjenčadi, ništa se dalje nije pomaklo. Brak su sklapali vrlo mladi, izmedju trinaeste i šesnaeste godine, gotovo djeca. I kad bi postali punoljetni, župnik bi ih sakupio, dao najosnovniju vjersku poduku i podijelio sakramenat ženidbe.

U školu su upisivani kao i ostala djeca. No i tu bi došlo do punog izražaja diskriminacija. Učitelj bi ih jednog do drugog gusto poslagao u zadnju klupu, strogo pazeći da što manje dolaze u kontakt s ostalom djecom. Tako su iz zadnje klupe virile preplaštene crnomajaste glavice malih cigančića. Na odmoru bi u grupici iz prikrajka promatrati igru svojih vršnjaka koja njima nije bila dostupna. Jasno u takvoj situaciji malo-pomalo prestali bi dolaziti u školu; za nekoliko tjedana njihovo školovanje bi nažalost završilo.

Živjeli su uglavnom od milostinje što su im je davali domaći ljudi, ali nisu bili nimalo nametljivi. Ciganka bi s torbom na ledjima ušla u kuću, stala kraj vrata ukoliko je domaćica ne bi ponudila da sjedne, zapitala za zdravlje, povela razgovor o obitelji i drugim kućnim poslovima i nikada ne bi ništa molila. Zadržala bi se dok joj domaćica nije štogod podarila, a onda bi pristojno zahvalila i pozdravivši napustila kuću. U tu kuću, kao i ostale ciganke, ne bi neko vrijeme dolazila. Imao sam dojam da je svaka imala svoje područje i vrijeme prošnje. Muškarci nikad nisu išli u prošnju. Ukoliko ih je netko zamolio za pomoć pri nekom poslu, rado bi to uradili. Inače su radili najteže i najprljavije poslove koje nitko od domaćih nije htio raditi. Povremeno su radili i u dugoreškoj tekstilnoj tvornici, ali ni tu se nisu dugo zadržali. Prvi su postali "višak" radne snage. Lijeni nisu bili, iako je javno mnjenje o njima imalo sasvim drugu sliku. Sjećam se jednog starijeg cigana Imbre, koji je sa svojom ženom po najvećoj žegi tucao kamen i za neznatnu svotu ga prodavao općini ili nekom drugom naručitelju. Cjenakao se nije nikada, pa su to neki znali i zlorabiti. Voljeli su glazbu i pjesmu, ali nisu nikada pjevali na ciganskom jeziku, već su njegovali domaću pjesmu na domaćim instrumentima, uglavnom violinu.

U lipnju 1942. godine na dan Tijelova došlo je naredjenje da se do noći spreme, jer će poći u Slavoniju, dobiti imanje, živjeti i raditi na vlastitoj zem-

lji. Veselju nije bilo kraja. Svu svoju sirotinju dali su za par litara vina, plakali i pjevali, jer im je bilo žao napustiti svoje ognjište, ma kakvo bilo, a teško im je bilo napustiti i susjede s kojima su godinama živjeli i od kojih su živjeli.

I nama ih je bilo žao, kasnije su nam nedostajali. Prolazeći kraj "Ciganjišća" s tugom smo se sjećali njih i dana koje smo s njima provodili.

Danas su tu na njihovim temeljima uz asfaltnu cestu koja povezuje Staru cestu s prometnicom Duga Resa - Ogulin nikle nove zidanice s novim stanovnicima, koji svoje predšasnike vjerojatno nisu ni poznavali, za koje možda nisu nikada ni čuli. Nije mi jasno zašto su tu novu ulicu službeno nazvali Donje Šeketino Brdo. Iz pjeteta prema nevinim žrtvama, miroljubivim, poštenim i ideološko neopredijeljenim, trebalo bi za tu ulicu naći neko prikladno ime. Pa ne bi trebalo misliti da li je to Donje ili Gornje Šeketino brdo. I danas nakon više od pola stoljeća, kad sam kao dječak nosio križ na sprovodu jednom malom cigančiću steže mi se srce kad se sjetim naricanja mlade Ciganke nad otvorenim ljesom svoga prvijenca: "Mine, daje, suku rina, kando umu ratane suje!" Uostalom, pred Bogom smo svi jednaki ili kako kaže hrvatski pjesnik A. B. ŠIMIĆ "... U smrti se svi izjednačujemo!"

Santificetur nomen tuum et fiat
voluntas tua, Domine! □

Nakon kiše

1946.

(Od Nove Vesi do kolodvora)

*Svjetlost se nebom prosula
ko duga crvena traka.
Srebri se gdjekoja mlaka.
Zvonki otkucaj sata.
Žuti odsjaj iz kata.
Trg je prazan. Bez bana.
Kreštanje crnih ptica.
Ispačena blijeda lica.
s teretom svojih osuda.
Po dvoje vezani lancima.
Bez riječi se vuku gradom.
Ipak-ispunjeni nadom.*

Višnja Sever

Devedeset těškâ

*kad su se
neke*

*crne rijeke
slike u Hrvatsku*

*kad su
Dunavom
zaplovili
mrki štakori*

*kad su se
šarulje
prenule*

*oda sna
samo su
modra Nebesa
slutila beskraj
slobode*

Mario Bilić

SJEĆANJA I SVJEDOČENJA

VOJNI SUD U ZAGREBU
I.K.br. 199/72.
Dana 4. IX 1972.

U T E M E R A V O D A I

Vojni sud u Zagrebu, u veću sastavljenom od sudsije pukovnika pravne službe Fumić Mr. Ivana, kao predsednika veća, te sudsija: porotnika poručnika Gregec ing. Vinka i zastavnika Jovović Zdravka, kao članova veća, uz sudjelovanje Vojvodić Nevenke, kao zapisnicara, u krivičnom predmetu protiv PEJIĆ RADOMIRA, vojnog ka zbog krivičnog dela iz čl. 118. st. 1. EZ, optuženog optužničem Vojnog tužioca pri VP 7250 Zagreb I VP br. 160/72. od 11. IV 1972., održao je dana 4. septembra 1972. glavni javni pretres u prisutstvu optuženog i njegovih branilaca: poručnika pravne službe Veselićić Milana i advokata Gnjidić Ernesta, te zastupnika optužbe pukovnika pravne službe Alinčić Milana, pa je istog dana doneo i u prisustvu stranaka objavio sledeću

P R E V J U : U

Opt. PEJIĆ RADOMIR, vojnik VP 2480/5 Ljubljana, sin Mile i Dušan K. r. Kolar, rođen 29.IV 1952. u Čapljini, sa boravištem u Pri

i/ govoreci o odvajaju Hrvatske iz SFRJ rekao, ukoliko bi došlo do prevrata u Jugoslaviji i do odvajanja Hrvatske, da bi bilo to tje da se sruše niko ne dođe, ni hrvatske emigracije, a ako bi i došli, da ne bi klapili i palili,

dakle, govorom zlonamerno i neistinito prikazivao društveno političke prilike u zemlji,

- 3 -

čime je učinio krivično delo neprijateljske propagande iz čl. 118. st. 1. EZ,

pa ga sud, na osnovu čl. 118. stav 1. EZ i člana 28. TZ

O S U D J U J E

na KAZNU STROGOG ZATVORA u trajanju od 2/dve / godine.

Na osnova čl. 45. st. 1. EZ u izrečenu kaznu uračunava mu se vreme provedeno u pritvoru od 21. II 1972. pa dalje.

Na osnovu čl. 91. st. 4. ZKP oslobođaja se od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka u iznosu od 3.395,20 dinara.

Zapisničar:
Vojvodić Nevenka

Predsednik veća:
pukovnik pravne službe
Fumić Mr. Ivan

TRIDESET GODINA OD "HRVATSKOGA SKANDALA" U AUSTRALIJI

Australski tjednik "Hrvatski vjesnik" u nekoliko je nastavaka prenio tekst **Denisa Strangmana** o tzv. "hrvatskom skandalu" odnosno o načinu na koji je u Australiji početkom sedamdesetih godina tretirano hrvatsko pitanje. Tekst otkriva i modalitete protuhrvatske suradnje jugoslavenske i stranih obavještajnih službi. Kako u

Hrvatskoj nije bilo lustracije, ali je – nasuprot tomu – bilo pljačke, uništanja i krivotvorena arhivske dokumentacije, te likvidiranja svjedoka i aktera nekih važnih događaja, to je djeplatnost jugoslavenske obavještajne službe protiv Hrvata, napose hrvatskih iseljenika, još uvijek uglavnom nepoznata ili se svjesno zamagljuje

(najčešće uz bučne rodoljubne parole!). Radi toga prenosimo jedan dio tog podlistka, uz manje redaktorske zahvate.

Redoviti čitatelji "Političkog zatvorenika" će se sjetiti da smo na sličan način postupili prije nekoliko godina, u pogledu članaka o suradnju jugoslavenske i njemačke obavještajne službe, koja je života stajala većeg broja hrvatskih rodoljuba. Zanimljivo je da prenošenje tih članaka nije imalo potrebnog odjeka ni tamo gdje ga je moglo i trebalo imati. Bit će da je to (naime, šutnja) u stanovitoj uzročno-posljedičnoj vezi s nekim i nečijim dugovima. No, neka prenošenje ovog teksta bude poticaj za sustavno prevodenje i objavljivanje strane literature o progona Hrvata, a onda i poticaj za istraživanje arhivskoga gradiva u inozemstvu, gdje je ono u manjoj mjeri već dostupno. (Ur.)

Broj 70, siječanj 1998.

ZATVORENIK

Dokumenti

SURADNJA NJEMAČKIH SOCIJALDEMOKRATA S TITOVOM OBAVJEŠTAJNOM SLUŽBOM

Jedan naš povremeni suradnik, upozorio nas je na tekst "Bonn paktiert mit Titos Geheimdienst" (Bonn paktira s Titovom tajnom službom), objavljen u br. 11-12/1970 (prosinac 1970.), u časopisu "Deutschland-Magazin", koji objavljuje Deutschland-Stiftung e. V. Budući da je tekstu priložen preslik "okružnog uputstva" jugoslavenskoga ministarstva vanjskih poslova, s prijevodom na njemački, držimo da je korisno objaviti faksimil tog napukta s prijevodom, kao i prijevod članka objavljenog u spomenutom časopisu. (Prev. T. J.) I onima, koji nisu pripadali hrvatskoj emigraciji, dobro je poznato da uvođstvo hrvatskih emigranata uglavnom ne bi bila moguća bez prešutne ili čak izravne pomoći stranih država. Ipak, dobro je podsjetiti se tog vremena, kao i činjenice da su posebno socijaldemokratske vlade u zapadnoeuropskim državama gledale kroz prste Titovim ubojicama. Članak objavljujemo u cijelosti.

Kako je bilo u ona vremena, kad su se Willy Brandt i drugi njemački emigranti odtisnuli u inozemstvo, bježeći pred Hitlerovom diktaturom? Nacionalosocijalistička vlada je znala postići sporazume sa Švedskom, ali i sa Švicarskom ili Španjolskom, kako bi sprječila podrivačku djelatnost emigranata protiv Trećega Reicha. Jednom od žrtava te suradnje između Gestapoa i Švedske Državne policije, postao je, kao što je poznato, Herbert Wehner, kojega su Švedani ubili zbog njegove agentske djelatnosti u korist Sovjetskoga Saveza, te ga poslali u zatvor. Staljinova je, pak, tajna služba, Gestapou izručila mnoge komunističke emigrante.

Ponavlja li se sada ta igra, samo s drugaćim predznakom? Oduzima li se emigrantima iz komunističkih zemalja pravo azila, koje im pripada na temelju ustava, a koje je do vremena kancelara Brandta spadalo u občeprihvaćene vrijednosti naše demokratske i pravne države?

Spada li likvidiranje emigranata kod nas, u suradnji s Titovom državnom sigurnostnom službom, u našu iztočnu politiku i u sporu zume između Brandta i Brežnjeva, između Wehnera i Komunističke partije Jugoslavije (u odnosu na

koju Wehner hoće, kao što je poznato, "ukloniti predrazsude")?

Godinama već komunistički agenti čine u Saveznoj Republici Njemačkoj zločine protu hrvatskim borcima za slobodu. Sovjetska se tajna služba otrovnim plinovima oslobađa antikomunističkih emigranata u Saveznoj Republici. Prema volji saveznoga ministra pravosuđa, ti se zločini, u navodnome interesu Savezne Republike Njemačke, više ne gone, te očito moramo živjeti s ubojicama. Slučaj Schelepin (Želepin, sovjetski obavještajac, kasnije šef sindikata, organizator umorstva ukrajinskih političkih emigranata u SRN) pokazateljem je toga.

Sada, međutim, razpolazemo dokumentom, koji jasno pokazuje, da su naša vlastita Savezna vlada, vodeća vladajuća stranka, kao i sindikati, sklopili pogodbe s Titovom državnom sigurnostnom službom i njezinim ubojicama, u svrhu zajedničke borbe radi uništenja hrvatskih boraca za slobodu.

Je li suradnja s bezskrupuloznim tajnim službama komunističkih nasiličkih diktatura doista veleizdaja ili nije? Pitamo saveznoga državnog odvjetnika, pitamo pokrajinske

ministre pravosuđa, pitamo saveznog ministra pravosuđa, te Savezni parlament, koje će zaključke izvući iz ovoga? Pitamo, jesu li građani i gosti naše zemlje, ako pružaju odpor komunistima, sada, uz suradnju Savezne vlade, Socijaldemokratske stranke i sindikata postali divljač za odstrijeljivoj ubojicama komunističke tajne službe?

Kad je svojedobno južnokorejska vlada otela korejske komuniste iz SR Njemačke, podigla se velika galama. Njemačka se publicistika pjenila zbog te "nečuvene povrede suverenitetu SR Njemačke od strane jedne države". Tadašnja Savezna vlada i Ministarstvo vanjskih poslova razispalili su se prosvjedima i trudom da se popravi taj skandal.

U čemu se, međutim, sastoji razlika između pogodbe o suradnji s komunističkim tajnim službama i vladama, u svrhu progona demokratskih žrtava i boraca za slobodu, od opisane djelatnosti Republike Koreje na njemačkom tlu? Zar antikomunisti više ne uživaju istu zaštitu kao i komunisti? Što sindikati podrazumijevaju pod "čišćenjem terena" u Zapadnom Berlinu? Zar Saveznoj vladi nije jasno, što se krije pod "tehničkim koracima" jugoslavenske državne

Kako je izmišljeno 850 hrvatskih terorista?

Negdašnji australski marinac i novinar, pokojni **Les Shaw**, najpoznatiji je po svojoj knjizi "Trial By Slander" u kojoj se raščlanjuju uzroci i posljedice protuhrvatske promidžbe u Australiji, ali je 1974. priredio i objavio i knjigu "Konture laburističkog režima" ("The Shape of the Labor Regime"), u kojoj je tiskano 10 odabranih tekstova australских političara, politologa i novinara o kratkom, ali burnom razdoblju **Whitlamove** vlasti. Jedan od tekstova nosi naslov "ASIO-va hrvatska afera iz 1973." ("The ASIO-Croatian Affair of 1973"), a napisao ga je Denis Strangman. "Hrvatski vjesnik" objavit će ga u nekoliko nastavaka, jer je riječ o najcjelovitijoj analizi protuhrvatske urote u Australiji, čije se posljedice osjećaju do danas.

"Ja, **Ana Krišto**, iz 54 Princes Street, Bexley, u državi New South Wales, ozbiljno i iskreno izjavljujem:

1. Ja sam australска državljanica, stara četrdeset dvije godine. Rođena sam u Hrvatskoj, u Australiju sam doputovala 1960., ovde sam se udala 1964., a državljanstvo stekla 1966.

Prešućene teme: Politički zatvorenik je još 1998. pisao o suradnji jugoslavenske i stranih obavještajnih službi

2. U Australiju sam došla jer potječem iz obitelji koju je Titov režim progonio otkako je došao na vlast.

3. Ni moj muž ni ja nismo članovi nikakvih političkih organizacija. Nikad se nisam bavila politikom niti sam sudjelovala na demonstracijama. Moj je suprug do 1969. bio član H(rvatske) M(ladeži). Oboje smo povremeno posjećivali klub "Tomislav" u Cabramatti. Oboje smo učlanjeni u NK "Croatia".

4. Jedan od moje braće bio je **Josip Senić**. On je danas mrtav. Posljednji sam ga put vidjela 1969. U ožujku 1972. policajci Novoga Južnog Wallesa (NSW) došli su u moju kuću i pitali me želim li da mi se izruči tijelo mog brata, kazali su da je ubijen u Njemačkoj. Od svoje sam sestre iz Švedske već čula da na tijelu nedostaje glava. Kazala sam policiji da tijelo ostave u Europi. Moj sestra iz Švedske nakon toga je obavila pripreme za ukop. Njemački je sud priopćio tko je odgovoran za smrt mog brata, nanesenu puščanom vatrom u ranim jutarnjim satima 8. ožujka 1972. Moj je brat cijelog života bio **Titov** protivnik, pa pretpostavljam da ga je smrt stigla od ruku agenata Titove UDB-e.

5. U sedam sati ujutro, u nedjelju 1. travnja 1973., nazvao me jedan od podstanara u kući koju moj suprug i ja posjedujemo u Chippendaleu. Kazao je da su ih u tri sata ujutro pet vozila punih policajaca probudili s pitanjem gdje se nalazimo moj suprug i ja. (On je posjedovao samo moj broj telefona, ali ne i adresu.) Oko osam sati, tri vozila puna policajaca stigla su pred našu kuću u Bexleyu. Govoreći engleski, kazali su kako žele izvršiti pretragu zbog dokumenata i zadržati sve sto nađu. Mog supruga, rođaka i mene držali su u blagavaonici cijelo vrijeme dok su se tamo nalazili, osim pri odlasku u zahod i dok sam se oblačila. Kad su stigli, još sam bila u spavačici, i nije mi dopušteno da se obučem još pola sata. U zahod me pratio policajac koji je čekao pred vratima. Pratili su i mog muža, a vrata od zahoda su ostajala otvorena. Otišli su otprilike oko 13 sati, a poveli su i mog supruga, mene, mog rođaka starog 22 godine i mojih dvoje dece u dobi od osam i četiri godine do postaje pokraj Central Railwaya. Ponijeli su gotovo svaku knjigu

i papir koji su pronašli u kući, uključujući telefonski imenik, poslovnu dokumentaciju mog supruga, potvrde o povratu poreza, njegovu građevinsku iskaznicu i dva pisma koja su pronašli na tavanu. U jednom od tih pisama jedan član moje obitelji upozorava nas da u posjet Sydneu iz Jugoslavije stižu članovi Matice (iseljenika) koji su vjerojatno članovi UDB-e, Titove tajne policije. Po prilici u listopadu 1971. četvorica takvih muškaraca posjetila su Sydney i rasptivila se o mom bratu.

6. Ostali smo u policijskoj postaji ot-

Josip Senić

prilike do 16 sati. Ponudili su nam kavu, ali ne i hranu. Mojoj su deči dali kekse.

7. Ni protiv mog supruga, a ni protiv mene nije podignuta optužnica. Međutim, policija je zadržala sve dokumente".

Tako je glasio doslovan sadržaj iskaza Ane Krišto, sestre Josipa Senića, u Izjavi pod zakletvom (Statutory Declaration), potpisanoj u Sydneu 8. travnja 1973., pred bilježnicom (Justice of Peace) **Mary Gray**... Prije točno 30 godina, 1. travnja 1973. započela je strahovita kampanja progona Hrvata u Australiji, pretraživanja njihovih kuća, prisluškivanja, privođenja, policijskih zlostavljanja te medijskih i političkih napada.

Bilo je to neposredno nakon što je državni odvjetnik (Attorney General)

Lionel Murphy u saveznom Senatu u Canberri objelodanio dokumente tajne policije ASIO o, kako je to tada nazvao, "hrvatskom terorizmu", a u povodu službenoga državnog posjeta predsjednika jugoslavenske vlade **Džemala Bijedića** tek izabranoj vladni laburista **Gougha Whitlama**, uz izmišljeni izgovor o navodnim "namjerama hrvatskih ekstremista da likvidiraju Bijedića".

Skandal koji je vođa laburističkoga Kluba zastupnika u saveznom parlamentu i tadašnji državni odvjetnik Lionel Murphy tada stvorio, dovest će uskoro i do pada Whitlamove vlade što, međutim, ne će Hrvatima pomoći da se istodobno u Australiji oslobođe stigme na svom imenu.

O nekim okolnostima u kojima se to zbivalo, "Hrvatski vjesnik" pisao je u brojevima 958. od 14. ožujka 2003. i 959. od 21. ožujka 2003., nakon čega se uredništvu javilo nekoliko desetaka Hrvata kojima gorke uspomene na te dane nisu izbliglijele, a negdašnja predsjednica Hrvatskoga odbora za ljudska prava (Croatian Civil Rights Committee) u Sydneu **Ljerka Bratković** ljubazno nam je ustupila i dio dokumentacije Odbora koju je sa suprugom **Karlom** čuvala puna tri desetljeća.

Hrvati su, naime, nakon policijskih pretresa i nevolja s kojima su se suočili, u svim australskim državama ustanovili ogranke Odbora za ljudska prava, a za svog su glasnogovornika odabrali negdašnjega australskoga marinca, novinara irskog podrijetla Leslieja Leonarda Shawa. Les Shaw ce najpoznatiji postati po svojoj knjizi "Trial By Slander" u kojoj se raščlanjuju uzroci i posljedice protuhrvatske promidžbe u Australiji (posebno lik komunističkog agenta i lažnoga britanskog mornaričkog kapetana **Marjana Jurjevića**), no Shaw je 1974. priredio i objavio i knjigu "Konture laburističkoga rezima" ("The Shape of the Labor Regime"). Riječ je o knjizi u kojoj je tiskano 10 odabralih tekstova australskih političara, politologa i novinara o kratkom, ali burnom razdoblju Whitlamove vlasti.

(nastavit će se)

IMA LI PREŽIVJELIH IZ LOGORA DARUVAR?

(Svjedočenje Mirka Mužeka iz Križovljana)

Tragedija Hrvata u Drugome svjetskom ratu i poraću još nije odgovarajuće istražena i vrjednovana. Osim stradanja i ponižavanja u ratnom razdoblju, mnogi su stanovnici stradali u poratnim ubojstvima i masovnim likvidacijama koje provodio aparat nove države. Prilog rasvjetljavanju hrvatske nacionalne povijesti je i ovo svjedočenje.

Prema analizama i procjenama nekih zapadnih povjesničara u prošlome, dvadesetom stoljeću, od posljedica totalitarnih sistema, komunizma i fašizma (nacizma) stradalo je preko 120 milijuna ljudi. Ubijalo se i u ratu i u «miru, a rat i ratne nevolje nisu poštovani ni naše krajeve. Mnogi su poginuli u Drugome svjetskom ratu, a mnogi su stradali za vrijeme «oslobodenja», u poratnim likvidacijama i čistkama. Najžešće likvidacije i masovna ubojstva vršena su na području zapadnih republika bivše države, a brojem nedužnih žrtava po jedinici površine prednjači Republika Slovenija. Prema procjenama, «Društva za ureditev zamolčanih grobova iz Ljubljane», u toj je državi, bez suda i prava na obranu, likvidirano, ubijeno i u razne jame, rudnike i vrtače pobacano 260 tisuća žrtava stradalih u posljednjim danima rata i razdoblju poslijeratnog učvršćivanja vlasti. Razni autori su na području Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije evidentirali preko tisuću grobišta neznanih žrtava ratnog i poratnog razdoblja Drugog svjetskog rata. Jedan od sudionika rata, Bleiburga, «križnog puta» i logora Daruvare bio je i **Mirko Mužek** (1925.), sin Mirka i Marije rođene Jambreković, iz Križovljana, u pograničnom sjeverozapadnom dijelu Varaždinske županije.

Obuka i ratovanje u «Hrvatskoj legiji»

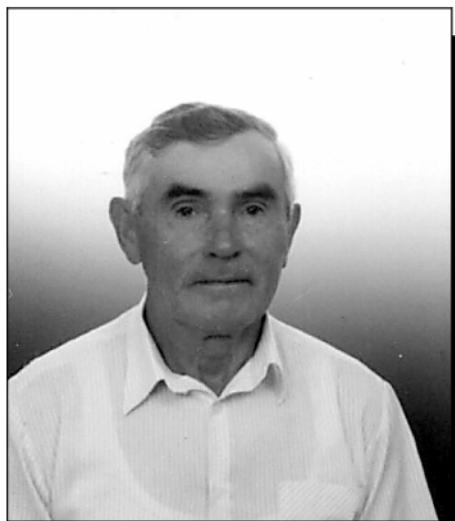
Mirko pripovijeda: "U rat sam pozvan pred 60 godina, točnije 13. ožujka 1943., kad sam dobio poziv u Hrvatsko domobranstvo. Prvo smo bili pozvani u Varaždin, a nakon toga upućeni u Zagreb, gdje smo nakon obavljenoga liječničkog pregleda u Zagrebačkom

Piše:

Franjo TALAN

zboru upućeni na uvježbavanje na Savu, kao domobrani. U rujnu mjesecu na vježbalište je došao teklič, pa smo se svi morali vratiti u Zagrebački zbor, na Selsku cestu. Tu smo ponovno pristupili liječničkom pregledu te smo svi koji smo zadovoljili pregled upućeni na daljnju vojničku izobrazbu u Zwetlin (Cetin), na današnjoj češko-austrijskoj granici.

U to doba na izobrazbi su bili još **Stanko Butija** iz Babinca (sin Jakoba i Ane rođene Kralj, rođen 15. rujna 1925. kao pripadnik njemačke vojske, Hrvatske legije, poginuo u ožujku mjeseca 1945. od savezničke vojske), **Josip Križanić** iz Falinić Brega (sin Matije i Marije rođene Hutinski, rođen

Mirko Mužek, preživio Bleiburg, "križni put", bolesnički logor Daruvare...

u Falinić Bregu 8. ožujka 1925., pripadnik hrvatske vojske, domobran, poginuo 18. veljače 1945. kod Senja) i ostali. Postali smo vojnici Hrvatske legije koja je ratovala u sklopu njemačke vojske. Dobili smo njemačke odore, oružje, a za razliku od Zagreba sve zapovijedi su izdavane na njemačkom jeziku. Zapovjednici, viši časnici, bili su nam također Nijemci, a i dočasnici su se kao zapovjednim jezikom služili njemačkim. Nakon izobrazbe vojska je

upućena na teren, te smo se 6. siječnja 1944. godini našli na željezničkoj stanci u Zwetlinu kod Kafolca, ukrcani smo na vlak te smo vojnim transportom preko Zagreba stigli u Dugu Resu. Nakon iskrčavanja slijedile su borbe oko Generalskog Stola i dalje prema Jadranu. Tako su vojnici došli i do Crikvenice, stanovali smo u privatnim kućama, a najviše se obitavalo po Velebitu i ostalim planinama Like. Sa mnom na ratištu bili su još **Mijo Golubić** iz Radovca koji je poginuo kod Vratnika, **Mirko Majhen** iz Gornjeg Vratna, koji je poginuo u Lici 1944., te **Stjepan Mumlek** iz Radovca koji danas živi u Gornjem Vratnu.

Ranjavanje i put do Bleiburga

Ranjen sam na Josipovo, 19. ožujka 1945. na planini kod sela Bunić nedaleko Udbine, za vrijeme borbe protiv partizana. Otpremljen sam u bolnicu u Bihać, gdje sam bio operiran (nadlaktica lijeve ruke), a nakon operacije otpremljen sam u Vojnu bolnicu u Zagreb na Šalatu, gdje je bila Njemačka vojna bolница. Služio sam kao hrvatski domobran u hrvatskoj legiji, Plava divizija, VP 12192 C. U Zagrebu sam bio do pred kraj rata. Kad su partizani već bili nadomak Zagrebu, otpušteni su svi koji su se mogli kretati. Teži i nepokretni ranjenici su ostali. Iz Zagreba smo krenuli prema Zaboku, s nakanom da odemo kući. Međutim, neki su nam rekli da su već kod Novog Marofa Rusi, te sam se tako i ja uputio prema Austriji. Bio sam u gipsu i u Zaboku sam se uspio ukrcati u njemački transport koji se povlačio prema Njemačkoj. Vlak je bio teretni, a u Krapini me Hrvatski crveni križ prihvatio i ukrcao na kamion. Zajedno smo putovali preko Celja prema Austriji. Do Bleiburga smo se probijali. Sjećam se da su se oko Celja odvijali veći okršaji, koje je naše osiguranje uspješno odbilo. U konvoju se nalazilo desetak kamiona s ranjenicima, s nama su se povlačili i civili, žene i djeca, cijele obitelji. Civili su uglavnom putovali svojim prijevozom, odnosno kolima na kojima su vozili svu svoju imovinu.

Prije samog Bleiburga na nekoliko mjestu napali su nas Bugari. Napad su ustaške jedinice uspješno odbile, te smo na bleiburško polje došli predvečer, (mislim da je bio 14. svibanj). Drugi je dan vojska odložila oružje, te su razoružani vojnici zajedno sa civilima predani u ruke partizana.

*Stoje slijeva: Mirko Mu'ek iz Kri'ovljana, Mijo Golubić iz Radovca, mirko Majhen iz Gornjeg Vratna. Sjedi Stjepan Mumlek iz Radovca
(fotografija je snimljena 20. lipnja 1944. u Crikvenici)*

Nakon izručenja krenuli smo natrag prema državi iz koje smo bježali. U početku su «zarobljenici» slobodno išli cestom, no kasnije su formirane kolone, a nakon prolaska Dravograda na mjestima gdje je cesta vodila bliže Dravi, partizani su zaustavili kolonu te su poubijali skupinu ljudi. Mrtva tijela pobacali su u rijeku a ostatak prekinute kolone morao je trkom dostići začelje prethodne kolone. Takvi dočeci priređivani su na više mjesta. Moja kolona došla je do Maribora bez odmora te je zadržana u vojarni u Kadetnici, na Sdudencima, tu je bilo noćenje. Tu se vršila selekcija: ustaše, na jednu stranu, Nijemci na drugu, a domobrani na treću. Na Kadetnici je bila samo vojska dok su civili upućeni negdje drugdje. Nakon «klasiranja» domobrani su dobili nekakvo jelo.

Povratak u Hrvatsku i logor Daruvar

Idući dan svi mi koji smo se našli u domobranskoj skupini ukrcani smo na vlak, u teretne vagone, i upućeni u logor u zagrebačko naselje Prečko. Gdje su završili ostali logoraši (Nijemci i ustaše), ne znam. U logoru smo se kratko zadržali te smo kasnije, pješke, upućeni prema Podravini. Sjećam se Podravske Slatine gdje su nas zaustavili kraj jedne pruge, na sajmištu. Tu smo prenoćili, a ujutro su nas partizani iz pratnje pitali: 'Tko je bolestan ili ranjen neka se javi'. Kako više nisam mogao izdržati bol u ranjenoj ruci, ramenu, javio sam se. Svi koji su bili zdravi, odnosno koji se nisu prijavili da su bolesni i ranjeni, opet su svrstani u kolonu i nastavili su svoj «križni put» pješke popodne istoga dana. Ne znam u kojem su smjeru otišli.

Zarobljenici koji su ostali, navečer su utovareni u vagone i odvezeni u Daruvar. Procjenjujem da je te večeri vlastkom prema Daruvaru otišlo oko tisuću bolesnika i ranjenika. U Daruvar smo stigli iste noći. Smjestili su nas na livadu. Neki su rekli da je to pomoćni aerodrom. Na livadi, pod vedrim nebom ostali smo 8 do 10 dana, a hranu smo dobivali jedanput na dan u "porcije", koje smo prali na obližnjem po-

toku gdje smo se opskrbljivali i vodom za piće. Voda iz potoka koristila se i za održavanje minimuma osobne higijene, za umivanje. Iako voda iz potoka koji je tekao iz kožare baš i nije bila za piće, druge nismo imali te smo se njome služili. Logor nije bio ograđen, ali je bila postavljena straža koja nas je pazila. Kako hrane nije bilo, skinuo sam košulju i u nju zamotao kamen, pa sve skupa bacio među žene koje su došle tražiti svoje najmilije. Nakon nekog vremena vratila mi se košulja, samo je u njoj sad umjesto kamena bio komad kruha.

U sklopu logora bio je i poljski zahod, no kako je logoraša bilo strašno puno, nije se moglo doći na red, pa se nužda vršila na otvorenu, iza obližnjeg grmlja u šipražju. Uskoro se među logorašima pojavila dezinterija i tifus. Rijetko koji logoraš, bolesnik, nije pomislio na najgore. Smatrao sam da su mi tu posljednji dani. Zamišljao sam rodno selo. Bojao sam se da više ne ću vidjeti rodni dom. U snu sam slušao zvono župne crkve Uzvišenja sv. Križa. Sanjao sam kako odlazimo na proštenje u Mariju Bistrlicu i u susjednu župu sv. Barbare. Čeznuo sam za rodnim krajem, za brežuljcima i vinogradima. Oprاشtao sam se od roditelja i znanaca, osjećao sam se sam i narušen. Bez ikoga svog. Pitao sam

*Crkva Sv. Fabijana i Sebastijana u Vara'dinu, kod koje su bolesni i ranjeni vojnici često provodili popodnevni odmor.
(Iza nje: vojarna u Optujskoj ulici – danas ograda)*

se, hoće li tko znati za moj grob. Hoće li mi tko zapaliti svijeću? Bolesnici su se u logoru kretali i četveronoške, oslonjeni na štakе, kako je tko mogao. Iscrpljeni i bolesni, mnogi su umrli, uglavnom od tifusa, a gdje su pokopani, nitko ne zna.

U blizini logora bio je grad, pa se nova vlast valjda pobjojala da se zaraza ne proširi na naselje te je logor uskoro ispružen. Ujutro je naređeno postrojavanje te su se svi preživjeli logoraši postrojili i kolona je pod budnim okom stražara krenula iz logora. Logoraši su jedni druge pomagali i međusobno se pridržavali. Bilo je dosta ranjenika i bolesnika iscrpljenih od gladi i prethodnog pješačenja. Iz logora je prema cesti Slavonska Požega – Bjelovar vodio poljski put kojim smo krenuli prema glavnoj prometnici, koja je također bila puna prašine, nije bilo asfalta, bio je makadam. Ubrzo nakon izlaska na cestu prema Slavonskoj Požegi naša kolona naišla je na logoraše koji su iz smjera Požege išli prema Bjelovaru.

Ta kolona je stala kako bi nas propustila. U toj koloni primijetio sam svoje domaće dečke, iz župe Križovljani, Stjepana Posavca, Antuna i Stjepana Daljavca, te Miju i Franju Mumleku iz Radovca. Iz sela Babinec u koloni je bio Slavko Vočanec, iz Gornjeg Vratna Stjepan Mihin i imenjak mu Kukec. Prikupio sam snagu i pretrčao iz «svoje» kolone među svoje sumještane. Stražari su to primijetili te su za mnom napravili potragu. No, kako se kolona morala kretati, za njom je morao ići i pratilac, a moji su me prijatelji u nastalom komešanju uspjeli zakriliti i tako sam prešao u novu kolonu i ostao živ. Kasnije sam često razmišljao o tome gdje su završili ostali zarobljenici logora Daruvar.

«Dosluženje» vojske i povratak u Varaždin

Kolona je dalje krenula prema Đurđevcu, Koprivnici i Ludbregu. Dopješaćili smo do pred Varaždin, gdje smo ukrcani na vlak s kojim smo ujutro oko 8. lipnja stigli u grad, na željeznički kolodvor, odakle su nas odveli na mjesto gdje je danas Varteksovo igralište. Na Varteksovou stadionu izvršeno je novo razvrstavanje. Doma su pušteni

Crkva Sv. Barbare u Natkrižovljanu, okružena voćnjacima i vinogradima (na brdu)

mladići rođeni 1928. i mlađi, te stariji od 40 godina. Većina nas mlađih koji smo ostali, bila je upućena u partizansku vojsku, na dosluženje. Istog popodneva zarobljenicima se obratio jedan visoki partizanski «oficir» riječima: - ‘Drugovi, ovdje imamo formulare za popuniti te pozivamo sve koji ste služili u žandarima, policiji i Gestapu, da ih popune, jer mi sad uspostavljamo civilnu vlast i trebamo policiju te ćete vi svi dobiti posao. Mi znamo tko je od vas gdje služio, ali pozivamo vas da se prijavite, jer vas trebamo. Napišite gdje ste služili i kako dugo. Koje činove ste imali i tko su vam bili prepostavljeni’.

Sve koji su se prijavili smjestili su na ograđeno tenisko (košarkaško) igralište iz kojeg im se kasnije gubi svaki trag. Svi koji su bili «primljeni» u novu vojsku pješice su upućeni u Novu vojarnu (danasa Križanićeva ulica) kraj bolnice, odakle su kao prateća četa krenuli prema Krapini. Kao vojnik nove vojske, ja sam ubrzo upućen u Krapinu (selo Žutnicu) gdje se vojska zadržala sedam dana, nakon čega je slijedio povratak u Varaždin, ovaj put u vojarnu u Optujskoj ulici (od desetak vojnih objekata u gradu i okolici i danas ju koristi Hrvatska vojska, op. F.T.). Moja četa smještena je u jašionicu, gdje su vojnici spavali na pijesku.

Oko 10. srpnja u Optujskoj sam stradao. Slomio sam bolesnu i ranjenu

ruk u te završio kod liječnika. Smješten sam u Vojnu bolnicu u Varaždinu, u Optujskoj ulici gdje sam ostao do 13. rujna 1945., kada sam kao privremeno nesposoban otpušten iz vojske. Kući sam došao nakon dvije godine i šest mjeseci (13. ožujka 1943. – 13. rujna 1945.). Za vrijeme liječenja u bolnici, bolesnici su u popodnevnom razdoblju, za sunčanih dana, znali sjediti na suncu i razgovarati. Jednom prilikom mi je u posjet došla sestra Matilda s prijateljicama. Rekla nam je da se nikud ne javljamo, jer su partizani jednu grupu ljudi, zarobljenika, poubijali kod Virje Otoka, kraj Pancerice gdje su ih kasnije morali mještani Virja do kraja pokopati, jer su im iz grabe još virile ruke i noge.”

Mirko se od zadobivenih rana oporavljao kod kuće do 1949., kad je dobio poziv za Titovu «narodnu armiju», koju je 18 mjeseci «nadodlužio» u Sarajevu kao vojni kuhar. “Iako je od «križnog puta» i logora Daruvar prošlo 58 godina, i danas mi je često pred očima slika napuštanja logora” – kaže Mirko i dodaje – “Htio bih znati kamo su odvedeni zarobljenici iz logora Daruvar i ujedno molim sve koji su preživjeli bolesnički «daruvarski logor» da mi se javi. Moja adresa je: Mirko Mužek, A. Mihanovića 36, 42208 Cestica.” □

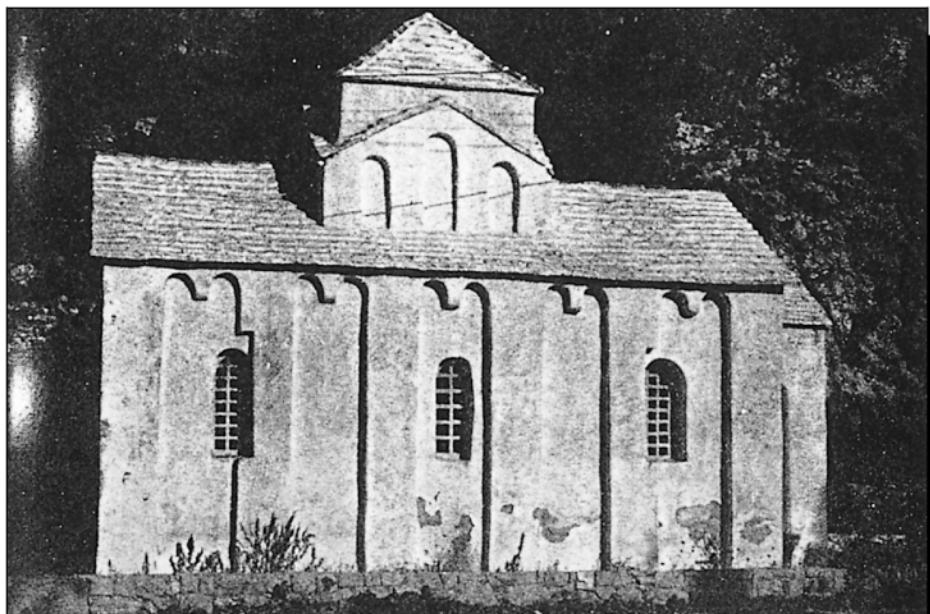
POLJIČKE ŽRTVE

Piše:

Vjekoslav MATIJEVIĆ

Stara hrvatska kneževina Poljica obuhvaća područje koje se stere od predgrađa Splita, od rječice Žrnovnice do ušća Cetine, čiji tok opasuje Mosor. Poljica su poznata po Poljičkom statutu i hrvatskoj Ivani orleanskoj – junakinji **Mili Gojsalić**. U stoljetnim borbama s Turcima Venecija priznaje samostalnost ove kneževinje sve do njezina dokidanja u **Napoleonovo** doba.

Jugokomunistička je vlast odmah ukinula općinu Poljica. Partizani su nasilno novačili živalj u "narodnu vojsku". One koji bi to odbili strijeljali su po kratkom postupku i onda ih cinično uvrštavali u "žrtve fašizma". U mjestu Kostanje partizani su noću odveli **Marina Matijevića (Alinića)** i rođaka mu **Peru Matijevića (Korduna)**, te ih 20. srpnja 1944. strijeljali u selu Velići

Sv. Petar na Prikome u Omišu

Na čelu općine Poljica u doba prije Drugoga svjetskog rata, kao i u doba Nezavisne Države Hrvatske, bio je općinski načelnik **Ante Matijević (Šušan)**. Njega su partizani krajem studenoga 1944. s mnogim hrvatskim rodoljubima odveli u splitsku tvrđavu Gripe, gdje su obavlјana smaknuća. Dio je žrtava pokopan u skupne jame na groblju Lovrinac, a veći je dio odveden do Kevine jame, stratišta udaljenog oko 30 kilometara od Splita, iz Kozjaka kod sela Radošić.

kod Sinja. Tek nakon rata je rodbina pronašla mjesto zločina, identificirala žrtve i 20. odnosno 21. srpnja 1968. upriličila prijenos posmrtnih ostataka. Sprovod je na kostanjskom groblju, uz župnika iz susjednog Podgrađa, predvodio mjesni župnik **don Dušan Kuzmanić**. Skoro da je suvišno spominjati kako ni ovaj čin nije prošao bez represije vlasti: omiški općinski sudac za prekršaje kaznio je rodbinu zbog "vrijedanja osjećaja naših naroda". Sada ti isti kažu kako je bila riječ o borbi protiv – fašizma. □

KOPAO JE IGMAN- -PLANIN U

Žao mi je što sam stara i nemoćna, pa ne mogu opisati sve što mi je pokojni muž prijavio o patnjama koje je prolazio na robiji. Ali, odazivajući se Vašem pozivu na suradnju, prilažem bar skromni prilog. Pozvan je, naime, posredovanjem jednoga partijskog jurišnika na "dobrovoljni rad". Kad je odobrio, jer je imao prečega posla, odmah su mu zaprijetili, a prijetnja se uskoro obistinila. Započele su lažne optužbe i montirano suđenje. Svjedočili su "omladinci" koji su u doba rata imali manje od deset godina.

Nakon suđenja moj je muž otpatriven na izdržavanje u Zenicu, a onda su ih odveli kopati neko skladište u Igman-planini. Svakog je dan ga pratila, i po snijegu i po ledu. Hoteći ga prisiliti na suradnju, otpužili su ga za stvaranje nekakve organizacije i na sam Badnjak jedne su ga godine s Ilidže odveli u zeničku samicu. Ali, izdržao je to i nije pokleknuo.

KRVAVI ULAZAK PARTIZANA U DRNIŠKI KRAJ

Nakon što su došli u drniški kraj, crveni lešinari partizani su počeli hap-siti najuglednije Hrvate. Pritom se nisu vodili određenim kriterijima, jer im je nakana bila više nego jasna: što više hrvatskih domoljuba zatvoriti i likvidirati. U drniškom zatvoru nije više bilo mjesta za mnogobrojne zat-vorenike pa su za njih održavana suđenja po kratkom postupku, bez prava na žalbu. A "sudska" presuda je

Piše:

Frane-Mate RAMLJAK

glasila: djelovanje protiv NOP-a, smrt strijeljanjem. Suci su bili viši oficiri srpske nacionalnosti, redovito bez pravne naobrazbe. Nevino osuđene strijeljali su uglavnom pripadnici 26. divizije (koji su pristigli u drniški kraj

s Visa), i to na nekoliko lokacija u okolini Drniša. A neke su odvozili u Bukovicu, konkretno u Ervenik, koji je poznat po likvidacijama. Tamošnje jame bezdanke progutale su stotine i stotine nedužnih Hrvata. Crvenim lešinarima nije nikad bilo dosta krvi: što su je više pili, to su bivali sve žedniji. Posebnu su žeđ iskazali na zarobljenicima koji su im došli u ruke nakon poznate bitke kod Knina. Dio njih su zvijerski pogubili na nekoliko lokacija u okolini Drniša i u samome Drnišu. Konkretno, kod željezničke stanice, gdje je za vrijeme rata bio privremeni aerodrom. Angloameričkim bombardiranjem tog aerodroma nastale su zastrašujuće rupe promjera oko 10 m, dubine do 5 m, koje su crveni lešinari popunili tim nesretnim zarobljenicima. Budući da se nisu osobito trudili oko zatrpanjavanja tih rupa, psi latalice su razvlačili pojedine dijelove tijela. Kad su to crveni lešinari vidjeli, angažirali su mještane da temeljiti zatrpuju rupe iz kojih se širio nesnosni zadah. Nesnosni se zadah širio i iz podzemnog skloništa pokraj nogometnog igrališta u Drnišu, u koje su crveni lešinari ugurali zarobljenike a ulaz zatvorili. Jasno je da su nesretni zarobljenici umrli u najtežim mukama. Da, takvi su bili crveni lešinari: vukodlaci u ljudskoj koži. Usput budi rečeno, žalosno je i tragično za hrvatski narod što su u tim zločinima sudjelovali i Hrvati. Uostalom, možemo li takve zločince uopće nazvati Hrvatima? Ne, oni su izrodi hrvatskoga naroda, zadnji šljam, beskrupulozni strvinari koji su mislili samo na svoj vlastiti probitak.

* * *

Uhićenja nisu mimošla ni moj rodni Siverić. Tako su u jednom danu uhapšeni sljedeći: **Petar Pešica Ramljak, Drago Ercegovac, Šime Mime Šiklić, Krste Šiklić, Branko Čakić, Vojin Đukić, Šime Lisičin** (poštanski službenik, podrijetlom iz Tisnoga), **Josip Holjev** (učitelj, podrijetlom iz Primoštena). Domalo je

Frane-Mato Ramljak

uhapšena i druga skupina ljudi: **Ivan Ieo Ramljak** (moj brat), **Luka Ramljak**, **Ante Černivec**, **Drago i Lešo** (moji rođaci). A optužio ih je Srbin, **Špiro Mileta** (zvani Puklje, inače član tadašnjega Narodnog odbora) da su pripadnici križarskoga pokreta, što je notorna laž, naravno. No, navedene je ljude oslobođio optužbi predsjednik Narodnog odbora u Siveriću, **Danilo Lončar**, koji je, unatoč bezvlađu, smogao dovoljno hrabrosti i razuma da zločinu kaže odlučno - NE.

Ovdje bih se posebno osvrnuo na tragičnu sudbinu svog strica **Ivana Ramljaka**, zvanog Fratrić (bio je nekoliko godina u sjemeništu pa je po tome i dobio nadimak), koji je obnašao dužnost dogradonačelnika Drniša. Iako su ga najbliži suradnici nagovarali da pođe s njima u Zagreb, odakle bi produžili dalje, na zapad, moj stric je ostao uporan u svojoj nakani da ostane na rodnoj grudi, sa svojim narodom. I dandanas se sjećam njegovih emotivnih riječi: Ne ču bježati! Nikakvo zlo nisam počinio, niti ču počiniti. Veliki sam vjernik i Hrvat, beskrajno volim svoj narod, i ako je to jedino zlo koje sam počinio, onda priznajem, veliki sam zločinac. No, tako nisu mislili šumski banditi. Jedan od tih šumskih bandita, **Špiro Mileta**, zvani Ćika, koji je sve do pred

kraj rata bio u četnicima, upao je u gostonicu mojeg strica (koju je moj stric naslijedio od svojeg oca Mate) s pištoljem u ruci i naredio mu: Fratriću, ruke uvij! Potom su ga sproveli u bivšu oružničku postaju u Drnišu. Moj otac, inače glavar mesta do dolaska šumskih bandita, odmah je shvatio da mu se bratu ne piše dobro, pa ga je htio posjetiti u zatvoru. No, to mu je pravo na primitivan i krajnje drzak način uskratio komesar zatvora, **Rafael Bukanica** (inače moj školski kolega). Stoga je otac bio izvan sebe od bijesa. To više, jer je bio sve uvjereniji da se Ivanu ne piše dobro. I uistinu, šumski banditi su bili nemilosrdni: krvnički su ga ubili u Vrpolju kod Šibenika.

* * *

Gdje sam ja bio u cijelom tom ratnom vihoru? Bio sam u Promidžbenom uredu VII. ustaškog stajačeg zdruga, gdje sam - zajedno sa zastavnikom **Stanislavom Pendlom**, **Ivom Caparinom** i **Krstom Bukanicom** - bio zadužen za raznošenje raznoraznih knjiga i časopisa po jedinicama na drniškom području. Sve dok nisam uhićen 3. prosinca 1944. i sproveden u zatvor u Drnišu, gdje je bilo mnogo mojih poznanika. Jedan od njih bio je i siverički župnik **fra Jozo Jerković**, s kojim sam se jako zbližio dok sam bio u Promidžbenom uredu, koji je bio smješten u župnoj zgradbi. (Fra Jozo Jerković i moj ujak **fra Luid** izdavali su jedan časopis za mladež). Fra Jozo je bio duša od čovjeka, i svakim svojim postupkom svjedočio je svoju vjeru i domoljublje, svoju nesvakidašnju dobrotu i poniznost. Zbog tih svojih vrlina bio je trn u oku ne samo komesaru zatvora Rafaelu Bukanici nego i njegovim potčinjenima, koji su koristili svaku prigodu da ga maltretiraju, uglavnom verbalno. No, ta crvena banda nije bila do rasla tako velikom intelektualcu kao što je bio fra Jozo. Brzo bi ih svojim lucidnim odgovorima ušutkao, pa bi se pokunjeno povlačili do sljedeće prigode, prijeteći mu likvidacijom. Fra Jozo i ja smo bili svjesni da nam se spremaju najgore. To više što su

gotovo svaki dan crveni lešinari odvodi po nekoliko ljudi na suđenje. A nakon toga, zna se - u nepovrat. Fra Jozu nije moglo zavarati ni obećanje **fra Ivana Tomasovića** - koji se priključio partizanskom pokretu i postao jedan od njegovih istaknutijih članova - da će uskoro biti pušten na slobodu jer da je neopravданo zatočen. Crveni lešinari su s posebnim užitkom maltretirali svećenike, a nemali broj njih i likvidirali. Jedan od ubijenih je i drniški paroh **fra Žarko Carev**, kojeg su ubili na doista perfidan način. Rafael je Bukanica, s još nekoliko svojih ljudi, došao u župni dvor s molbom da fra Žarko podje s njima, jer da im on, kao učen čovjek, može pomoći riješiti tobože jedan neriješeni slučaj. Fra Žarko je, i ne sumnjajući u namještajku, pristao poći s njima i, dakako, nikad se više nije vratio.

Da se zločin ne bi zaboravio, vrijedno je i ovdje navesti franjevce Provincije Presvetoga Otkupitelja koje su partizani likvidirali:

- fra Paško Bačić**
01. 01. 1895. - 08. 02. 1946.
- fra Petar Bačić**
06. 04. 1914. - 27. 06. 1945.
- fra Leonardo Bajić**
27. 11. 1889. - 17. 04. 1948.
- fra Krsto Bazo**
24. 12. 1912. - 26. 7. 1944.
- fra Ante Benutić**
09. 08. 1897. - 20. 03. 1944.
- fra Petar Berković**
01. 05. 1898. - ? 06. 1945.
- fra Ivan Bezina**
11. 05. 1908. - ? 04. 1948.
- fra Frano Borić** 19. 09. 1900. - ?
- fra Jozo Borković**
10. 09. 1896. - 01. 11. 1942.
- fra Stanko Bradarić**
15. 06. 1905. - 24. 09. 1943.
- fra Žarko Carev**
27. 12. 1888. - 18. 11. 1944.
- fra Ante Cvitanović**
17. 03. 1889. - 27. 10. 1944.
- fra Karlo Ćulum**
06. 06. 1885. - 26. 05. 1943.
- fra Josip Erceg**
24. 11. 1923. - 16. 06. 1945.

Plutej, vapnenac. Kljaci kod drniša. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.

fra Petar Glavaš
 06. 04. 1884. - 29. 03. 1945.
 fra Augustin Glavaš
 01. 01. 1923. - ?. 06. 1945.
 fra Ladislav Ivanković
 10. 04. 1897. - 29. 07. 1942.
 fra Jozo Jerković
 25. 01. 1911. - 27. 12. 1944.
 fra Rafo Kalinić
 06. 10. 1910. - 24. 09. 1943.
 fra Anselmo Kamber
 21. 04. 1912. - 07. 02. 1945.
 fra Anselmo Kovačić
 02. 04. 1905. - 08. 06. 1943.
 fra Milan Lapić
 03. 08. 1906. - 24. 09. 1943.
 fra Stanko Milanović
 23. 08. 1911. - 10. 11. 1944.
 fra Jozo Olujić
 20. 01. 1888. - 27. 10. 1944.
 fra Petar Paviša
 29. 10. 1904. - 28. 12. 1943.
 fra Ante Pavlov
 25. 03. 1905. - 22. 01. 1944.
 fra Vlade Pavlov
 27. 02. 1900. - 27. 10. 1944.
 fra Jozo Poljak
 19. 03. 1908. - 19. 07. 1946.
 fra Bone Radonić
 12. 02. 1888. - 09. 07. 1945.
 fra Serafin Bajić
 01. 12. 1913. - 04. 09. 1947.
 fra Ante Romac
 08. 10. 1900. - 27. 10. 1944.
 fra Ivan Romac
 08. 10. 1900. - 17. 05. 1944.
 fra Pavao Silov
 23. 12. 1885. - 29. 06. 1942.
 fra Nikola Šabić
 16. 10. 1912. - ?. ?. 1945.
 fra Božidar Šimić
 18. 02. 1915. - 10. 09. 1943.
 fra Valentin Šimić
 20. 09. 1920. - ?. 06. 1945.
 fra Vjekoslav Šimić
 17. 08. 1905. - 06. 07. 1945.
 fra Dominik Šulenta
 20. 10. 1900. - 04. 11. 1944.
 fra Kruno Tadin
 14. 05. 1899. - 14. 11. 1944.
 fra Metod Vezilić
 26. 03. 1883. - 24. 04. 1944.
 fra Matej Vodanović
 03. 01. 1885. - 04. 09. 1947.

fra Rudolf Vučić
 24. 04. 1921. - ?. 06. 1945.
 fra Božo Vugdelija
 11. 06. 1912. - ?. ?. 1945.
 fra Andrija Zjačić
 02. 01. 1907. - 14. 01. 1944.

tili su nas u jednu dvokatnicu (u kojoj je bila smještena partizanska bolnica) točnije u konobu, veličine 10x4 m, u kojoj je bilo tridesetak zatočenika. Već prve noći doznao sam da su prije nekoliko dana pogubili nekoliko

Plutej, vapnenac. Kljaci kod drniša. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.

Pomirio sam se s tim da će i ja završiti na "suđenju", a potom biti likvidiran. No, negdje u skrovitom kutku moje duše još je tinjala nada da će nekim čudom biti spašen... Tinjajuća se nada pretvorila u slabašan plamičak onoga dana kad sam, s još petnaestak zatočenika, prebačen na drugu lokaciju, u Kistanje. Prije našeg odlaska u Kistanje pozdravio sam se sa svim zatočenima, a rastanak s fra Jozom bio je posebno dirljiv, čak su nam i suze potekle. U jednom je trenutku fra Jozo biranim riječima rekao: *Brate, Mate, vjerujem da se više nećemo vidjeti. Za mene više nema nade, a za tebe... Bog ti pomogao. Zbogom.*

Pošto su nas svezali lancima i žicom, mogli smo krenuti prema Kistanjima. Krenuli smo oko 15 h, a u Kistanje smo stigli oko 20 sati. Putem smo Ivan Perica (s kojim sam bio vezan) i ja razmišljali o bijegu, ali smo na poslijetu zaključili da je to nemoguće, jer su crveni lešinari budno pratili svaki naš korak. Pošto smo mrtvi umorni stigli u Kistanje, smjes-

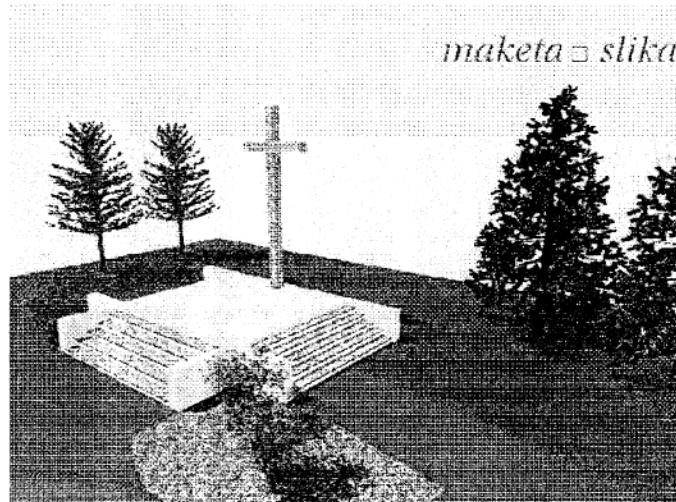
zatočenika, među kojima je bio i moj rođak Pešo Ramljak (sjedili smo u istoj klupi u školi, bio je druželjubivi veseljak). Suze su mi vlažile oči, a duša nečujno jecala. Toliko mržnje, toliko krvi... Toliko boli, toliko patnje... Zašto? Zašto? O, Bože, pomozi hrvatskom narodu... Sad je i onaj slabašni plamičak koji je počeo tinjati kad sam saznao da odlazimo u Kistanje, već bio posve ugašen. Bio sam sve uvjereniji da će Kistanje biti moja zadnja životna postaja... Prošao je prvi dan, prošao je i drugi dan... Konoba s rešetkama na prozorima bila je pretrpana zatočenicima, pa nije moglo biti ni govora o nekakvom spavanju... Ljuljali smo se u čučećem položaju, tek toliko da zavaramo san. Jeli smo jedanput na dan, i to uglavnom rižu i kukuruz (kruh). Dani su bili još i podnošljivi, ali noći, noći su bile avetinske. nije bilo noći da crveni lešinari nisu nekoga odveli na stratište. Samo sam čekao kad će ja doći na red. A iščekivanje smrti nešto je najgore što se može dogoditi čovjeku. □

DRUŠTVO ZA OBILJEŽAVANJE GROBIŠTA
RATNIH I PORATNIH ŽRTAVA
Franjevački trg 7/2, 42 000 Varaždin tel. 211-672
Br 16/2003

Zamolba za pomoć za izgradnju Spomen-križa na grobištu «Dravska šuma» Varaždin

U Republici Hrvatskoj evidentirano je više od šesto lokacija grobišta ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata. Jedno od najvećih je grobište «Dravska šuma» Varaždin, koje se proteže na desnoj obali rijeke Drave sjeverno od grada. Jedan od svjedoka je zapisao, između ostalog; - U dijelu od tzv. Šintarije, malo niže od mjesta gdje je bio postavljen mlin i do samog starog kupališta, jasno su bili vidljivi svježe zatrpani rovovi. U noćima tih dana čulo se bruhanje motora kamiona i buka drugih vozila koja se kretala prema Dravi. O tome se ljudi nisu usudili javno i glasno govoriti. No glasine su kružile da se iz bolnice i zatvora ljudi odvoze na likvidaciju. Došlo je ljetо 1946-te godine.... Odlazili smo na Dravu gdje smo spajali kupanje s učenjem za maturu. Negdje koncem mjeseca lipnja, Drava je uslijed naglog topljenja snijega u Austriji, nabujala i poplavila priobalno područje. Nakon što se je voda povukla u svoje korito našli smo otvorene rovove i ljudske leševe, najviše u vojnim odorama, a manje u civilnim odorama, moglo bi se reći u dronjcima. Slika je bila jeziva, zastrašujuća. Na tijela je bilo nabacano kamenje.... Na gornjem dijelu tijela moglo se razabrati rupe od metaka na lubanjama....» Na mjestu gdje je rijeka Drava probila dravsku obalu i otkrila leševe poubijanih vojnika i civila Društvo će postaviti spomen križ, po izjavama svjedoka, na najvećem grobištu Varaždinske županije.

Izgled spomen-križa na grobištu «Dravska šuma» Varaždin

Znademo da poubijanim ne možemo vratiti život no ljudska nam svijest i vlastita savjest nalaže da ovjekovječimo mjesto stradanja i pokopa kako bi se i za ove stradale imala gdje zapaliti svjeća i posljednje počivalište ukrasiti cvijećem

U ime rodbine stradalih i nestalih najsrdačnije zahvaljujemo na svakom daru i prilogu, a svaka pomoć za podizanje spomen-križa upisat će se u knjigu darovatelja koja se vodi u prostorijama Društva.

Dobrovoljni prilog može se uplatiti uplatnicom na račun Društva
2391004-1100025929, s naznakom za spomen križ.

Zahvaljujemo na razumijevanju

U Varaždinu 07. travnja 2003.

Franjo Talan

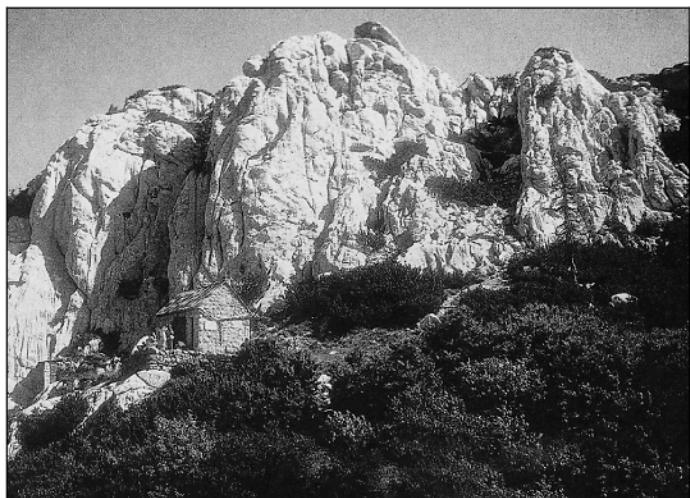
RATNI PUT PAVLA JAPUNČIĆA

Rodio sam se 6. siječnja 1926. u Ličkom Cerju. Kao i svi moji suseljani teško sam podnosio velikosrpsko nasilje i četnikovanje gračačkih četnika. Kad je proglašena Nezavisna Država Hrvatska, našoј sreći nije bilo kraja.

Stariji su se stavili na raspolaganje Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, a mi malodobni nestrpljivo smo čekali dan, kad ćemo i mi moći sudjelovati u izgradnji Lijepa naše.

Dočekao sam taj dan, nažalost ne za izgradnju, već za obranu Hrvatske, od srpskih i komunističkih pobunjenika, koji su pod krinkom 'radničke države', te 'bratstva i jedinstva' stvarali veliku Srbiju pod nazivom SFRJ.

Kao dragovoljac, 23. ožujka 1943. pristupio sam Hrvatskim Oružanim Snagama. Do 24. travnja 1944. služio sam u 31. bojni pod zapovjedništvom **Delka Bogdanića**. Istupio sam iz 31. bojne i u Lovincu osnovao Bijelu gerilsku postrojbu u kojoj je bilo 60 vojnika.

Velebit

U Zagrebu je 1944. osnovana 35. bojna čiji je zadatak bio braniti Lovinac i okolna mjesta od partizanskih i četničkih napada. Zapovjednik 35. bojne bio je bojnik **Ilija Sertić**. Naša Bijela gerilska postrojba ušla je u sastav 35. bojne.

Kada se 35. bojna povukla u Gospic i Otočac, ostao sam sa svojim suborcima u Lovincu. Pred premoćnim partizanskim postrojbama povukli smo se u Velebit i skrivali se u velebitskim pećinama. Najviše smo se zadržavali u pećinama u koje ponire rječica Opsenica.

Nažalost, naši su nas Hrvati izdali. **Macu Vrkljanu Stojčeviću** i njen pomagač **Mate Šulentiću** izdajom, na našim životima, gradili su svoju budućnost. Maca danas živi u Zagrebu i razmeće se svojim hrvatstvom.

Jake partizanske snage opkolile su nas 24. prosinca 1944. Iznenadili su nas i zarobili. Odveli su nas u Gračac. Svakodnevno smo batinani i mučeni na razne načine, koji se ne mogu ni opisati.

Razgovarao:

Ivan VUKIĆ

U zatvoru smo bili:

1. Dane Japunčić Nikolin, iz Ličkog Cerja
2. Pavao Japunčić Nikolin, iz Ličkog Cerja
3. Ivan Knežević Ružin, iz Ričica
4. Mićo Krpan Josinov, iz Svetog Roka
5. Jure Serdar Stipin, iz Svetog Roka
6. Ivan Rupčić Jurin, iz Ričica
7. Dane Šulentić Jališin, iz Svetog Roka
8. Dane Čuljat Grgišin, iz Ričica
9. Ilija Balen Ivičin, iz Svetog Roka
10. Mile Vrban Stipanov, iz Svetog Roka
11. Mile Vrkljan Trupčina, iz Svetog Roka
12. Ante Vrban Danin, iz Svetog Roka
13. Mile Šulentić Matezinov, iz Svetog Roka
14. Jure Serdar Jukan, iz Svetog Roka

Vojni sud Operativnog ličkog korpusa 2. Jugoslavenske armije osudio nas je 3. veljače 1945. na smrt strijeljanjem.

U noći 5. veljače 1945. srušio sam dimnjak u sobi u kojoj sam bio zatvoren. Kroz rupu u stropu provukao sam se u potkrovљe. Iz potkrovљa prešao sam na krov susjedne konjušnice u kojoj je spavala jedna partizanska jedinica.

Spustio sam se na zemlju. Uz vrata konjušnice, naslonjenog na zid, našao sam engleski "šmajser" pikavac, kojeg je vjerojatno ostavio nesavjesni partizanski stražar, koji je nekamo otišao. Uzeo sam ga i onako gol u gaćama košulji i s dva para suknih čarapa na nogama dao se u bijeg. Snijeg je bio visok do ispod koljena. Dokopao sam se brda Resnik kojeg sam dobro poznavao. "Šmajser" i danas, premda je neispravan, čuvam kao dragu uspomenu.

Uspio je pobjeći i **Dane Japunčić**. Nažalost ostalima to nije uspjelo i svi su strijeljani. S Danom sam se našao na Resniku, bili smo neizmjerno sretni. Uspio nam je bijeg iz srbokomunističkog pakla. Zagrlili smo se i izljubili.

Dogovorili smo se da kroz šumu odemo k njegovoj majci u Cerjansku poljanu. Tamo smo se okupali i najeli. Uzeli smo oružje, koje smo ranije sakrili u šikari šume Grabar, i potražili skrovište u Velebitu. Mijenjali smo staništa. Kretali smo se od Grabara, preko Burne Kose iznad Obrovca do Dalmatinske zagore, sve do 1. siječnja 1946., kada smo opet izdajom zarobljeni i sprovedeni u zatvor u Gračac.

Predani smo OZNI kojom je rukovodio zapovjednik OZNE za Liku **Stanko Kukić**, koji danas živi u Zagrebu. Nitko ga nije upitao, a kamoli osudio za zločine koje je izvršio nad zarobljenim hrvatskim vojnicima i civilima. Iz Gračaca sprovedeni smo pod jakom oružanom pratinjom u Gospic, a potom u Zagreb u Novu Ves 18.

Vojni sud potvrdio nam je ranije izrečenu smrtnu kaznu, bez prava na žalbu. Odobrili su nam pravo na podnošenje molbe za pomilovanje Narodnoj skupštini Jugoslavije u Beogradu. Tu njihovu "milost" nismo koristili, molbu nismo podnijeli.

Moja pokojna majka obratila se za pomoć **Ivanu Šojatu**. On je zaista pomogao. Odmah se obratio **Polaku** tužitelju Druge Jugoslavenske armije zamolbom da nas ne strijeljaju. Obećao mu je da će udovoljiti njegovoj molbi, ako već nije kasno.

Obojica su došla u vojni zatvor u Novoj Vesi 18. Našli su nas u sobi broj 84, takozvanoj 'smrtnoj ćeliji', u kojoj su bili zatočeni osuđenici na smrt, iz cijele Hrvatske.

Ispitivali su nas u kojoj smo postrojbi služili, tko nam je sudio, gdje i zašto? Kako smo pobegli i gdje smo se skrivali? Nakon tri dana došao je k nama upravitelj zatvora i dao nalog da nas premjeste u sobu broj 154 u kojoj smo se nalazili do novog suđenja.

Na obnovljenom suđenju Dane Japunčić kao prvooptuženi osuđen je na 5 godina strogog zatvora, a ja drugooptuženi na tri godine strogog zatvora. Kaznu smo izdržavali u logoru Stara Gradiška. Iz Stare Gradiške bili smo sprovedeni u radni logor na izgradnju pruge Šamac-Sarajevo.

Nakon izdražane kazne vratio sam se kući. Majku i sestru nisam našao. Srbokomunisti su majku internirali u Gorama kod Petrinje, a sestra je pobegla starijoj sestri u Slavonskom Brodu.

Imali smo osam komada krupne stoke i 20 ovaca. Sve iz kuće i svu stoku su nam opljačkali. Oženio sam se. Majka, žena i ja opet smo gospodarstvo.

Hrvatski Srbi po istom scenariju pobune protiv Nezavisne Države Hrvatske, pobuniše se protiv iznova uskršle Republike Hrvatske. Zapalili su mi kuću i staju, opljačkali stoku i poljoprivredne strojeve i sve iz kuće, a ja s ostalim pukom završih u progonstvu.

No, sretan sam, neizmjerno sretan, jer je Hrvatska oslobođena i djeca mi ostala živa. Gospodarstvo će ponovno podići.

Zahvaljujem Bogu na milosti, što nam dade ovako dobre branitelje, vojno i civilno čelnštvo, koji u teškim uvjetima, usprkos nenaklonjenim svjetskim moćnicima, obraniše Lijepu našu.

Ne shvaćam ove naše današnje političare, niti njihovu politiku. Da su kroz cijeli svoj život osjećali "bratski" srpski zagrljaj od kojeg rebra pucaju, kao nama u Lici, da im je imovina dva puta opljačkana i zapaljena, kao meni i na tisućama drugih Hrvata, ne bi kriminalizirali Domovinski rat i hrvatske branitelje.

Ne može se graditi suživot s onima koji nisu ispovijedili i okajali svoj grijeh-zločin, čije majke i sada odgajaju svoju djecu govoreći im: "Tko se ne osveti, taj se ne posveti", a našim majkama, roditeljima i ženama još se suze tuge na licu osušile nisu. □

ZADRANIN SMAKNUT U SLAVONSKOM BRODU

Piše:

prof. Bruno ZORIĆ

RADE ŠIME UTKOVIĆ (sin Andrije, rođen 5. 3. 1921. u Vrsima, blizu Nina) odužen je presudom Okružnog suda u Slavonskom Brodu, broj: K.79/48, od 16. ožujka 1948. godine, na kaznu smrti strijeljanjem "radi kaznenog djela protiv naroda i države".

U zatvoru je bio od 16. ožujka do 30. lipnja 1948. godine kad je nad njim u Slavonskom Brodu izvršena smrtna kazna. Njegovi posmrtni ostaci se nalaze u Sl. Brodu, gdje je ubijen zajedno sa ostalim hrvatskim domoljubima i stradalnicima.

U kartonu ratne-poratne žrtve II. svjetskog rata (Republika Hrvatska, Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava), koji je 25. 8. 1998. godine ispunila Utkovićeva udovica Jela, pod točkom C - uhićenja, logori, zatvori, ona navodi sljedeće podatke o suprugovu mučeništvu: "Uhićen je u Vrsima, odveden u Zadar i potom u Sl. Brod gdje je osuđen i likvidiran od komunističkih razbojnika".

Ostaje otvoreno pitanje, zašto je uhićenik iz Zadra, gdje je itekako djelovao sud, odveden čak u Slavonski Brod.

Nakon nemilosrdnog i bezrazložnog ubojstva Rade Šime Utkovića, njegova udovica se morala sama brinuti za dvoje nejake djece, i kroz život se u jednoj maloj sredini probijati kao udovica "neprijatelja naroda i države", ustvari hrvatskog rodoljuba.

 REPUBLIKA HRVATSKA KOMISIJA ZA UTVRĐIVANJE RATNIH I PORATNIH ŽRTVA	 Zagreb, Tel: 4...				
KARTON RATNE - PORATNE ŽRTVE II. SVJETSKOG RATA					
<small>NAPUTAK: Uputnik popunite čitko. U stupcove iza crte ništa ne upišite. Popunjeno uputnik dostavite Komisiji na gornju adresu, ili vratite asobi od koje ste ga dobili.</small>					
A - OSNOVNI PODACI O ŽRTVI					
1. PREZIME:	U T K O V I Ć	2. IME:	R a d e - Š i m e		
3. ROĐENO PREZIME:					
6. IME OCA:	A n d r i j a	7. IME I ROĐENO PREZ. MAJE:	M i l k o r. V u k ić		
5. SPOL:	M				
8. RODENJE:					
Dan:	5	Mjesec:	ožujak	Godina:	1921
Mjesto:	V r s i , opć. N i n				
Općina:	N i n			Država:	H r v a t s k a
7. PREBIVALIŠTE (postolje poznato):					
Ulica i kućni broj:					
Mjesto:	V r s i				
Općina:	N i n			Država:	H r v a t s k a
8. SMRT:					
Dan:	30	Mjesec:	lipnje	Godina:	1948
Mjesto:	Slavonski Brod				
Općina:	Slavonski Brod			Država:	H r v a t e k a
Uzrok smrti i počinjenje:	strijeljan od jugokomuna, režim				
Prileženo smrtni list s podacima. Fudatke					
Možete dobiti u Matičnom uredu Slavonski Brod. Kao njegova supruga o njemu ne znam					
poštne prije našeg vjenčanja.					
9. PRIPADNOST ORUŽANIM SNAGAMA:	Ne				
Da, kojima:	Neni kao suprugi podatak nije poznat.				

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (27.)

HRVATSKA JERONIMSKA PREDAJA

Jeronimska teorija u užem smislu te riječi pripisuje postanak glagoljskoga pisma crkvenom naučitelju Sv. Jeronimu (Stridon, oko god. 340. - Betlehem, 30. rujna 420.). Ovu teoriju, povijestno sasvim jasno izraženu, nalazimo u opisu pape Inocenta IV. senjskomu biskupu Filipu god. 1248., kojim papa odobrava uporabu glagoljice (*scriptura Hieronymitana*, kako se glagoljica naziva u latinskim spisima). To je posvjedočeno na jednoj freski u Vatikanskoj knjižnici, koja prikazuje Sv. Jeronima s otvorenom knjigom izpisanim glagoljskim pismom. Kako misli Josip Hamm, Jeronimska teorija nije starija od XI. st. Nju su, veli on, izmislili svećenici glagoljaši, da se zaštite od napadaja latinskih romanskih svećenika u Dalmaciji, koji su osobito u doba clunyskih reformi gledali na glagoljsko bogoslužje krvim okom (J. Hamm, Gramatika starocrvenoslavenskog jezika, Zagreb 1947., str. 15.).

Magnetius Hrabanus Maurus (784.-856.) u svojem djelu **De inventione linguarum**, u kojem razpravlja o postanku pisma, iznosi, da je Sv. Jeronim sastavio neko pismo, ali ne kaže koje. Začetnici jeronimske teorije izveli su zaključak, da je to pismo Jeronimovo bila glagoljica. Bit jeronimske teorije u tomu je, da postanak glagoljskoga pisma moramo tražiti prije IX. st., dakle prije misionarskoga djelovanja Sv. Braće Ćirila i Metoda.

Vinko Pribojević u svojoj razpravi **O podrijetlu i zgodama Slavena** (Mletci, 1532.) medju Slavene ubraja i Ilire, pa je za njega Sv. Jeronim Slaven. To njegovo mišljenje dijelili su i neki drugi stariji hrvatski pisci (Marko Marulić, Tomko Marnović i dr.). Od Marulićeva vremena razpravlja se o tome, je li Sv. Jeronim Dalmata = Slovinac = Hrvat ili je Dalmata = Roman = Talijan. Marko Marulić zastupao je prvo mišljenje. Jednodušno je uvjerenje (F. Švelec, C. Verdiani, Vj. Štefanić, A. Nazor, A. Mladenović), da je stihovana legenda **Transit Sv. Jeronima, zbornik tekstova o Sv.**

Piše:

Mato MARČINKO

Jeronimu Hrvatinu ili Dalmatinu, zaštitniku dalmatinske zemlje, djelo Marka Marulića Splićanina. Prvo je mišljenje takodjer odlučno zastupao i pavlin Josip Bedeković-Komorski u svom djelu NATALE SOLUM MAGNI ECCLESIAE DOCTORIS S. HIERONYMI IN RUDERIBUS STRIDONIS OCCULTATUM, PROBATORUM NIHILOMINUS HISTORICORUM ET GEOGRAPHICO-RUM OPINIONIBUS AC BREVIS ILLYRICANAEC CHRONOLOGIAE ADJUMENTO ERUTUM ATQUE CUM VITA EJUSDEM PURPURATI DALAMTAE (Bečko Novo Mjesto 1752.), polazeći pri tom od Marka Marulića. "Zbog toga Josip Bedeković-Komorski odbija i mišljenja onih, koji, kao i naš Trogiranin I. Lucije, ne vjeruju u hrvatstvo-slovinstvo starih Ilira" (Dr. Josip Nagy, **Bedeković-Komorski Josip**, Hrvatska Enciklopedija, sv. II., Zagreb 1941., str. 327.).

"Svišto je pitati gdje se nalazio Stridon, Jeronimovo rodno mjesto: na granici Bosne i Dalmacije ili u Medjimurju - kakobi htjeli Mdjmurci. Po svom mentalitetu, psihičkoj strukturi, po naravi - Jeronim je tipični Dalmatinac. Prepoznaje se iznutra. Nepogrješivo ... Jeronimova narav toliko je dalmatinska, da je ni kršćanstvo nije moglo izbrisuti" (Ivan Ćuk, **Zvijezde koje ne zalaze**, II. izd., HKD Sv. Jeronima, Zagreb 2002., str. 165.). Ta Jeronimova neizbrušena narav osobito se očitovala u žestokoj svadbi s prijateljem Rufinom, koga je rimska matrona Melania odabrala za duhovnoga vodju umjesto Jeronima. To Rufinu Jeronim nije mogao oprostiti. Kad je Rufin god. 411. umro, Jeronim je sablaznio svijet uzklonom: "Zgnječen je škorpion!"

Dok je trajalo prijateljstvo, Sv. Jeronim se s Rufinom dopisivao. "U

svojoj poslanici Rufinu (Epistola 41. ad Rufinum) Sv. Jeronim kaže, da je neke prijevode 'dao ljudima na svom jeziku' ('meae linguae hominibus dedi'). Koji je to 'njegov' jezik?" (Tomislav Heres, **Hrvatski rukopisi Vatikanske knjižnice i Evandjelje sv. Marka po Marku Japundžiću**, "Marulić" XX./br.3., Zagreb, svibanj-lipanj 1987., str. 283.). Na spomenuto pitanje Josip Bedeković odgovara, da je materinski jezik Sv. Jeronima bio "slovinski", to jest hrvatski.

Znanstvenik Dr. Marko Japundžić dokazao je, da je glagoljica hrvatsko pismo starije od Svetih Braće Ćirila i Metoda. Njegova "hrvatska hipoteza o postanku i podrijetlu glagoljčkoga pisma nije ubrala uspjeha u domaćem i inozemnom znanstvenom svijetu, ali je svojim pristupom pružila drukčije gledanje na stari problem" (Boris Kuzmić, **Položaj paleokroatistike između dvaju hrvatskih slavističkih kongresa (1995. - 1999.)**, "Dometi" smotra Matice Hrvatske Rijeka, god. 11./2001., broj I.-iv., STR. 30.). Japundžićevu hipotezu, ne pozivajući se na njega, prihvata biskup Dr. Mile Bogović. On u svome članku **Pitanje autorstva i kolijevka glagoljice** dokazuje, da je glagoljica nastala prije misije Svetih braće Ćirila i Metoda ("Lička revija" broj 2./2002., str. 27.-33.). Pristaše hrvatske hipoteze sada mogu reći: "Et episcopus pro nobis - I biskup je na!"

U novom ozračju ponovno se oživljava i jeronimska teorija o Sv. Jeronimu kao mogućemu izumitelju glagoljskoga pisma (vidi: Mato Marčinko, **Indoiransko podrijetlo Hrvata**, Zagreb, 2000., str. 390. - 391.). Najnovija izpitivanja ukazuju na mogućnost, da je materinski jezik Sv. Jeronima bilo narječe medijsko-iranskoga jezika kojim su govorili Hrvati doseljeni na Jadran s Iranske visoravni preko Crnoga mora. Glede postanka glagoljice takodjer je moguće, da je Sv. Jeronim glagojsko pismo oblikovao ili dotjerao po uzoru na aramejsko pismo.

U SPOMEN

ANTO IVEZIĆ

preminuo u 73. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

TOMISLAV STANIŠIĆ

preminuo u 78. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

STJEPAN SERTIĆ

1927. - 2003.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ Sisačko-moslavačka županija.

U SPOMEN

SOFIJA BETLEHEM

preminula u 96. godini života.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

IVAN KOMES

preminuo u 78. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

JOSIP MALTARIĆ

preminuo u 83. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

PETAR MATAS

preminuo u 88. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

KARLO VIDMAJER

preminuo u 75. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

BORIS GRUND

1925. - 2003.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

BRANKA ŠVENDA rođ. MARKOVIĆ

preminula u 76. godini života.
Laka joj bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

KATICA ŠIMUNIĆ

1926. - 2003.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HEPZ-a - Podružnica Sisak.

U SPOMEN

č. s. ELIZABETA KRAJAČ

1919. - 2003.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Rijeka.

U SPOMEN

č. s. NEVENKA TURINA

1918. - 2003.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Rijeka.

IN THIS ISSUE

British historian **Brendan Simms** recently published a book entitled *Britain and the Destruction of Bosnia. Their Unfinest Hour*. Based on official documents that were accessible to the public, in the book, Simms proves that Great Britain's official policy on the main part contributed to the 'Greater Serbia' aggression against Bosnia-Herzegovina. Official London was the forerunner in its efforts to preserve Yugoslavia even to the point of installing open 'Greater Serbia' hegemony. When it was obvious that Yugoslavia was unsustainable Britain attempted to enforce conditional recognition of the newly emerging countries with the «human resettlement» of the population. The British reacted to open armed threats by the Serbs with sympathy. Great Britain tried to prevent public knowledge about information and data concerning Serb concentration camps, mass rapes and finally, ethnic cleansing. When this could no longer be prevented from becoming public knowledge Britain insisted on strengthening humanitarian engagement by the West with the objective of disengaging the bombing of Serb positions. Later the deployment of British forces as part of the UNPROFOR was also intended to protect the Serb aggressor. Official Britain tirelessly endeavoured to present the warring sides in the conflict as equal. For this reason, it motivated conflicts between the Croats and Muslims and when these in fact erupted, British official figures politically exploited propaganda to exaggerate the conflict, to serve as an alibi for the Serbs and justify the international community's passive stance. In his review of Simms' book, our editor-in-chief **Tomislav Jonjić** reminds us of some additional, less known or deliberately hidden details about the Croatian-Muslim conflict. He refutes the theory that is sometimes so easily accepted by some local political forces in Croatia and all in line with the British template, that Croatia in fact committed aggression on Bosnia-Herzegovina. Official Croatia and Croats in B-H strived to preserve the Croat-Muslim alliance. The Croatian Defence Council (HVO) in fact prevented the total occupation of B-H while Croatia offered political, diplomatic, military and humanitarian

assistance to Bosnia-Herzegovina, even during the fiercest conflicts between the Croats and Muslims. That conflict in fact was a consequence of the 'Greater Serbia' aggression. Nevertheless, it may never have emerged had the international community not shown that it was prepared to reward the aggressor and had the international community been adamant not to accept the consequences of Serbia's genocidal politics. Plans to divide B-H went in favour of the Serbs and originated from Western power centres. Unfortunately, today, Croatia is being held responsible for these plans.

* * *

We present an article taken from the Australian Croatian weekly «Hrvatski vjesnik» about the anti-Croatian co-operation between Yugoslav and Australian intelligence services. In the early seventies, Australia embarked on an official campaign against Croatian political émigrés. The action was con-

ducted in collaboration with intelligence agencies in communist Yugoslavia. As a result, several Croatian political émigrés were killed and the mere mention of anything Croatian became quite unpopular. The repercussions of the action became widespread throughout the very large Croatian community on that continent. It is interesting to note that about the same time Croatian political émigré circles came under fierce attack, particularly in European countries. We recall that a few years ago «Politicki zatvorenik» published a series of articles about the collaboration that existed between the Yugoslav intelligence services and the German Social Democratic government headed by **Willy Brandt**. During that dark era of collaboration with the Federal Republic of Germany, a large number of Croat political émigrés were killed. Similar executions were conducted in Italy, France and elsewhere...

Trakošćan Castle

IN DIESEM HEFT

Der britische Historiker **Berndan Simms** veröffentlichte vor kurzem sein Buch *Britannien und Zerstörung Bosniens. Ihre beschämende Stunde* (The Britain and the Destruction of Bosnia. Their Unfinest Hour). Aufgrund offizieller und öffentlich zugänglicher Daten beweist Simms in diesem Buch, dass die offizielle Politik Großbritanniens in höchstem Maße der Aggression auf Bosnien und Herzegowina beigetragen hat. Das offizielle London war Vorreiter in den Bemühungen Jugoslawiens, sogar unter Installation, der offenen großserbischen Hegemonie, zu erhalten. Als aber klar wurde, dass Jugoslawien nicht mehr zu erhalten ist, haben die Briten die Anerkennung der neuen Staaten von "humaner Umsiedlung" abhängig gemacht. Auf offene serbische Waffendrohungen haben sie mit Sympathie reagiert. Eine Verbreitung der Nachrichten und Angaben über serbische Konzentrationslager,

zu machen. Die spätere Sendung britischer Soldaten in Verbindung mit UNPROFOR war auch in der Funktion zum Schutz des serbischen Aggressors. Das offizielle Britannien war stets bemüht alle Seiten des Konfliktes gleichzustellen. Deswegen regte sie Konflikte zwischen den Kroaten und Moslems an, um damit den Serben Alibi zu geben und die internationale Gemeinschaft in die Passivität zu lenken. Durch die Präsentation des Simms Buches erinnert der Chefredakteur **Tomislav Jonjić** auf noch andere, wenig bekannte oder verschwiegenen Einzelheiten über den kroatisch-muslimischen Konflikt. Er bestreitet die These, die so gerne, nach britischem Muster, von einigen kroatischen politischen Kräften angenommen wird, dass Kroatien auf Bosnien und Herzegowina eine Aggression verübt hat. Sowohl das offizielle Kroatien, als auch Kroaten in Bosnien und Herze-

manitär Bosnien und Herzegowina sogar während der Zeit des Konfliktes zwischen Kroaten und Moslems. Dieser Konflikt ist die Folge der großserbischen Aggression. Zu dieser wäre es wahrscheinlich nicht gekommen, hätte sich die internationale Gemeinschaft nicht bereit gezeigt, den Aggressor zu belohnen und die Folgen der serbischen genoziden Politik zu akzeptieren. Die Pläne zur Teilung Bosniens gingen den Serben an die Hand und stammen ursprünglich aus den westlichen Residenzen. Leider werden heute dafür die Kroaten beschuldigt.

* * *

Aus der australisch-kroatischen Zeitung "Hrvatski vjesnik" übertragen wir einen Artikel über die antikroatische Zusammenarbeit zwischen jugoslawischen und australischen Nachrichtendiensten. Anfang der 70-Jahre begannen systematische Verfolgungen kroatischer politischer Emigranten. Diese Aktion verlief im Einklang mit den offiziellen Nachrichtendiensten des kommunistischen Jugoslawiens. Dabei wurden einige kroatische politische Emigranten umgebracht und der kroatische Name wurde in Australien unpopulär. Die Folge dessen haben sich auf die ganze, ansonsten zahlreiche, kroatische Gemeinschaft auf dem ganzen Kontinent hingezogen. Charakteristisch ist, dass zur gleichen Zeit eine Verfolgung von Kroaten in der ganzen Welt begann, besonders aber in einigen europäischen Ländern. Wir erinnern, dass "Politički zatvorenik" vor einigen Jahren eine ganze Artikelserie über die Zusammenarbeit der jugoslawischen Geheimpolizei und der deutschen sozialdemokratischen Regierung des **Willy Brandt** veröffentlichte. Zur Zeit dieser dunklen Zusammenarbeit wurde eine Großzahl an kroatischen Emigranten in der Bundesrepublik umgebracht. Etwas ähnliches geschah in Italien, Frankreich und anderswo...

Schloss Veliki Tabor

Massenvergewaltigungen und ethnischen Säuberungen haben die Briten versucht, zu verhindern. Als das nicht mehr möglich war insistierten sie am verstärkten westlichen Engagement, mit dem Ziel, die Bombardierung der serbischen Stellungen unmöglich

zu machen. Die spätere Sendung britischer Soldaten in Verbindung mit UNPROFOR war auch in der Funktion zum Schutz des serbischen Aggressors. Das offizielle Britannien war stets bemüht alle Seiten des Konfliktes gleichzustellen. Deswegen regte sie Konflikte zwischen den Kroaten und Moslems an, um damit den Serben Alibi zu geben und die internationale Gemeinschaft in die Passivität zu lenken. Durch die Präsentation des Simms Buches erinnert der Chefredakteur **Tomislav Jonjić** auf noch andere, wenig bekannte oder verschwiegenen Einzelheiten über den kroatisch-muslimischen Konflikt. Er bestreitet die These, die so gerne, nach britischem Muster, von einigen kroatischen politischen Kräften angenommen wird, dass Kroatien auf Bosnien und Herzegowina eine Aggression verübt hat. Sowohl das offizielle Kroatien, als auch Kroaten in Bosnien und Herze-

Domovino, lijepa naša domovino, dogmo naše skepse, čežnjo našeg ropstva, simbole naše duše, vezu naša s Bogom i čovječanstvom, jedina dužnosti i najviši naš zakone, zipko i grobe, kruše naš svagdanji, slatko mlijeko jezika majčinoga, drevna kraljevina, o koju su se na skrletnoj krpi kockali vjerolomnici kao za roba afrikanskoga, draga, sveta, gažena, mučenička zemlja naša Hrvatska.

A. G. Matoš

16. lipnja

5

Broj: 18/46.

Predmet: Izvješće o radu komisije.

ARHIV HRVATSKE
ZAGREB

PREDSEDNIČTVO ZEMALJSKE KOMISIJE
ZA UTVRDJENJE ZLOČINA OKUPATORA I NJIHOVIH PONAGAČA

Z A G R E B

Ova Amiketa Komisija kreirana je početkom ovog mjeseca.
Na čelu komisije je član ZAVNOH-a, drug Dr. Pero Čulinović,
a kao referenti su Dr. Josip Ermpotić i Dr. Marijan Hlača.

Cilj ove komisije je: prnaci i utvrditi kmo zločince one,
koji su svoje umne sposobnosti dali u službu neprijatelja i time
mu najbolje poslužuju u porobljavanju, razjedinjivanju našega naroda;
kojki su intelektualni začetnici sločina, koji su drugi kasnije pro-
vodili.

Radové komisije je tipično intelektualne prirode. On je
opsežan i težak, jer mora raditi sa opsežnim materijalom, a za sada
je usporen time, jer su okupatori i domaći izdajnici poduzeli sve,
da zameđnu trag svom odurnom poslu.

Komisija je do sada donijela odluku o utvrđenju zločina
ovih lica:

- 1./ Dr. Ivana Krajča, bivšeg državnog i vijećnika i publi-
ciste,
- 2./ Dr. Vladimira Bazale, univerzitetetskog profesora,
- 3./ S.M. Štedimlija, novinara,
- 4./ Dr. Stjepana Ivšića, sveučilišnog profesora,
- 5./ Dr. Vladimira Juraka, sveučilišnog profesora i člana
t.zv. Međunarodne komisije u Vinici,
- 6./ Dr. Milana Ivšića, profesora Visoke komercijalne škole,
- 7./ Dr. Kvirin Klementa Bonfačića, biskupa u Splitu,
- 8./ Dr. Dragutina Lefara, bivšeg povjerenika Odvjetničke
komore u Zagrebu i
- 9./ Dr. Vinka Krškovića profesora univerziteta.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Sekretar:

dr. Radivoj
Radivoj

Predsjednik:

Perko

IKRZ, 62-18/46, knf. 685